VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
POLITIKOS MOKSLŲ IR DIPLOMATIJOS FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Auksė Gulbinaitė

AZARTINIŲ LOŠIMŲ REGULIAVIMO POLITIKA LIETUVOJE

Magistro baigiamasis darbas

Valstybės institucijų administravimo magistro studijų programa, valstybinis kodas 62403S20
Viešojo administravimo studijų kryptis

Vadovas (-ė) Doc. Dr. S.Pivoras _____ _____
(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė) (Parašas) (Data)

Apginta _____ _____ _____
(Fakulteto/studijų instituto dekanas/direktorius) (Parašas) (Data)

Kaunas, 2011

TURINYS

SANTRAUKA....3
SUMMARY....4
ĮVADAS....5

I. Reguliavimo politikos analizė....8
1.1 Viešosios politikos samprata....8
1.2 Reguliavimo politika....12
1.3 Azartinių lošimų paslaugų reguliavimas....15
II. Azartinių lošimų reguliavimas Lietuvoje....19
2.1 Azartinių lošimų samprata....19
2.2 Azartinių lošimų organizatorių veiklos apžvalga Lietuvoje....21
2.3 Lietuvos azartinių lošimų teisinis reglamentavimas....24
2.3.1 Lietuvos azartinių lošimų įstatymo raida....24
2.3.2 Lietuvos azartinių lošimų įstatymo pagrindinės nuostatos....26
2.3.3 Lietuvoje taikomi azartinių lošimų apribojimai....28
2.3.4 Loterijų teisinis reglamentavimas Lietuvoje....32
2.3.5 Internetinių azartinių lošimų reglamentavimas Lietuvoje....34
2.3.6 Valstybinės lošimų priežiūros komisijos veikla....36
III. Ekspertų nuomonės tyrimo, apie azartinių lošimų reguliavimo politiką, duomenų rezultatai……....……...41
3.1 Ekspertų nuomonės tyrimo, apie azartinių lošimų reguliavimo politiką Lietuvoje, eigos aprašymas....41
3.2 Ekspertų nuomonės tyrimo, apie azartinių lošimų reguliavimo politiką Lietuvoje, tyrimo duomenų rezultatai....43
IŠVADOS....56
LITERATŪRA....58
PRIEDAI....62

SANTRAUKA

Azartinių lošimų reguliavimo politika Lietuvoje

Kiekvienos valstybės tikslas rūpintis savo piliečiais, tai galima pasiekti derinant įvairių grupių interesus. Formuojant bendrą valstybės politiką daug įtakos turi šalies kultūra, istorija, vertybės ir nusistovėję papročiai. Azartinių lošimų sritis nėra išimtis. Azartinių lošimų teisiniam reglamentavimui vienodai svarbus tiek politikų, tiek visuomenės požiūris į lošimus. Dažnai azartiniai lošimai tapatinami su nusikalstama veikla, todėl šia tema retai diskutuojama viešoje erdvėje, šių dienų realijų neatitinkantis Azartinių lošimų įstatymas akivaizdi to pasekmė.

Lietuvoje atlikti keli tyrimai azartinių lošimų tema, daugiausia renkami statistiniai duomenys apie azartinių lošimų paslaugas teikiančias bendroves, segmentų paplitimą ir pajamas. Taip pat demografiniai duomenys apie lošėjus. Tačiau trūksta nuodugnesnių tyrimų padėsiančių valstybei suformuoti nuoseklią politiką pagal šiuo metu aktualias problemas: sparčiai tobulėjančios ryšio priemonės, socialinė lošėjų ir nepilnamečių apsauga, nevienodos konkurencinės sąlygos skirtingiems lošimų segmentams bei galimybė konkuruoti su užsienio bendrovėmis.

Šio darbo objektas – azartinių lošimų reguliavimo politika. Siekiant atsakyti į pirmąjį uždavinį – aptarti reguliavimo politikos teorijas, analizuojamos viešosios politikos teorijos tinkančios azartinių lošimų reguliavimui. Antrasis uždavinys – išanalizuoti Lietuvos Respublikos azartinių lošimų teisinį reglamentavimą, todėl teorinėje dalyje pateikiama teisinių dokumentų raida, nuo pirmųjų įstatymo projektų iki šiuo metu galiojančio Azartinių lošimų įstatymo. Teorinėje dalyje naudojamas analitinis – aprašomasis metodas, teisinių dokumentų analizė. Paskutinė darbo dalis azartinių lošimų srities ekspertų nuomonės tyrimas, atliktas naudojant kokybinio tyrimo metodą – struktūruotą interviu.

Atliktas tyrimas pateikė informacijos apie azartinių lošimų teisinio reglamentavimo problematiką. Apklausoje dalyvavę asmenys, sukaupę nemažą patirtį azartinių lošimų srityje tiek kaip organizatoriai, tiek kaip šios veikos kontrolieriai pateikė savo požiūrį į azartinių lošimų teisinį reglamentavimą, akcentavo tobulinimo reikalaujančias sritis.

SUMMARY

The Regulatory Policy of Gambling in Lithuania

The main aim of every state is to take care of its citizens; this can be achieved through a combination of different stakeholders. Development of a state policy is highly influenced by the culture, history, values and well-established habits. Gambling is no exception. The politicians and public attitudes are important equally to legal regulation of gambling. Usually, gambling is treated like a criminal activity, that's why this subject is rarely discussed in public; the Gambling Act that does not meet present day's realities is the obvious consequence of this situation.

It was made only few studies about gambling in Lithuania, most of them were statistics on gambling services companies, like spread of segments and their incomes, as well as, demographic data on gamblers. It is very difficult to develop a coherent state policy under the present acute problems, because of the lack of thorough investigation. The main problems of these days are rapid evolution of means of communication, social protection of gamblers and minors and unequal competitive conditions for different segments of the gambling in Lithuania, also, the ability to compete with foreign companies.

Object of this work is the regulation of gambling policy. The analysis of public policy theories suitable for gambling regulation was made to answer the first objective of this work, which is to discuss the theories of regulatory policy. The second task is to analyze the legal regulation of gambling in Lithuania, therefore in theoretical part is the evolution of legal documents from the first draft laws to the current gambling law. In the theoretical part was used the analytical - descriptive method and analysis of legal documents. The last part of the work is the survey of experts in the field of gambling. It was made using a qualitative research method - the structured interview.

A study gave information about problems of the legal regulation of gambling. The survey involved persons who have accumulated considerable experience in the field of gambling as well as organizers and controllers of this activity. They presented their views on the legal regulation of gambling, has highlighted areas for improvement.

ĮVADAS

Kiekvienas žmogus yra unikali būtybė turinti įvairių poreikių ir siekianti juos įgyvendinti. Patenkinus svarbiausius poreikius tokius kaip maistas, saugumas išryškėja noras save realizuoti. Savirealizacija kiekvienas suvokia skirtingai, tai gali priklausyti nuo pačios artimiausios aplinkos – auklėjimo šeimoje, regiono kultūros, tradicijų, papročių, galiausiais nuo valstybės vykdomos politikos tam tikroje srityje.

Jei vienas asmuo išreiškia save ar atsipalaiduoja piešdamas, dainuodamas ar žaisdamas kompiuterinius žaidimus tai kitas poilsį suvokia kaip dalyvavimą azartiniuose žaidimuose. Atrodytų galima lažintis liaudiškai tariant „iš teisybės“ ir su užsidegimu žiūrėti sporto varžybas, žaisti kortomis, kauliukais ar panašiai. Tačiau lošimas iš pinigų žaidimui suteikia visai kitas spalvas, daugiau užsidegimo, adrenalino, aštrių pojūčių, kurių ir siekia azartinių lošimų dalyviai. Žinoma, reikėtų įvertinti galimybę lengvai užsidirbti, per kelias minutes keliolika ar keliasdešimt litų galima paverti keliais šimtais ar net tūkstančiais. Atsižvelgus į sunkia ekonominę padėtį šalyje, galima manyti jog tokių, kurie nori greit praturtėt turėtų atsirasti vis daugiau. Laisvalaikio praleidimo būdas, aštrūs pojūčiai, lengvi pinigai, atrodytų visiškai nepavojingi dalykai, tačiau atsiranda ir kita medalio pusė – asmenys negalintys nustoti lošti. Asmenys dėl azarto pasiruošę paaukoti ne tik šeimos materealų turtą, bet savo ir šeimos gerovę. Kas tokiu atveju turėtų prisiimti atsakomybę: lošėjas, azartinių paslaugų teikėjai ar valstybė?

***Temos aktualumas*:** Lietuvoje atlikti tik keli tyrimai, kuriais siekta nustatyti lošimų mastą bei lošėjų demografinę informaciją: kokio amžiaus ar lyties atstovai ir kokios socialinės grupės labiausiai linkę į azartinius lošimus. Kaip azartiniai lošimai įtakoja visuomenės gyvenimą. Kokios valstybės priemonės naudojamos siekiant apsaugoti visuomenę nuo neigiamų azartinių lošimų padarinių.

***Darbo tikslas*:** išanalizuoti azartinių lošimų reguliavimo politiką, remiantis ekspertų nuomonės tyrimu.

Darbo objektas: azartinių lošimų reguliavimo politika.

Darbo uždaviniai:

1) Aptarti reguliavimo politikos teorijas.
2) Išanalizuoti Lietuvos Respublikos azartinių lošimų teisinį reglamentavimą.
3) Išanalizuoti Valstybinės lošimų priežiūros komisijos veiklą įgyvendinant reguliavimo politiką.
4) Ištirti ekspertų požiūrį į azartinių lošimų reguliavimo politiką.

***Darbo metodai*:** darbe naudojamas analitinis – aprašomasis metodas, teisinių dokumentų analizė, bei struktūruotas interviu. Apklausoje dalyvavo trys respondentai susiję su azartinių lošimu verslo organizavimu. Tad į tyrimą įtraukti lažybų, kazino ir lošimo automatų verslo organizatoriai. Atliekant tyrimą siekiama sužinoti nuomonę apie azartinių lošimų reguliavimo politiką, jos įtaką verslo vykdymui, aptikti teisės aktų silpnąsias ir stipriąsias vietas.

Darbo struktūrą atitinka darbo tikslą bei iškeltus uždavinius. Darbą sudaro įvadas, 3 dėstymo dalys bei išvados.

Literatūros apžvalga: Viešosios politikos koncepcija ir įgyvendinimo aspektai nagrinėjami remiantis W. Parsons Viešoji politika. Politinės analizės teorijos ir praktikos įvadas (2001), Raipos A. straipsniais: Viešoji politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir sąveika (2002) ir Viešoji politika ir analizė. Viešojo administravimo politinis kontekstas (2001), Lietuvos ir užsienio literatūroje galima rasti įvairių tarpdisciplininių tyrimų apie azartinių lošimų fenomeno reikšmę visuomenei. Apie priklausomybę nuo azartinių žaidimų, Lietuvoje pradėta domėtis šiek tiek daugiau nei prieš dešimtmetį. Valstybinė lošimų priežiūros komisija (Priežiūros komisija) šiuo metu renka duomenis apie lošimo mastus, tendencijas, vykdo neigiamo lošimo poveikio mažinimo programas. 2006 metais buvo atliktas viešosios nuomonės tyrimas, kuriuo siekta nustatyti lošimų sukeliamų socialinių problemų mastą (užsakė Valstybinė lošimų priežiūros komisija). A. Grebliauskas, A. Kacas ir L. Sesickas ir kt. (2008) nuodugniai nagrinėja azartinių lošimų reguliavimą, tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. M. Arasimavičius (2008) tyrinėja naują, sparčiai besiplečiančią kryptį – internetinius azartinius žaidimus bei teisinį jų reglamentavimą. Nagrinėjant Lietuvos azartinių lošimų ypatumus remiamasi LR įstatymais ir jų projektais, Vyriausybės nutarimais, Priežiūros komisijos ataskaitomis.

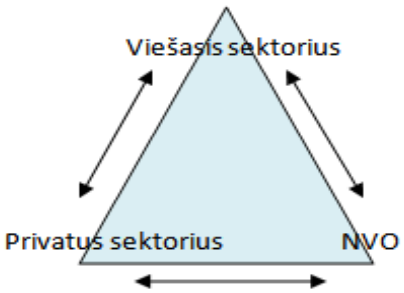
Europos azartinių lošimų problematika aprašoma Litter A. ir Fijnaut C. (2007) sudarytoje knygoje: „The Regulation of Gambling: European and National Perspectives“. JAV azartinių lošimų patirtis pateikiama Denise Von Herrmann (2002) knygoje: „The Big Gamble: the Politics of Lottery ant Casino Expansion“ Apie azartinių lošimų poveikį visuomenei duomenis renka JAV nacionalinė tyrimų taryba (National Research Council (U.S.) Committee on the Social and Economic Impact of Pathological Gambling) ir kt.

I. Reguliavimo politikos analizė

Šioje darbo dalyje siekiama išanalizuoti valstybės reguliavimo politiką azartinių lošimų srityje. Todėl bus aptariamos politikos reguliavimo teorijos, taip pat privataus verslo reguliavimo aspektai. Pateikiama azartinių lošimų paslaugų reguliavimo specifika.

1.1. Viešosios politikos samprata

Šiuolaikinės valstybėse valdžios pasiskirstymą galima suvokti kaip trikampę piramidę. Vienoje pusėje – viešasis sektorius, kitoje – privatus sektorius ir galiausiai – nevyriausybinės organizacijos (1pav.). Visi sektoriai tarpusavį susiję ir daro didesnę ar mažesnę įtaką vienas kitam.

1 pav. Valdžios pasiskirstymas ir tarpusavio priklausomybė

Nors azartiniai lošimai Lietuvoje vykdomi privačių įmonių, tačiau yra griežtai kontroliuojami valstybės, todėl svarbu apibrėžti šias sąvokas. Parsons W., viešumo ir privatumo sąvokas sieja su senovės Graikija ir Roma, būtent iš ten kildinami „res publica“ ir „res priva“ terminai.[1] Antikos laikų mastytojai šias sąvokas apibrėžė kaip iš esmės priešingas, jiems pritarė ir liberaliosios idėjos atstovai – A. Smithas, J. Millis ir kiti, tačiau laikui bėgant viešoji politika nebegalėjo likti ekonominių procesų pašonėje, nes privačios sferos daroma

[1] Parsons W, *Viešoji politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*, Vilnius, 2001, p. 18;

žala gulė ant visuomenės pečių. Viešosios politikos plėtojimas rėmėsi švietimo idėjomis, ypatingai pabrėžiamas protas ir žinios, kurios turėtų padėti išspręsti problemas. Daugėjant informacijai apie socialines problemas ir jų daromą žalą atsirado poreikis plėstis viešajai politikai. Ji apėmė vis daugiau gyvenimo sričių tokių kaip švietimas, medicina, miestų plėtra, kurios iki tol buvo išskirtinai privati sritis. Viešosios politikos veiklos sritimi tapo viešų ir privačių interesų derinimas. Tokiam požiūriui pritaria Raipa A., teigdamas, kad viešoji politika dažniausiai suprantama kaip valdžios veikla siekiant reguliuoti konfliktus kylančius iš įvairių interesų grupių, perskirstant materiales ir simbolines gerybes atsakyti į visuomenės grupių poreikius. Perskirstydama resursus valdžia reguliuoja visuomeninius procesus, kompensuoja privataus sektoriaus daromą žalą. Į šią valdžios reguliavimo sritį patenka ir azartiniai lošimai. Kaip vykdomas azartinių lošimų reguliavimas dažnai priklauso nuo dominuojančių politinių doktrinų valstybėje. Dominuojant liberaliai viešajai politikai socialiniai ir ekonominiai santykiai reguliuojami dažniau, inicijuojamas socialinės gerovės kūrimas, per įvairias programas.[2] Esant konservatyviai viešajai politikai iš esmės santykių reguliavimo procesas nesikeičia, tik vyksta laipsniškiau ir lėčiau. Tai turi tiesioginės įtakos azartinių lošimų reguliavimui, nes ši sritis prisideda prie ekonominio valstybės vystymo, tačiau kartu sukuria neigiamus socialinius padarinius. Ekonominių ir socialinių procesų derinimas vienos ar kitos doktrinos rėmuose yra būtinas. Be to tam tikros viešosios politikos doktrinos dominavimas formuoja valstybėje vyraujančias nuostatas įtakojančias griežtesnį ar liberalesnį azartinių lošimų reguliavimą.

Dar Raipa A., išskiria pozityvią ir negatyvia viešąją politiką. Jo teigimu, negatyvioji politika pasireiškia, kai valdžios institucijos sprendimus priima skubotai ar pernelyg delsiama, jiem trūksta reguliavimo taisyklių, nutarimų ar aktų. Įgyvendinti pozityviai viešajai politikai reikalingas įstatymų autoritetas, verčiantis piliečius ir organizacijas veikti tinkamai, nedarant kitam žalos. Viešoji politika reguliuoja valdžios institucijas ir įgyvendina sprendimus nešančius naudą visuomenei.[3] Norint tinkamai atstovauti visuomenės poreikius svarbu nuodugniai ištirti viešosios politiko procesus. Skirtingi autoriai pateikia skirtingus modelius, Dunn W. N, viešosios politikos analizę apibūdina kaip tarpdisciplininio tyrimo procesą, kurio tikslas naudingos informacijos, skirtos politikai suprasti ir tobulinti, kūrimas,

[2] Raipa A., *Viešoji politika ir administravimas. Viešoji politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir saveika,* Kaunas, 2002, ISSN 1648-2603Nr. 1, p. 11 – 12;
[3] Ten pat;

kritiškas vertinimas ir perdavimas.[4] Parsons W., analizuodamas Lasswell H. D., darbus pateikia dvi viešosios politikos analizės atšakas:

„Politikos analizė“, teikianti žinių politiniam procesui;

Politinio proceso analizė, teikianti žinių apie viešosios politikos formavimą ir įgyvendinimą.“[5]

Šiuo atveju svarbesnė politikos proceso analizė, nes jos pagalba galima geriau suprasti valdžios reguliavimo procesą. Raipa. A. viešąją politiką siūlo skirstyti pagal visuomenei daromą lygmenį:[6]

- Paskirstymo politika – paslaugų ir paramos perskirstymas tam tikroms grupėms;
- Reguliavimo politika – tam tikros taisyklės, apribojimai ar limitai taikomi individams ar jų grupėms;
- Sureguliavimo politika – kaip ir reguliavimo politika draudžia ar reguliuoja tam tikrus procesus. Tačiau esminis skirtumas tas, kad sureguliavimo politika yra palaikoma grupių kurios yra reguliuojamos, nes proteguoja jų interesus;
- Perskirstymo politika – pajamų, laisvių, vertybių išdėstymas tarp grupių pagal valdžios parengtas priemones.

Analizuojant azartinių lošimų reguliavimą svarbu įsigilinti į reguliavimo ir sureguliavimo politiką. Korsakaitė D. reguliavimo politiką įvardina kaip vieną iš viešojo administravimo išraiškų bei laiko vienu iš viešosios politikos įgyvendinimo instrumentų, kuris daro įtaką ne tik verslo sektoriui, bet ir kiekvienam visuomenės nariui.[7] Raipa. A. pabrėžia politikos proceso struktūros suvokimo ir analizės svarbą vertinant viešąją politiką kaip valdžios, suinteresuotų grupių ar net individualių asmenų interesų derinimą priimant sprendimus, juos įgyvendinant ar ieškant alternatyvų bendrom problemom spręsti. Suderinti interesų grupių veiksmus būtina norint efektyviai įgyvendinti viešosios politikos tikslus, tam reikia išskirti viešosios politikos elementus:

- „Vertybių paskirstymas;
- Netiesioginės vertybės;
- Resursų perdislokavimas;

---

[4] Dunn W. N, *Viešosios politikos analizė*, Vilnius, 2006, p. 17;
[5] Parsons W, *Viešoji politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas,* Vilnius, 2001, p. 33;
[6] Raipa A., *Viešoji politika ir administravimas. Viešoji politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir saveika,* Kaunas, 2002, ISSN 1648-2603Nr. 1, p. 12;
[7] Korsakaitė D., *Ekonomika. Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas,* Vilnius, 2006, ISSN 1392–1258, 76, p. 36;

- Poveikis, gautas tiesioginių išlaidų dėka;
- Papildomos išlaidos realizuojant viešąsias programas;
- **Nauda, gauta apribojimų, licencijų, reguliavimų dėka;**
- Simbolinės išlaidos viešojoje politikoje;
- Piliečių dalyvavimas;
- Nesėkmės viešojoje politikoje;“[8]

Nors autorius svarbiausiu elementu nurodo vertybių pasiskirstymą, kai valdžia nustato prekių ar paslaugų prioritetus, teikiančius didžiausia nauda visuomenei, tačiau analizuojant azartinių lošimų reguliavimą tikslinga aptarti naudą, gautą reguliavimo dėka iš apribojimų, licenzijų. Per reguliavimą įgyvendinamos kontrolės taisyklės ir įvairūs draudimai, jų tikslas – suderinti interesus tarp gamintojų ir vartotojų, sumažinant išlaidas ar galimą žalą, taip pasiekti optimalaus naudingumo. Toks politikos struktūrizavimas išryškina viešosios politikos elementų sąsajas. Tiek analizuojant kiekvieną elementą atskirai, tiek juos jungiant tarpusavyje siekiama kuo geriau suprasti politikos procesą, kas užtikrintų interesų derinimo efektyvumą ir naudą visuomenei. Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir Sesickas L., išskiria interesų grupes, į kurias turi būti atkreiptas dėmesys analizuojant azartinių lošimų reguliavimą:

- „Politikai, kurių rinkimų rezultatai ar karjera priklauso nuo jų požiūrio į lošimų politiką;
- Lošėjai;
- Mokesčių mokėtojai;
- Lošimų verslo darbuotojai ir lošimų organizatoriai;
- Valstybės tarnautojai susiję su lošimų verslu, taip pat tie, kurie yra finansuojami iš valstybės biudžeto ir dalyvauja veikloje susijusioje su azartinių lošimų verslu (policijos pareigūnai, teisininkai, socialiniai darbuotojai ir t.t.);
- Visuomenė, bei vietos bendruomenė;
- Socialiai jautrios grupės (vaikai, nepasiturintys asmenys, nusikaltėliai, lošimų pažeidžiami asmenys ar besaikiai lošėjai).“[9]

---

[8] Raipa A., *Viešoji politika ir administravimas. Viešoji politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir saveika,* Kaunas, 2002, ISSN 1648-2603Nr. 1, p. 12;

[9] Grebliauskas, A. Kacas ir L. Petrošius A. ir Sesickas L., *Lošimų reguliavimas: tarpdisciplininė azartinių lošimų studija,* Vilnius, 2008, p. 20;

Tačiau suderinti gamintojų ar paslaugų tiekėjų interesus su vartotojų grupių interesais ir dar minimizuojant kaštus yra labai sudėtinga. Parinkti vieną teisingą reguliavimo metodiką ar modelį neįmanoma, todėl reikia analizuoti viešosios politikos reguliavimo teoriją ir pritaikyti tam tikrus aspektus konkrečiai situacijai.

1.2. Reguliavimo politika

Reguliavimo terminas kildinamas iš lotynų kalbos – *regula,* reiškiantis liniją, taisyklę. Tarptautinių žodžių žodynas nurodo keletą reikšmių: „Reguliavimas – 1. tvarkymas (…); 2. nustatymas normalaus mechanizmo veikimo“; „Reguliuojamas – nustatomas, koreguojamas“[10]. Korsakaitė D., pateikia Selznick P. suformuluotą reguliavimo apibrėžimą, kuris laikomas klasikiniu ir atskleidžiančiu reguliavimo esmę: „reguliavimas yra viešosios institucijos vykdoma tvari ir kryptinga veikos, kuri visuomenei yra vertinga, kontrolė.“[11] Aptardama kitus autorius Korsakaitė D., pažymi, kad jų apibrėžimai nenutolsta nuo prieš tai minėto, tačiau įtraukiami tam tikri aspektai: institucijos nustatytų įstatymų, įsakymų ir taisyklių visuma skirta daryti įtaką ekonominiam elgesiui, norint pasiekti suformuotų tikslų. Be to į reguliavimo apibrėžimą įtraukiamas baudžiamumo principas. Reguliavimą galima susiaurinti iki teisinio režimo, kuris skatina rinkos savireguliaciją.[12]

Viešosios politikos reguliavimą tyrinėja įvairios mokslo šakos, pagal tai skiriamos trys viešosios politikos reguliavimo reikšmės:

1. “Taisyklių arba specifinių nurodymų rinkinys – privalomų taisyklių, kurias turi vykdyti tam tikri subjektai, leidyba“. Tokia reguliavimo reikšmė numato viešąją instituciją, kuri užtikrina mechanizmų įgyvendinančių taisykles vykdymą.
2. „Visų rūšių valstybės intervencija arba sąmoninga valstybės įtaka“ – platesnė sąvoka nei taisyklių leidyba, apimanti apmokestinimą, subsidijas,

[10] Vaitkevieiute, V. (2001). *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius, 2001, ISBN 9986-465-50-8, p. 1039;
[11] Korsakaitė D., *Ekonomika. Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas,* Vilnius, 2006, ISSN 1392–1258, 76, p. 38;
[12] Ten pat;

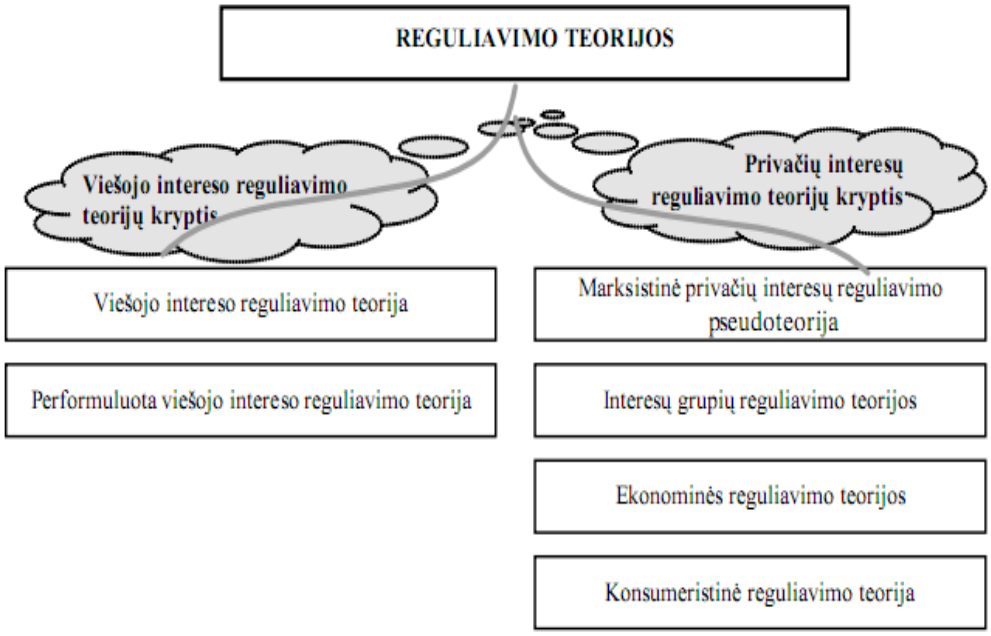
perskirstymą, viešąją nuosavybę, kitaip tariant visus valstybės jos institucijų veiksmus. Be to siekiama daryti įtaką ūkio plėtrai.

3. „Visos socialinės kontrolės formos, nesvarbu, kas jas įgyvendina“ – socialinės kontrolės mechanizmai nulemti tiek valstybės institucijų, tiek savaiminių procesų. Samprata apima rinkos savireguliacinius procesus, socialines normas, teisines bei kvaziteisines normas, kurios neturi stebėsenos ir vykdymo užtikrinimo procedūrų.[13]

Visas tris sampratas galima pritaikyti ir azartinių lošimų reguliavimui: azartiniai lošimai viena griežčiausiai kontroliuojamų sričių, todėl valstybės leidžiamas taisykles ir jų įgyvendinimo mechanizmus užtikrina viešoji institucija – Azartinių lošimų priežiūros komisija. Tačiau valstybė neapsiriboja vien tik taisyklėmis, kadangi azartiniai lošimai turi stiprų socialinį atspalvį, valstybės intervencija gerokai didesnė, pasiūla griežtai kontroliuojama kuriant įėjimo į rinką barjerus, įtakos turi ir savaiminiai procesai – visuomenei priimtinos normos, vertybės, papročiai.

Korsakaitė D., pateikia dualią reguliavimo teorijų sistemą, paremtą viešojo ir privataus intereso reguliavimu. Autorė analizuodama Ogus, A. (2002) atsižvelgiant į skirtingas reguliavimo kryptis pateikia dvi sistemos dimensijas: „viešasis interesas atitinka instrumentinę, arba teisės normų, parinktų nustatytiesiems tikslams pasiekti, reguliavimo sistemos dimensiją, o privatūs interesai atitinka procedūrinę, arba procesinę instrumentų formulavimo ir taikymo reguliavimo sistemoje, dimensiją.“ [14]

[13] Korsakaitė D., *Ekonomika. Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas,* Vilnius, 2006, ISSN 1392–1258, 76, p. 38;
[14] Ten pat;

2 pav. „Duali reguliavimo teorijų sistema“

Viešojo intereso reguliavimo teorijų kryptis apima dvi – Viešojo intereso reguliavimo ir Performuluotą viešojo intereso teorijas. Tuo tarpu antrajai dimensijai priskiriama kur kas daugiau teorijų: Marksistinė privačių interesų reguliavimo pseudoteorija, Interesų grupių reguliavimo teorijos, Ekonominės reguliavimo teorijos ir Konsumeristinė reguliavimo teorija. Azartinių lošimų reguliavimą reikėtų priskirti prie privačių interesų reguliavimo krypties, nes nustatomos taisyklės kurių turi laikytis privatus sektorius.

Lane J. E., aprašo senojo ekonominio reguliavimo tipą, kuris kontroliuoja įėjimo į rinką sąlygas ir kainas.[15] Reguliavimas gali pasireikšti per teisines nuolaidas arba kaip tiktų azartinių lošimų sričiai – per licenzijas. Bendrovei išduodama licenzija, taip nustatoma reguliavimo schema, kurią kontroliuoja paskirta institucija. Lane J. E., pažymi, kad nesvarbu ar reguliuojama bendrovė yra privati, viešoji įmonė ar akcinė bendrovė, daugiau ar mažiau priklausanti valstybei, viešasis reguliavimas susiduria su subjekto ir vykdytojo problemomis, kurios pasireiškia moraline rizika, slepiama informacija ar paslėptais veiksmais.[16] Antras tipas – taisyklių rinkiniai nustatantys sąlygas kaip tam tikros prekės, ar šiuo atveju paslaugos turi būti pateiktos.[17] Šios taisyklės apima tiesioginius nurodymus, kas yra draudžiama:

[15] Lane J. E. *Viešasis sektorius. Sąvokos, modeliai ir požiūriai*, Vilnius, 2001, p. 171;
[16] Lane J. E. *Viešasis sektorius. Sąvokos, modeliai ir požiūriai*, Vilnius, 2001, p. 189;
[17] Lane J. E. *Viešasis sektorius. Sąvokos, modeliai ir požiūriai*, Vilnius, 2001, p. 172;

žalingas produktas ar paslauga turi būti nepasiekiama tam tikriem asmenim, tarkim, alkoholis, tabakas ar azartiniai lošimai negali pasiekti nepilnamečių vartotojų.

1.3. Azartinių lošimų paslaugų reguliavimas

Privatų sektorių stipriai įtakoja valstybės vykdomas reguliavimas, siekiant apsaugoti vartotojus nuo kai kurių prekių ar paslaugų žalos atsiranda vis daugiau reguliavimo atvejų. Tokiam požiūriui pritaria ir Korsakaitė D., teigdama, kad šiuolaikinėje valstybėje sunku atrasti sektorių ar ūkinę veiklą, kuri nepatektų į valstybės reguliavimo akiratį.[18] Tačiau azartinių lošimų sektorius yra išskirtinai griežtai reguliuojamas ir tai vyksta visose valstybėse. Šis verslas visiškai priklausomas nuo to ką leidžia ar draudžia nacionaliniai teisės aktai ar tarptautinės sutartys.

Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir Sesickas L., nurodo priežastis dėl kurių valdžios institucijos privalo reguliuoti azartinių lošimų verslą:

- Norint apsaugoti nepilnamečius;
- Užtikrinti, kad nusikalstomo pasaulio atstovai nedalyvautų azartinių lošimų veikloje, nei kaip organizatoriai, nei kaip darbuotojai;
- Sustabdyti prostitucijos, narkotikų ir sukčiavimo su paskolomis plitimą, kuris suaktyvėja legalizavus azartinius lošimus;
- Užtikrinti, kad azartinių lošimų verslas nebus naudojamas kaip nelegalių pajamų šaltinis: mokesčių grobstymas, pinigų plovimas;
- Neleisti apgaudinėti lošėjų klastojant rezultatus: susitarimai dėl varžybų baigties, lošimų aparatų reguliavimas, sukčiavimai žaidžiant kortom ar pateikiant klaidingą informaciją per rinkodarą bei reklamą;
- Apsaugoti asmenis negalinčius atsispirti lošimui, bei sumažinti tokios rizikos grupės formavimosi galimybę.[19]

[18] Korsakaitė D., *Ekonomika. Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas,* Vilnius, 2006, ISSN 1392–1258, 76, p. 36;
[19] Grebliauskas, A. Kacas S., Petrošius A. ir Sesickas L., *Lošimų reguliavimas: tarpdisciplininė azartinių lošimų studija*, Vilnius, 2008, p. 20;

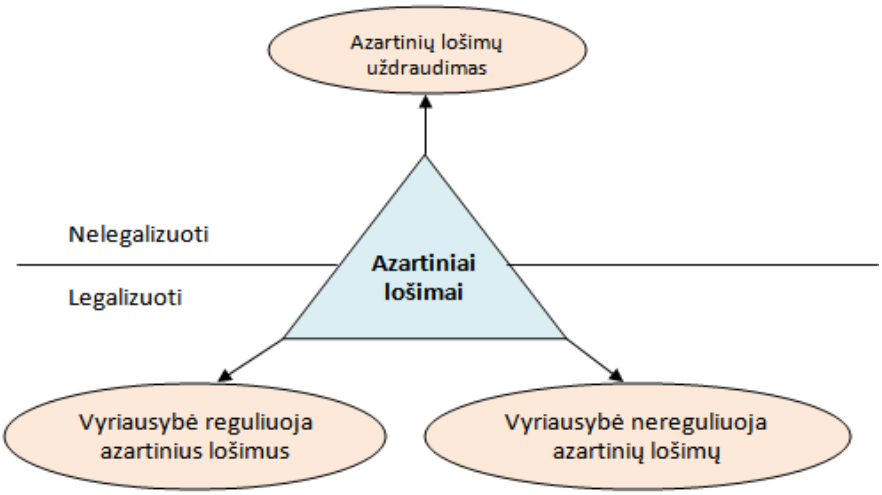
Siekiant įgyvendinti nurodytus tikslus keliami griežti reikalavimai visom bendrovėm norinčiom organizuoti azartinius lošimus. Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir Sesickas L., nurodo reikalavimus, kuriuos taiko valdžios institucijos. Pirmiausia azartinių lošimų organizatoriai turi įrodyti, kad yra patikimi ir sąžiningi (nėra teisti ar kitaip susiję su nusikalstamu pasauliu) tiek savininkai, tiek darbuotojai. Tai pat privalo įrodyti, turintys pakankamą kapitalą ir žmogiškuosius išteklius organizuoti tokį verslą. Svarbūs ne tik finansiniai ištekliai, kurie užtikrintų sąžiningą laimėjimų išmokėjimą, tačiau ir kompetentingas personalas gebantis teikti kokybiškas paslaugas. Per numatytas priemones užtikrinti paslaugos neprieinamumą nepilnamečiams ir sumažinti probleminių vartotojų skaičių (asmenų lošiančių per daug). Galiausia, valdžios institucijos riboja konkurenciją tarp azartinių lošimų organizatorių.[20]

Vyriausybė tikisi naudos iš azartinių lošimų verslo, per surenkamus mokesčius, turizmo skatinimą ar miesto infrastruktūros plėtrą siekiama ekonominės gerovės. Todėl Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir Sesickas L., pabrėžia, kad bendrovių pelningumas išskirtinai priklauso nuo nacionalinių įstatymų ir tarptautinių susitarimų, o visuomenės poreikiai neturi jokios įtakos. Vyriausybės reguliavimas azartinių lošimų verslo pelningumą veikia dviem priešingom kryptim: pirmuoju atveju, reguliavimas suvaržo rinką ir neleidžia didinti pelningumo, nes ribojamas lošimo paslaugų tiekėjų skaičius tam tikroje teritorijoje. Tačiau tas pats rinkos reguliavimas sumažina konkurenciją, nes sukuriami patekimo į rinką barjerai.[21]

Vyriausybė gali pasirinkti vieną iš dviejų sprendimų – uždrausti arba legalizuoti azartinių lošimų verslą. Nors atrodytų pirmasis atvejis visiškai išspręstų žalingo poveikio visuomenei klausimą, ko ir siekia kiekviena valstybė, tačiau įvertinant žmogišką prigimtį azartiniai lošimai būtų vykdomi toliau, tiesiog pasitrauktų į „šešėlį“. Tokią nuomonę pateikia Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir Sesickas L., teigdami, kad lošimai visais laikais buvo populiarūs, šį verslą uždraudus įstatymais, organizavimą perimtų nusikalstamos grupuotės. Per tokią nelegalią veiklą visuomenė patirtų nemenką žalą: nesurenkami mokesčiai, galimybė apgaudinėti vartotoja pateikiant klaidingą informaciją, lošimai taptų prieinami socialiai pažeidžiamoms grupėms. Viso to galima išvengti legalizuojant azartinius

[20] Grebliauskas, A. Kacas S., Petrošius A. ir Sesickas L., *Lošimų reguliavimas: tarpdisciplininė azartinių lošimų studija*, Vilnius, 2008, p. 20;
[21] Grebliauskas, A. Kacas S. Petrošius A. ir L. Sesickas. *Lošimų reguliavimas: tarpdisciplininė azartinių lošimų studija*, Vilnius, 2008, p. 9 – 10;

lošimus ir taikant reguliavimo mechanizmus išgauti naudos, taip atsveriant žalą visuomenei.[22] Galima laikytis pozicijos, jog azartiniai lošimai yra asmeninis kiekvieno individo reikalas ir vyriausybė neturėtų kištis į privatų verslą, leisdama rinkos dėsniams sureguliuoti pasiūlos ir paklausos santykius. Remiantis ilgamete užsienio šalių patirtimi didžiausia nauda pasiekiama reguliuojant lošimų veiklą, o ne ją draudžiant ar iš vis nekontroliuojant.

3 pav. Vyriausybės pasirinkimai azartinių lošimų srityje[23]

Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir Sesickas L., nurodo jog valdžios institucijos reguliuodamos azartinių lošimų veiklą, nustato kokias azartinių lošimų paslaugas galima siūlyti ir jas skirsto į kategorijas pagal kurias nustatomas reguliavimo griežtumas. Tai valstybės institucijom leidžia lengviau apibrėžti lošimus kaip reguliavimo objektą. Reguliavimo griežtumą nulemia azartinio lošimo daromas poveikis vartotojui, jei yra didesnė tikimybė vykdyti nusikalstama veiklą ar kenkti vartotojo sveikatai reguliuojama griežčiau.[24] Didžiausia neigiamą poveikį sukelia priklausomybė nuo azartinių lošimų, žvelgiant iš šios perspektyvos azartiniai lošimai turėtų būti draudžiami ar bent griežtai kontroliuojami. Tačiau galima žvelgti liberaliai – įvairių tautybių ir tikėjimų žmonės visame pasaulyje lošimo namus įvardina kaip pramogą, atsipalaidavimo būdą. Jie išleidžia tokią sumą pinigų, kokia patys

[22] Grebliauskas, A. Kacas S. Petrošius A. ir L. Sesickas. *Lošimų reguliavimas: tarpdisciplininė azartinių lošimų studija*, Vilnius, 2008, p. 9 – 10;
[23] Autorės sudarytas paveikslėlis
[24] Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir L. Sesickas. *Lošimų reguliavimas: tarpdisciplininė azartinių lošimų studija,* Vilnius, 2008, p. 17;

nusprendė, ragauja gėrimus bei linksmai tarpusavyje bendrauja. Lankymasis lošimo namuose, kartais traktuojamas, kaip pramogų rūšis. Vis dėl to, besaikis šios paslaugos vartojimas, gali sukelti įvairių socialinių ar psichologinių problemų. Barker ir Britz skiria tokius destruktyvius lošimų aspektus: a) lošimai skatina deviacinį elgesį, b) lošimų veikla linkusi naikinti kitas privataus verslo (ypač laisvalaikio pramogų rūšis), c) lošimai neigimai veikia žemesnių socialinių sluoksnių atstovų gerovę, d) lošimai didina valstybės ir savivaldos išlaidas socialinėms reikmėms, e) lošimų industrija iš vietos gyventojų pelnosi labiau nei iš turistų, f)lošimai skatina nesveikus, nelegalius ir asocialius reiškinius (tokius kaip alkoholizmas, rūkymas, narkomanija, prostitucija ir t.t.), g) lošimai smukdo visuomenės moralią.[25]

Akivaizdu jog azartinių lošimų paslaugos savo specifika neprilygsta nei vienai kitai paslaugai teikiamai tiek privataus, tiek viešojo sektoriaus. Kiekviena vyriausybė pagal istorinį kontekstą, šalyje vyraujančią religiją, požiūrį į azartinius lošimus pasirenka strategiją, kurios laikantis vyksta azartinių lošimų reguliavimas.

[25] Barker, T., Britz, M. *Jokers Wild: Legalized Gambling in the Twenty-First Century*, Wesport, CT: Praeger, 2000, p. 47;

II. Azartinių lošimų reguliavimas Lietuvoje

Antrajame skyriuje pateikiama azartinių lošimų samprata, pateikiami duomenys apie azartinių lošimų organizatorius Lietuvoje: lošimų vietų paplitimas, veiklos dinamika, pajamos. Analizuojami teisės dokumentai nuo pirmųjų Azartinių lošimų įstatymo projekto iki šiuo metu galiojančios redakcijos. Išskiriami internetiniai azartiniai lošimai, kai šiuo metu daugiausia diskusijų susilaukianti sritis. Taip pat aptariamas Priežiūros komisijos vaidmuo.

2.1. Azartinių lošimų samprata

Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir Sesickas L., išskiria tris sąlygas, kurioms egzistuojant visom drauge veiklą galima įvardinti kaip azartinį lošimą: „dvi ir daugiau šalių sutinka rizikuoti kažkuo vertingu; tikimasi laimėti kažkokią didesnę vertę; kas laimi ir kas pralaimi priklauso nuo dalyviams nežinomo rezultato“.[26] Taigi, turi būti statymas, turintis tam tikrą vertę ir kuriuo lošimo dalyviai sutinka rizikuoti, kad gautų prizą. Bei rezultatas, kuris negali būti žinomas nei vienam iš dalyvių, kitaip lošimas tampa priemone neteisėtam pasipelnymui. Šis apibrėžimas apima veiklas, kurių žmonės net neįvardintų azartiniais lošimais. Paprasčiausi kasdieniai veiksmai, tokie kaip loterijos bilietų pirkimas ar dalyvavimas konkursuose (pvz.: televizijos ar radijo žaidimuose) tampa azartiniais lošimais, nors dalyvaujantys asmenys apie tai net nesusimąsto. Apibrėžimas pateikia sąlygas, kuriomis paaiškinama kokia veikla yra azartinis lošimas, tačiau jis neatskleidžia kelių svarbių detalių – lošėjo tikslų, įgūdžių įtaką lošimui bei motyvų, kodėl asmuo iš vis pradeda lošti.

Aiškinantis azartinių lošimų sampratą tikslinga nurodyti kategorijas į kurias skirstomi azartiniai lošimai. Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir Sesickas L., pagal vakarietišką reguliavimo tradiciją skiria neriboto ir riboto laimėjimo lošimus. Neribotam išlošimui priskiriami stalo žaidimai, tokie kaip „Pokeris“, „Black Jack“, ruletė ir kiti, taip pat A kategorijos automatai. Ribotam išlošimui – B kategorijos automatai, „Bingo“, videožaidimai. Totalizatorius ir lažybos gali būti priskiriami tiek vienai, tiek kitai kategorijai, priklausomai

[26] Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir L. Sesickas. *Lošimų reguliavimas: tarpdisciplininė azartinių lošimų studija,* Vilnius, 2008, p. 14;

nuo valdžios reguliavimo. Loterijos užima tarpinę vietą, tarp riboto ir neriboto išlošimo.[27] Gali išskirti dar vieną lošimų kategoriją – internetiniai azartiniai lošimai. Ši kategorija gali apimti visus išvardintus lošimus tiek riboto, tiek neriboto išlošimo.

Azartinius lošimus gali vykdyti privatus arba viešasis sektorius. Lietuvoje visi lošimai vykdomi privačių bendrovių, tačiau užsienio šalyse praktikuojamos valstybiniai lošimai, dažniausiai loterijų pavidalu, kurie yra labai populiarūs. Tokios loterijos nesukelia neigiamų asociacijų su nusikalstamu pasauliu ar galimybe sukčiauti, dalyvaujantys asmenys sąmoningai savęs nepriskiria lošėjams, gautas pelnas paskirstomas visuomeninėms reikmėms. Didžiausi nesutarimai kyla kai azartinius lošimus organizuoja privatus sektorius, kitaip tariant, lošimai tampa komerciniais. Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir Sesickas L., pažymi, jog komercinio lošimo esmė gauti pelną, todėl parenkami atsitiktiniai įvykiai, kurių baigčiai lošėjo įgūdžiai neturi. Tarkim, lažybos ar lenktynės, lošėjas neturi jokio pranašumo ir negali įtakoti įvykio baigties, jis tiesiog spėja rezultatą. Tačiau žaidžiant pokerį viskas priklauso nuo lošėjo įgūdžių, todėl lošimo namai ima mokestį iš visų dalyvaujančių lošime, siekiant garantuoti pelną. Dar azartinius lošimus galima skirstyti pagal tai kokia poziciją užima lošimo organizatoriai. Vienu atveju azartinių lošimų bendrovė žaidžia prieš savo klientus (lošimo automatai, ruletė), kitu atveju, pataria lošėjams mažiausius koeficientus priskirdami favoritams, o didžiausius autsaideriams (žirgų ar šunų lenktynės, sporto varžybos). [28]

Iš pirmo žvilgsnio azartinių lošimų samprata atrodo ganėtinai paprasta, tačiau sunku perteikti socialini kontekstą, į kurį atsižvelgia vyriausybė pasirinkdama reguliavimo griežtumą, ar visišką azartinių lošimų uždraudimą. Barker ir Britz skiria tokius neigiamai visuomene įtakojančius azartinių lošimų aspektus: lošimai skatina deviacinį elgesį, kitaip tariant, lošėjai linkę nusižengti visuomenės normoms – nusikalsti; lošimų sektorius perima vartotojus iš kitų laisvalaikio praleidimo būdų; lošimai neigimai veikia žemesnių socialinių sluoksnių atstovų gerovę, kas verčia didinti valstybės ir savivaldos išlaidas socialinėms reikmėms; nors azartiniai lošimai turėtų traukti turistus, tačiau vietos gyventojai šiom paslaugom išleidžia daugiau nei turistai; lošimai skatina žalingus, nelegalius ir asocialius

[27] Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir L. Sesickas *Lošimų reguliavimas: tarpdisciplininė azartinių lošimų studija*, Vilnius, 2008, p. 14 – 15;
[28] Ten pat;

reiškinius (tokius kaip alkoholizmas, rūkymas, narkomanija, prostitucija ir t.t.), kas prisideda prie visuomenės moralės žlugdymo.[29]

Šiuo aspektu azartinių lošimų sritis tampa dar sudėtingesnė, nes paliečiami moraliniai klausimai. Azartinių lošimų reguliavimas vykdomas ne tik pagal ekonominę naudą, tačiau svarbus ir socialinis kontekstas, gaunama finansinė nauda, turi atsverti žalą visuomenės nariams.

2.2. Azartinių lošimų organizatorių veiklos apžvalga Lietuvoje

Lietuvoje azartiniai lošimai buvo legalizuoti 2001 m. gegužės 17d. priėmus įstatymą ši veikla tapo verslu, nors azartinių lošimų reiškinys egzistavo ir iki tol. Legaliai veikė kelios loterijos, tačiau didžioji azartinių lošimų dalis vykdyta kaip nelegali, nusikalstama veikla. Priėmus azartinių lošimų įstatymą pradėjo kurtis lošimų rinka, pagal Priežiūros komisijos ataskaita „2002 metų pabaigoje Lietuvoje legaliai veikė 4 lošimų namai (kazino), 6 automatų salonai (1 automatų salonas pertvarkytas į lošimo namus (kazino)), 3 lažybų punktai. Priežiūros komisija lošimų organizatoriams suteikė teisę juose naudoti 28 lošimų stalus, 169 A kategorijos automatus ir 55 B kategorijos automatus.“[30]. Už licencijų išdavimą ir perregistravimą bei visus mokesčius už lošimo automatus ir eksploatuojamus lošimo įrenginius, į valstybės biudžetą buvo surinkta 2 159 200 litų azartinių lošimų mokesčių. Vos pradėjęs vystytis azartinių lošimų verslas sulaukė nemažo visuomenės gyventojų dėmesio, tai galima pastebėti iš įplaukų kurias gavo lošimus organizuojančios bendrovės: „2002 metais bendrovės gavo 42,8 mln. Lt įplaukų iš azartinių lošimų, jų tarpe 17,6 mln. Lt (41 proc.) eksploatuodamos lošimų automatus ir 25 mln. Lt – lošimų stalus (59 proc.). Laimėjimams išmokėta 29,6 mln.Lt, arba 69 proc. iš lošėjų gautų įmokų.“[31]

„2004 metų pabaigoje Lietuvoje veikė 14 lošimo namų (kazino), 39 automatų salonai, 1 bingo salonas ir 118 lažybų punktų. Priežiūros komisija lošimų organizatoriams suteikė teisę juose naudoti 123 lošimo stalus, 654 A kategorijos automatus ir 597 B kategorijos

[29] Barker, T., Britz, M. *Jokers Wild: Legalized Gambling in the Twenty-First Century*, Wesport, CT: Praeger, 2000, p. 56;
[30] Valstybinė lošimų priežiūros komisija. *2002 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2003 http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/vlpk-ataskaita-2002/
[31] Ten pat;

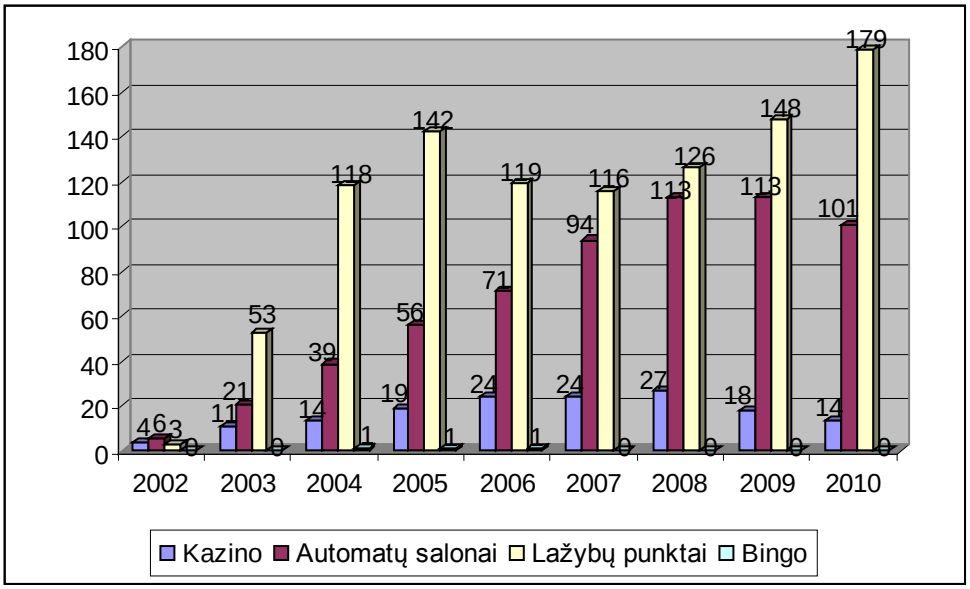
automatus“.[32] 2004 metų lošimų vietų plėtra lėtėja, lyginant su 2003 metais. Nors sparčiausiai besiplečiančių lažybų punktų augimas buvo 17 kartų mažesnis nei 2003 metais, jis siekė 1,2 karto. Situacija lošimo namų plėtroje analogiška lažybų punktų plėtrai, didžiausias augimas 2003 metais ir nedidelė plėtra 2004 metais. Nors lošimų paslaugų plėtra 2004 metais nebuvo didelė, tačiau įplaukos gautos iš lošimų padidėjo du kartus ir siekė 373,9 mln. litų (2003 metais - 176,9 mln. litų), tačiau 79,3 proc. šių įplaukų buvo išmokėta laimėjimams. Atskaičius laimėjimus 2004 metų lošimų organizavimo veiklos rezultatas buvo 87,3 mln. litų, tokie rezultatai rodo neišnaudotą azartinių lošimų rinką ir galimybę ją plėsti. Įvertinus visas rinkliavas ir mokesčius taikomus azartinių lošimų verslui, valstybės biudžetas buvo papildytas beveik 5mln. lt.[33]

2006 metais lošimus organizavo 14 bendrovių. 7 bendrovės organizavo lošimus tik lošimo namuose (kazino), 2 bendroves turėjo lošimų namus (kazino) ir B kategorijos automatų salonus, 2 bendrovės specializavosi lošimų B kategorijos automatais srityje ir 3 bendrovės organizavo lažybas.[34] 2008 metais Lietuvoje lošimus organizavo 16 bendrovių (2007 m. pabaigoje 14), iš kurių dvi veiklą pradėjo spalio (lažybų organizavimas) ir lapkričio (automatų salonai) mėnesiais. 5 bendrovės organizavo lošimus tik lošimo namuose (kazino), 3 bendrovės turėjo lošimo namus (kazino) ir B kategorijos automatų salonus, 4 bendrovės specializavosi tik lošimų B kategorijos automatais srityje ir 4 bendrovės organizavo lažybas.[35]

2010 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 14 lošimo namų (kazino), 101 automatų salonų ir 179 lažybų punktai. Lyginant su 2009 metais lošimo namų ir B kategorijos automatų salonų sumažėjo: uždaryti 4 lošimo namai ir 12 B kategorijos lošimo automatų salonų, tačiau išaugo lažybų punktų skaičius, veiklą pradėjo 31 naujas punktas. Tokia azartinių lošimų paslaugų teikimo skaičiaus kaita atsispindi ir bendrovių įplaukose, gautose už vykdytą veiklą. VLPK ataskaitoje už 2010 metus nurodoma, kad bendrai gauta įplaukų už 963mln. lt., tai beveik puse procento mažiau nei 2009 metais, 84 proc. šių įplaukų buvo išmokėta lošėjams. Jei išskaidyti įplaukas detaliau, tai mažėjimas vyko lošimo namų (kazino) ir B kategorijos lošimo automatų salonuose, nes būtent šių dviejų rūšių lošimo paslaugų mažėjo. Tuo tarpu lažybų

[32]Valstybinė lošimų priežiūros komisija. *2004 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2005, p. 8; http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/
[33] Ten pat;
[34] Valstybinė lošimų priežiūros komisija. *2006 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2007 http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/
[35] Valstybinė lošimų priežiūros komisija. *2008 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2009 http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/

punktų veikla plėtėsi ir turėjo 14 proc. didesnes įplaukas lyginant su 2009 metais (279,8 mln. lt. – 2010m. ir 245,3 mln. lt – 2009m.)[36]

4pav. Azartinius lošimus organizuojančių bendrovių įplaukų dinamika[37]

Nuolat augus azartinių lošimų rinka 2008 metais sumažino tempą ir įplaukos padidėjo tik 9, 3 proc., kas lyginant su ankstesniais metais yra 3 – 5 kartus mažiau. 2009 metais pirmą kartą Lietuvoje užfiksuojamas neigiamas įplaukų santykis lyginant su praėjusiais metais, kuris siekė 24 proc. Tai galima sieti su dviem aspektais: pirma – sunki ekonominė situacija Lietuvoje, stabdanti verslo plėtrą iš esmės. Antra – užsipildžiusi rinka, kai kiekviena papildoma lošimus siūlanti vieta nebeneša materialinės naudos. 2010 metų nežymus įplaukų mažėjimas 0, 4 proc. rodo nusistovėjusią situaciją rinkoje ir nekintančią ekonominę padėtį šalyje, azartinių lošimų atžvilgiu.[38]

Analizuojant loterijų duomenis pastebimas stabilumas, išskyrus 2005 – 2007 metus, kai loterijos bilietų apyvarta pamažėjo. Didžiausias nuosmukis fiksuojamas 2006 metus kai bilietų apyvarta krito iki 85,5mln. lt. t.y. 20proc. mažesnė nei 2010 metais. Tačiau jau 2008 metais bilietų apyvarta pasiekė ir net viršijo 2010 rodiklius.[39]

[36] Valstybinė lošimų priežiūros komisija. *2010 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2011 p. 12 http://www.vlpk.lt/Dokumentai/LT/Veiklos%20ataskaitos/2010%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf
[37] Valstybinė lošimų priežiūros komisija. *2010 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2011 http://www.vlpk.lt/Dokumentai/LT/Veiklos%20ataskaitos/2010%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf
[38] Ten pat;
[39] Ten pat;

Eil. Nr.	Veiklos laikotarpis	Bilietų apyvarta, Lt	Išmokėta laimėjimų, Lt	Rezultatas, Lt
1.	2004 m.	101652945	49617875	52035070
2.	2005 m.	95554469	46541707	49012762
3.	2006 m.	85562675	43456908	42105767
4.	2007 m.	91018246	42562607	48455639
5.	2008 m.	108828852	53717598	55111254
6.	2009 m.	111135872	56490179	54645693
7.	2010 m.	106882122	54878808	52003314

1 lentelė. Loterijas organizuojančių bendrovių įplaukų dinamika[40]

Esant stabiliai rinkai, nesudėtinga pradėti tyrimus, kurie padėtų tobulinti reguliavimo ir priežiūros mechanizmus. Tai turi būti sisteminga programa, teikianti stabilumą visam azartinių lošimų sektoriui. Lošimus organizuojančioms bendrovėms svarbu matyti vientisą valstybės įgyvendinamą viešąją politiką ir pagal jos gaires vykdyti savo veiklą. Esant aiškiai viešajai politikai ir efektyviai kontrolei galima užkirsti kelią neigiamų pasekmių visuomenei plėtojimąsi, pažaboti nelegalius lošimus ir papildyti valstybės biudžetą.

2.3. Lietuvos azartinių lošimų teisinis reglamentavimas

2.3.1. Lietuvos azartinių lošimų įstatymo raida

Azartinių lošimų reguliavimo pradžią galima fiksuoti „1990 m. gegužės 8 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas priėmė Įmonių įstatymą, leidžiantį steigti ir laikyti lošimo namus bei organizuoti lošimus. Vyriausybė 1990 m. rugpjūčio 29 d. pavedime Nr. 220 P nustatė, kad leidimus (licencijas) steigti ir laikyti lošimo namus, organizuoti lošimus išduoda Finansų ministerija. 1994 m. sausio 11 d. priimtas Įmonių

[40] Autorės sudaryta lentelė naudojant 2002 – 2011 metų Valstybinės lošimų priežiūros komisijos veiklos ataskaitų duomenimis http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/

įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas, kuriuo Lietuvos Respublikoje steigti ir laikyti lošimo namus, organizuoti azartinius lošimus buvo uždrausta.“[41]

1992 m. birželio 23d. LR Vyriausybės nutarimu, dėl lošimų komisijos nuostatų patvirtinimo, buvo pradėta formuoti Valstybinė lošimų priežiūros komisija, taip siekiama reglamentuoti azartinius žaidimus bei užtikrinti valstybinį reguliavimą. Kuriama Lošimų komisija, prie Finansų ministerijos, atsakinga už azartinių lošimų organizavimo kontrolę bei nuolatinį pasiūlymų teikimą kaip reiktų reglamentuoti ir riboti lošimus.[42] Suformavus Lošimų komisiją pradedamos kurti gairės Azartinių lošimų įstatymui. Pirmasis nutarimas priimtas 1993 m. liepos 27 d. *Dėl Lošimo namų steigimo ir laikymo, kitų lošimų organizavimo ir leidimų (licencijų) organizuoti šią veiklą išdavimo laikinųjų nuostatų patvirtinimo.* Šis nutarimas nustato lošimo namų steigimo ir veiklos vykdymo tvarką, kuri galios iki bus priimtas Azartinių lošimų įstatymas.[43] Projektas šiam įstatymui turėjo būti parengtas dar iki 1994 metų, bendradarbiaujant su šios srities specialistais tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Laikinuose nuostatuose išskiriamos azartinių lošimų rūšys, kas reguliavimo objektą daro aiškesniu. Azartiniai lošimai suskirstomi į tokias rūšis: skaitmeninės loterijos, piniginės loterijos, daiktinės loterijos, cilindriniai žaidimai (ruletė), kortų lošimai, lošimai žaidimų automatais, piniginiai „Bingo“ žaidimai, daiktiniai „Bingo“ žaidimai, totalizatoriai, lošimo namai.[44] Detaliai išskirstytos loterijų rūšys: piniginių, skaitmeninių loterijų ir totalizatorių organizavimą išskirtinai vykdo valstybė per Finansų ministerijos steigiamas įmones arba išduoda licencijas tokią veiklą galinčiom vykdyti įmonėms, kurių veiklą reglamentuoja Lošimų komisija. Tuo tarpu daiktinės loterijos ir „Bingo“ žaidimas gali būti skirtas tik labdaros tikslams. Už kiekvieną apsilankymą kazino ir piniginių „Bingo“ salone buvo numatyta rinkliava. Rinkliava patenka į vietos, kurioje veikia paslaugas teikianti bendrovė savivaldybės biudžetą. Žaidimo „Bingo“ pavadinimas vartojamas originalo kalba, nes tuo metu dar nebuvo reikalavimo vartoti lietuviškas galūnes tikriniams daiktavardžiams.

---

[41] Valstybinė lošimų priežiūros komisija. *2002 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2003 http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/vlpk-ataskaita-2002/

[42] LR Vyriausybė, Nutarimas, *„Dėl Lošimų komisijos nuostatų patvirtinimo“* 1992 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 481 *http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=6793&p_query=&p_tr2=*

[43] LR Vyriausybė, Nutarimas, „Dėl Lošimo namų steigimo ir laikymo, kitų lošimų organizavimo ir leidimų (licencijų) organizuoti šią veiklą išdavimo laikinųjų nuostatų patvirtinimo“ 1993 m. liepos 27 d nutarimu NR. 572 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=11309&p_query=&p_tr2=

[44] LR Vyriausybė, Nutarimas, „Dėl Lošimo namų steigimo ir laikymo, kitų lošimų organizavimo ir leidimų (licencijų) organizuoti šią veiklą išdavimo laikinųjų nuostatų patvirtinimo“ 1993 m. liepos 27 d nutarimu NR. 572 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=11309&p_query=&p_tr2=

2.3.2. Lietuvos azartinių lošimų įstatymo pagrindinės nuostatos

Įstatymo paskirtis reglamentuoti azartinių lošimų organizavimo tvarką Lietuvos Respublikoje. Azartinių lošimų įstatyme pateikiamos svarbiausios sąvokos bei azartinių lošimų rūšys, kurių skirstymas dar šiek tiek pasikeitė: pateikiamos neriboto (A kategorija) ir riboto (B kategorija) išlošimo automatų sąvokos, „Bingas“, stalo žaidimai (kortos, ruletė, kauliukai), totalizatorius bei nauja sąvoka – lažybos, kurios prieš tai buvo prilygintos totalizatoriui.[45]

Pagrindinį įstatymo turinį sudaro reikalavimai, kuriuos reikia atitikti norint organizuoti azartinius lošimus. Kadangi azartiniai lošimai patenka į aukštesnį nei vidutinis korupcijos rizikos lygį, leidimų išdavimą prižiūri Priežiūros komisija. Siekiant gauti leidimą organizuoti azartinius lošimus reikia įrodyti bendrovės patikimumą, kitaip tariant, ryšių su nusikalstamu pasauliu nebuvimą. Tyrimą atlieką visa eilė institucijų: Valstybės saugumo departamentas, Specialiųjų tyrimų tarnyba, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos bei Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos.[46] Licencijos išduodamos pagal lošimų rūšis, viena bendrovė gali gauti kelių lošimų rūšių licencijas. Licencija išduodama neribotam laikui jos netekti galima tik pažeidus nustatytą įstatymais tvarką ar pačiai bendrovei pageidaujant. Nors licencija išduodama neribotam laikui, įstatyme numatytas kasmetinis jos perregistravimas, tai surenkamas mokesti – nustatyta rinkliava.

Azartinių lošimų bendrovių veiklą prižiūri institucijos priklausančios nacionaliniam lygmeniui, tačiau lošimo namus (kazino) galima steigti tik su vietos savivaldybės sutikimu. Taip galima kontroliuoti lošimo namų kiekį mieste, pagal gyventojų skaičių, be to užtikrinti, kad lošimo namai nedarys neigiamo poveikio aplinkiniams gyventojams ar viešoms įstaigoms (darželiai, mokyklos ir pan.). Taip vietos savivaldos įgyvendina savo pareigą suderinti interesų grupių poreikius.

Pirmame Azartinių lošimų įstatymo projekte nurodytas įstatinis kapitalas, kuri siekė nuo 0,5mln. litų iki 1mln. litų jei planuojama atidaryti lošimo namus (kazino).[47] Po keturių metu pateiktame projekte įstatinio kapitalo reikalavimai prasiplėtė, pateiktas detalesnis skirstymas: nurodomas įstatinis kapitalas pavieniams riboto laimėjimo automatams, kuris siekė nuo 100000lt. už vieną automatą, bet negali viršyti 0,5mln. litų. visiems naudojamiems

[45] LR Azartinių lošimų ĮSTATYMAS 2001 m. gegužės17 d. Nr. IX-325, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=141102&p_query=&p_tr2=
[46] Ten pat;
[47] LR Loterijų, piniginių- daiktinių žaidimų ir azartinių lošimų ĮSTATYMO PROJEKTAS 1996, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=30415&p_query=&p_tr2=

automatams. Naudojant neriboto lošimo automatus įstatinio kapitalo sumos atatinkamai dvigubėja. Organizuojant bingą ar totalizatorių reikalaujamas 0,5mln. litų, o stalo lošimams 2 milijonų litų įstatinis kapitalas kiekvieniems lošimo namams (kazino).[48] Tuo tarpu šiuo metu galiojančiame įstatyme skirstymas dar detalesnis, nes pateikiama papildoma lošimų rūšis – lažybos, taip pat padidėjo ir įstatinio kapitalo sumos:

1. Bingą, totalizatorių, lažybas organizuojančios bendrovės apmokėtas ir įstatuose nurodytas įstatinis kapitalas turi būti ne mažesnis kaip 1 mln. litų, o žirgų totalizatorių organizuojančios bendrovės – ne mažesnis kaip 0,5 mln. litų.
2. Bendrovės, organizuojančios lošimus automatų salonuose, apmokėtas ir įstatuose nurodytas įstatinis kapitalas turi būti ne mažesnis kaip 2 mln. litų, o tais atvejais, kai bendrovė organizuoja lošimus lošimo namuose (kazino) – 4 mln. litų kiekvieniems lošimo namams (kazino).
3. Bendrovės, kuri verčiasi kelių rūšių lošimų organizavimu, apmokėtas ir įstatuose nurodytas įstatinis kapitalas turi būti ne mažesnis už didžiausią įstatinį kapitalą, nustatytą atitinkamai lošimo rūšiai.[49]

Įstatinio kapitalo suma vis didėja, siekiant užtikrinti materialinį apsirūpinimą azartinių lošimų verslo organizavimui, taip apsunkinamas patekimas į rinką. Steigiant uždarą akcinę bendrovę skirta maitinimo paslaugoms ar turizmo pramogoms pakanka 10000 litų įstatinio kapitalo, tuo tarpu minimali suma azartinių lošimų versle siekia 0,5 mln. litų. Taip norima užtikrinti, kad šias paslaugas teiktų ilgalaikio verslo perspektyvomis besidomintys asmenys, galintys investuoti nemažas pinigų sumas. Be to įstatyme nurodoma, kad „Ne mažiau kaip 30 procentų lošimus lošimo namuose (kazino) organizuojančių bendrovių įstatinio kapitalo pagal Priežiūros komisijos nustatytą investavimo tvarką turi sudaryti investicijos į Vyriausybės vertybinius popierius ir banko sąskaitose esančios piniginės lėšos.“[50] Taigi, privataus kapitalo įmonė pradėjus azartinių lošimų verslą įsipareigoja trečdalį kapitalo laikyti kaip garantą, kuris būtų panaudotas nesėkmingos veiklos padariniam likviduoti.

Šiuo metu galiojančiame įstatyme pateikiami reikalavimai lošimo automatams, be techninių reikalavimų, užtikrinančių lošimo skaidrumą, be to nurodoma, kad ne mažiau 80

[48] LR Azartinių lošimų ĮSTATYMO PROJEKTAS 2000, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=115104&p_query=&p_tr2=
[49] LR Azartinių lošimų ĮSTATYMAS 2001 m. gegužės17 d. Nr. IX-325, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=141102&p_query=&p_tr2=
[50] LR Azartinių lošimų ĮSTATYMAS 2001 m. gegužės17 d. Nr. IX-325, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=141102&p_query=&p_tr2=

procentų visų surinktų mokėjimų už dalyvavimą lošime turi sudaryti prizinį fondą, kuris išdalinamas žaidėjams.[51] Tokia priemone reguliuojama ne tik laimėjimų suma, bet ir lošimus organizuojančių bendrovių pelnas, kuris pagal įstatymą negali siekti daugiau nei 20 procentų, nuo visų įplaukų, be to prisideda mokesčiai valstybei 600lt už kiekvieną lošimo automatą ir 4000lt už kiekvieną ruletės, kortų ar kauliukų stalą kas mėnesį. Pagal įstatymą surinkti mokesčiai įskaitomi į valstybės biudžetą iš kurių ne mažiau 50 procentų skiriama mokykloms kompiuterizuoti.

2.3.3. Lietuvoje taikomi azartinių lošimų apribojimai

Nors įstatymo projektą buvo numatyta parengti iki 1994 metų, jis pasirodė tik 1996 metai. Projekte išsamiai dėstomi draudimai azartinius lošimus organizuojančioms bendrovėms, svarbiausias jų – „Draudžiama žaisti loterijoje, žaisti piniginius - daiktinius žaidimus, lošti azartinius lošimus asmenims (patiems ar per kitą asmenį arba pagal kito asmens išduotą įgaliojimą), kurie yra organizuojančios loteriją, piniginius-daiktinius žaidimus ar azartinius lošimus įmonės akcininkai (dalininkai), šios įmonės valdymo organų (stebėtojų tarybos, valdybos, administracijos) nariai ar darbuotojai, tiesiogiai vadovaujantys piniginiams-daiktiniams žaidimams ar azartiniams lošimams, o taip pat asmenims, kurie vykdo loterijų, piniginių - daiktinių žaidimų ar azartinių lošimų organizavimo priežiūrą ir kontrolę.“[52] Šis draudimas nepasikeitęs šiuo metu galiojančiame įstatyme, tačiau papildytas, jog Valstybės tarnautojai gali žaisti azartinius žaidimus vykdydami priežiūrą, tik Priežiūros komisijos nustatyta tvarka.[53] Tai vienas iš apribojimų, kuris nėra taikomas kitose verslo sektoriuose, tarkim, tabako ar alkoholio gaminius gali įsigyti bet kuris gamyklos darbuotojas ir dažniausiai su tam tikra nuolaida. Dar vienas apribojimas galiojantis tik azartinių lošimų segmentui – atsiskaitymas už paslaugas gali būti tik grynais pinigais, atsiskaityti banko kortele griežtai draudžiama, be to patalpoje kur vykdoma azartinių lošimų veikla negali būti bankomatų. Be to numatoma lošiančių asmenų

[51] LR Azartinių lošimų ĮSTATYMAS 2001 m. gegužės17 d. Nr. IX-325, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=141102&p_query=&p_tr2=
[52] LR Loterijų, piniginių- daiktinių žaidimų ir azartinių lošimų ĮSTATYMO PROJEKTAS 1996, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=30415&p_query=&p_tr2=
[53] LR Azartinių lošimų ĮSTATYMAS 2001 m. gegužės17 d. Nr. IX-325, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=141102&p_query=&p_tr2=

identifikacija, jei lošėjas lošimo namuose norėtų pinigus išsikeisti į žetonus už didesnę nei 5000 lt. sumą, jo tapatybė turi būti identifikuota ir užregistruota.[54] Taip siekiama apsisaugoti nuo asmenų lošiančių pinigais gautais nelegaliais būdais ar sukčiaujančių lošėjų, kurie taikydami nelegalias priemones bando apgauti lošimo namus ir laimėti dideles pinigų sumas.

Kaip ir kitų žalingą poveikį darančių ir priklausomybę skatinančių (tabakas, alkoholis) prekių ar paslaugų reklama yra draudžiama. Įstatyme nurodyta: „Lošimų reklama draudžiama, išskyrus lošimo namų (kazino), bingo, automatų salonų pavadinimus ir adresus bei organizuojamų lošimų rūšis.“[55] Vadinasi bet kokia informacija apie totalizatoriaus ir lažybų punktų vietų buvimą ar jų teikiamas paslaugas yra draudžiama. Pasirinktas paslaugų diferencijavimas neatitinka lošimų modelio, kurį nori įgyvendinti vyriausybė. Jei norima skatinti riboto laimėjimo lošimus, tai informacinio pobūdžio reklama turėtų būti leidžiama B kategorijos automatų salonams, „Bingo“ ir videožaidimams. Neriboto laimėjimo lošimai, kurie didina riziką prasilošti ar tapti patologiniu lošėju – kazino, A kategorijos automatų salonų informacija turėtų būti priskirta prie totalizatoriaus, lažybų ir visiškai uždrausta.

Nustatytas azartinių lošimų paslaugų vartotojų amžiaus cenzas – 18 metų, tačiau paslaugomis teikiamomis lošimo namuose (kazino) gali naudoti tik nuo 21 metų, juo labiau, kad nesulaukęs nurodyto amžiaus asmuo negali patekti į lošimų namų patalpas, tuo įpareigoti pasirūpinti patys paslaugų teikėjai. Nuo 2001 m. liepos 1 d įstatymas redaguojamas ir nurodoma jog į lošimo namų patalpas negalima įsinešti ginklų, išskyrus asmenis saugančius ar pareigūnus atliekančius paskirtas užduotis.[56]

Pirmajame įstatymo projekte nurodytas draudimas įmonėms organizuoti loterijas, piniginius - daiktinius žaidimus ar azartinius lošimus jei į įmonę investuotas užsienio kapitalas, ši draudimas antrajame įstatymo projekte nebeegzistuoja, tai galima sieti su pasiruošimu stoti į Europos Sąjungą (toliau ES).[57] Įstatymas draudžiantis investuoti užsienio kapitalą Lietuvoje pažeistų pagrindinius ES nuostatus dėl laisvo kapitalo judėjimo tarp šalių narių.

---

[54] LR Azartinių lošimų ĮSTATYMAS 2001 m. gegužės 17 d. Nr. IX-325, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=141102&p_query=&p_tr2=
[55] Ten pat;
[56] LR Azartinių lošimų įstatymo 6, 10, 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo ĮSTATYMAS 2001 m. birželio 28 d. Nr. IX-412, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=140229&p_query=&p_tr2=
[57] LR Loterijų, piniginių- daiktinių žaidimų ir azartinių lošimų ĮSTATYMO PROJEKTAS 1996, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=30415&p_query=&p_tr2=

Dar vienas pirmojo projekto trūkumas – nenurodytos vietos, kuriose negalima organizuoti azartinių lošimų. Ši klaida ištaisyta antruoju projektu kur nurodoma visa eilė vietų, kuriose negalima vykdyti azartinių lošimų veiklos. Beveik visos nurodytos vietos yra dabar galiojančiame įstatyme, gali paminėti, kad turgavietės buvo išbrauktos iš šio sąrašo:

1. „gyvenamuosiuose namuose, išskyrus tuos, kurių pirmuosiuose aukštuose esančios negyvenamos patalpos pagal namo projektą ir eksploataciją yra pritaikytos kitai veiklai ir turi pagrindinį įėjimą iš gatvės pusės, nesutampantį su įėjimu į namo laiptinę;
2. ikimokyklinio ugdymo įstaigose; bendrojo lavinimo mokyklose;
3. profesinio mokymo įstaigose; aukštesniosiose mokyklose; aukštosiose mokyklose; papildomo ugdymo ir neformaliojo švietimo įstaigose;
4. sveikatos priežiūros įstaigose; vaikų sanatorijose;
5. kultūros įstaigose; bibliotekose; teatruose; muziejuose ir parodų salėse;
6. kredito įstaigose ir kitose finansų institucijose;
7. parduotuvėse;
8. valstybės ir savivaldybių institucijose bei įstaigose;
9. kino teatruose, geležinkelio ir autobusų stotyse, oro uostuose, jūrų uostuose, išskyrus lošimus automatais, jeigu jie organizuojami atskirose patalpose, nesusijusiose su šių įstaigų tiesioginėmis funkcijomis; pašto įstaigose, išskyrus jose įsteigtus lažybų ir totalizatorių punktus.“[58]

Taigi, vėlesnis įstatymo projektas numato daugiau draudimų, kas rodo griežtesnį reguliavimą ir gilesnę azartinių lošimų srities analizę, apgalvojama ir įtraukiama vis daugiau reguliavimo reikalaujančių aspektų. Jei pirmame projekte daugiausia dėmesio skiriama lošimų klasifikacijoms, licencijų išdavimo reikalavimams – dokumentų, pažymų tvarkymui, tai antrasis projektas reglamentuoja veiklos vykdymą – reikalavimus patalpoms, lošimo įrenginiams ir t.t. Tačiau vis dar trūksta nuoseklios reguliavimo politikos kryptie bei tikslų, kurie ir padėtų formuoti azartinių lošimų politiką. Šie du įstatymo projektai padėjo pamatus 2001 m. gegužės 17d. priimtam LR Azartinių lošimų įstatymui. Tuo tarpu loterijų įstatymas nenumato tiek daug apribojimų ir draudimų. Numatomas toks pats draudimas loterijų organizatoriams patiems ar per kitus asmenis dalyvauti loterijose ar perparduoti licenciją

[58] LR Azartinių lošimų ĮSTATYMAS 2001 m. gegužės 17 d. Nr. IX-325, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=141102&p_query=&p_tr2=

kitiems asmenims. „Draudžiama loterijų laimėjimus išmokėti loterijos bilietais, vertybiniais popieriais, alkoholiniais gėrimais, tabako gaminiais ir kitais ribotai esančiais apyvartoje daiktais.“[59] Be to numatomas mažiausias laimėjimas negali būti mažesnis nei bilieto kaina. Pabrėžiama ir laimėtojų asmeninių duomenų apsauga. Asmeniniai duomenys apie loterijos laimėtojus gali būti pateikiami tik Valstybinei lošimų priežiūros komisijai, ikiteisminio tyrimo pareigūnams, teismui ir kitoms institucijoms ir neskelbiami skelbiami viešai. Loterijų įstatymas nenumato reklamos draudimo ar atsiskaitymo už prekę apribojimo, nėra draudžiama suteikti paskolas kitiems subjektams.[60] Taigi, azartiniai lošimai reglamentuojami kur kas griežčiau, nepaisant to kad, tiek azartiniai lošimai, tiek loterijos vienodai įtakoja asmenų įsitraukimą į lošimą ir galimybę prasilošti.

Atrodytų įstatymas detaliai reglamentuoja azartinių lošimų organizavimą, atsižvelgia į lošėjų ir visuomenės apsaugą, nustatyti aiškūs ribojimai, tačiau Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir kt. pateikia kritikos, jog pradinėje įstatymo kūrimo fazėje nenurodytos riboto statymo ir laimėjimo klasifikacijos, lošimų automatų klasifikacijos ir reikalavimų lošimo vietų bei lošimo namų dydžio nebuvimas, paskatino didžiausią našumą organizuojančiom bendrovėms nešančių lošimo paslaugų plėtojimąsi – lošimo namų ir neriboto laimėjimo lošimų automatai.[61] Valstybei saugančiai visuomenės interesą šis azartinių lošimų rinkos modelis yra pats problematiškiausias. Nes neriboto laimėjimo azartiniai lošimai skatina lošti rizikingai, didelėms sumomis tai sąlygoja didelius prasilošimus. Noras atsilošti ir azarto poreikis skatina lošėjų įsitraukimą, kas priveda prie patologinio lošimo, kurio neigiamas pasekmės paliečia lošėją, jo artimiausią aplinką. Žala pasijaučia ir visuomeniniu lygiu, patologiniai lošėjai linkę nusikalsti, didėja grėsmė tapti asocialiu ar apilietišku. Norint išvengti neigiamo efekto, kurį iššaukia Lietuvoje vyraujantis azartinių lošimų rinkos modelis, reiktų jį keisti nuosaikesniu – kur dominuoja riboto laimėjimo ir statymo azartiniai lošimai, tokie kaip B kategorijos lošimo automatas ar bingas. Remiantis užsienio patirtimi tai galima pasiekti neriboto laimėjimo lošimus organizuojant dideliuose poilsio kompleksuose, esančiuose užmiestyje, tai ne tik stabdytų žalinga įprotį nuolat lošti, tačiau palengvintų veiklos kontrolę. Net priėmus 2002m. birželio 27d. Azartinių lošimų įstatymo pataisas, skatinančias nuosaikų azartinių lošimų modelį jokių esminių pasikeitimų rinkoje neįvyko.

---

[59] LR Loterijų ĮSTATYMAS 2003 m. liepos 1 d. Nr. IX-1661, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=215627&p_query=&p_tr2=

[60] Ten pat;

[61] Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir L. Sesickas *Lošimų reguliavimas: tarpdisciplininė azartinių lošimų studija*, Vilnius, 2008, p. 145;

Neatidaryti dideli lošimo paslaugų kompleksai esantys toliau nuo miesto, o vis dar steigiasi nedideli lošimo namai visame mieste, formuodami požiūrį į lošimą kaip į kasdienę veiklą ar įprotį, o ne kaip į vieną iš galimybių praleisti laisvalaikį.

Nuosaikaus ir brandaus požiūrio į lošimus nebuvimas ne vienintelė problema, kurią nurodo Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir kt. (2008) esant tinkamam teisiniam reguliavimui konkurencija tarp atskirų lošimų segmentų, tokių kaip lošimo namai, lažybos, loterijos ir kt. beveik nejaučiama. Jei šis aspektas nėra sureguliuotas tinkamai azartinių lošimų organizatoriai griebiasi agresyvių rinkodaros priemonių nuo kurių nukenčia vartotojas, nes nuolat būtų skatinamas loši, o ilguoju laikotarpiu tai privestų prie prasilošimo ir visų neigiamų pasekmių, kurios iš to išplaukia. Esant didelei konkurencijai azartinių lošimų paslaugų reguliavimas darosi sudėtingesnis, nuosaikaus lošimo modelis persimaino į skatinantį lošti.[62]

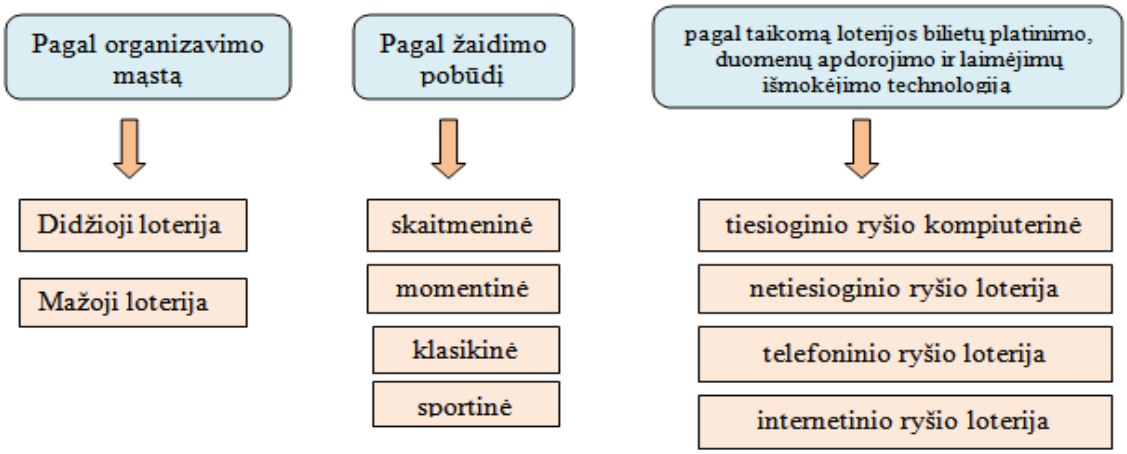
2.3.4. Loterijų teisinis reglamentavimas Lietuvoje

Vienas populiariausių lošimų segmentų – loterijos. Skirtingai nei kitos lošimų rūšys, ši dažnai net neįvardinama kaip azartinis lošimas. Loterijos bilietų pirkimas atrodo toks pat natūralus ir nepavojingas kaip šokolado ar ledų. Jei paklausti žmonių prekybos centruose perkančių loterijos bilietus, pvz.: senyvos ponios, ar moters su mažamečiai vaikais ar ji dalyvauja azartiniuose lošimuose atsakymas būtų neigiamas, o loterijos bilietas, kurį perka kiekviena savaite nesuvokiamas kaip azartinio lošimo dalis. 1996 metų *LR loterijų piniginių – daiktinių žaidimų ir azartinių lošimų įstatymo projekte* loterijos reglamentuojamos bendrai su kitais lošimų segmentais, tačiau 2000 metų projekte loterijos atskiriamos ir po metų parengiamas LR loterijų įstatymo projektas bei 2003m. liepos 1d. priimamas loterijų įstatymas. Analizuojant šiuos tris teisės aktus galima pastebėti kaip keitėsi loterijų sąvoka: „Loterija - žaidimas pagal nustatytą reglamentą, kai žaidimo dalyviai, siekdami piniginio ar daiktinio laimėjimo, savo noru rizikuoja netekti sumokėtų už loterijos bilietą pinigų, o laimėtojai nustatomi sėkmės principu. Laimėjimai ir jų dydis priklauso nuo loterijos bilietuose pavaizduotų piešinių, simbolių ar skaitmenų, taip pat loterijos bilietų, kuriuose

[62] Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir L. Sesickas *Lošimų reguliavimas: tarpdisciplininė azartinių lošimų studija*, Vilnius, 2008, p. 147;

pavaizduoti žaidėjams nežinomi piešiniai, simboliai arba skaitmenys, sėkmingo pasirinkimo.“[63] 2000 metų projekte nebelieka tokio detalaus aiškinimo kaip atrodo simboliai, kurių pagalba nustatomas laimėtojas, tačiau atsiranda papildymas, jog reklamos tikslais organizuojami konkursai ir žaidimai nėra loterijos, pvz.: perkant tam tikrą prekę užpildai dalyvio kortelę ir dalyvauji loterijoje, tokios loterijos organizavimas nereglamentuojamas šio įstatymo projekto.[64] Tačiau šiuo metu galiojantis Loterijų įstatymas pateikia visiškai paprastą loterijos sampratą – „žaidimas pagal nustatytas taisykles, kai žaidėjai pagal nusipirktus bilietus lošia piniginius arba daiktinius laimėjimus.“[65] Paprastėjantis loterijos apibrėžimas apima daugiau sričių kurias galima vadinti loterijomis, net prieš tai reklamai skirta loterija pagal galiojanti įstatymas tampa eiline loterija, kuriai galioja tos pačios įstatymo numatytos taisyklės.

Loterijos skirstomos trim būdais: pagal mąstą ir žaidimo pobūdį ir pagal taikomą loterijos bilietų platinimo, duomenų apdorojimo ir laimėjimų išmokėjimo technologiją.[66]

4pav. Loterijų rūšys

Analizuojant azartinių lošimų reguliavimą didžiausią dėmesį reikėtų atkreipt į skirstymą pagal mąstą. Licenzijas organizuoti loterijas nacionaliniu lygiu išduoda Valstybinė lošimų priežiūros komisija. Mažosioms loterijoms licenzijas išduoda vietos savivaldybė. Jei

[63] LR Loterijų, piniginių- daiktinių žaidimų ir azartinių lošimų ĮSTATYMO PROJEKTAS 1996, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=30415&p_query=&p_tr2=
[64] LR Azartinių lošimų ĮSTATYMO PROJEKTAS 2000, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=115104&p_query=&p_tr2=
[65] LR Loterijų ĮSTATYMAS 2003 m. liepos 1 d. Nr. IX-1661, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=215627&p_query=&p_tr2=
[66] LR Loterijų ĮSTATYMAS 2003 m. liepos 1 d. Nr. IX-1661, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=215627&p_query=&p_tr2=

kokios šventės ar mugės metu ruošiamasi organizuoti loteriją tai leidimą turėtų išduoti ta savivaldybės vykdomoji institucija, kurios teritorijoje loterija organizuojama. Nesvarbu kurią loteriją bendrovė nuspręstų organizuoti 8% įplaukų nuo išplatintų bilietų turi būti paskirta labdarai ir paramai. Didžiosios loterijos organizatoriai, kaip ir azartinių lošimų organizatoriai negali vykdyti jokios ūkinės ar komercinės veiklos išskyrus loteriją, tačiau mažųjų loterijų organizatoriai gali vykdyti bet kokią ūkinę ar komercinę veiklą. Toks reikalavimas atrodo labai logiškas ir pamatuotas, privati įmonė organizuodama miestui šventę kaip vieną iš programos dalių nusprendžia vykdyti loteriją, natūralu, jog reikalavimai tokiai loterijai negali būti tokie pat kaip ir didžiosioms šalies loterijoms organizuojamoms kiekvieną dieną ar savaite. Tačiau net ir mažųjų loterijų organizatoriai privalo skirti 8% įplaukų nuo išplatintų bilietų labdarai ir paramai bei turėti nuosavo kapitalo už 50000lt ar bent kredito įstaigos finansinę garantiją, didžiosios loterijos privalo turėti nuosavą kapitalą, kurio dydis nemažesnis nei 500000lt.[67] Tai dar vienas saugiklis apsaugantis nuo potencialių sukčiavimo galimybių, kai kuriama trumpalaikė įmonė neturinti jokio turto, skirta greitam pinigų surinkimui ir bankrotui. Prie šio saugiklio prisideda ir procedūra, kurios metu visa eilė saugumo tarnybų atlieka organizatorių patikrinimą dėl galimų nusikaltimų padarytų praeityje. Tačiau firmai nusprendusiai šventės metu organizuoti loteriją reikalavimai atrodytų per griežti, todėl įstatyme galėtų būti numatytos tam tikros išimtys kaip pavyzdžiui vienkartinės licencijos, kurių įsigijimo reikalavimai būtų supaprastinti. Galima konstatuoti jog Loterijų ir Azartinių lošimų įstatymai labai panašūs, daugelis procedūrų ar jas vykdančios institucijos yra tos pačios.

2.3.5. Internetinių azartinių lošimų teisinis reglamentavimas

Sparčiai besivystančios technologijos neaplenkia ir azartinių lošimų srities. Jei priiminėjant pirmuosius teisės aktus apie internetinius azartinius lošimus nebuvo minties, tai pastaraisiais metai ši sritis tampa vis aktualesne. Kaip minėta anksčiau, azartiniai lošimai priskiriami aukštesniam nei vidutinis korupcijos lygiui. Vykdant tokią veiklą atsiranda terpių

[67] LR Loterijų ĮSTATYMAS 2003 m. liepos 1 d. Nr. IX-1661, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=215627&p_query=&p_tr2=

kuriose galima apgaudinėti tiek paslaugos vartotoją, tiek paslaugos kontroliuotoją – valstybę. Prie padidintos rizikos verslo pridėjus interneto teikiamas galimybes, kurios labai palankios sukčiavimui, azartiniai lošimai darosi dar sudėtingesnė sritis vykdyti sistemingą reguliavimą ir efektyvią kontrolę.

Arasimavičius M., nurodo, jog pagal galiojantį azartinių lošimų įstatymą Lietuvoje organizuoti azartinius lošimus internetu yra draudžiama, tačiau juos žaisti – ne. Tai viena pagrindinių problemų, kuri trukdo sureguliuoti visuomeninius santykius. Be to autorius pateikia Lessani A. M., išvardintas keturias priežastis kodėl valstybės renkasi drausti internetinius azartinius lošimus:[68]

1. „Galimybė apgaudinėti internete lošiančius vartotojus.“ Internetiniai sukčiavimai vienas populiariausių nelegalaus pasipelnymo būdų šiuo metu. Kuriamos fiktyvios firmos ar tiesiog internetiniai puslapiai, kuriuose siūloma bevertės prekės ar paslaugos, bandoma išvilioti pinigus iš patiklių vartotojų. Tokia pati taktika gali būti naudojama ir siūlant azartinius lošimus, pradedant organizatorių nesąžiningu elgesiu – diegiant klaidingus algoritmus, kurie sumažina galimybę laimėti, neišmokant laimėjimų, pateikiant klaidingą informaciją apie lošimą ar kitaip apgaudinėjant vartotoją.
2. „Galimybė lošti internete pilnametystės neturintiems asmenims“. Šis argumentas ypač aktualus Lietuvai, žinant, kad mūsų šalyje telekomunikacijos priemonės yra palčiai paplitusios ir lengvai prieinamos nepilnamečiams. Norint lošti internetu reikalinga atsiskaitymo priemonė – banko sąskaita, kuri nepilnamečiams veikia kaip apsaugos barjeras. Net turėdami atsiskaitymo priemonę, nepilnamečiai retai kada turi pastovias pajamas iš kurių galėtų lošti. Tačiau sukuriama aplinka mokinanti vaikus sukčiauti ir gauti pinigų lošimams neteisėtais būdais, pvz.: naudoti tėvų banko sąskaitas, atiminėti pinigus iš jaunesnių vaikų, galų galia vagiliauti.
3. „Didėjantis priklausomybės nuo azartinių lošimų mastas.“ Kompiuteris ir ypač internetas priskiriami prie priklausomybę skatinančių objektų. Taip pat kaip ir azartiniai lošimai. Valstybės siekis, pasitelkus teisinį reguliavimą, azartinius lošimus pateikti kaip brandų ir saikingą laisvalaikio praleidimo būdą legalizavus internetinius lošimus griūva. Lošimų kompleksų, steigiamų užmiestyje, skatinimas nebetenka

[68] Arasimavičius M., *Socialinių mokslų studijos, Internetinių azartinių lošimų teisinio reguliavimo problemos.* Vilnius, 2009, 2(2) ISSN 2020 – 2236, p. 303 - 304

prasmės, nes lošimai internetu prieinami tiesiog iš namų. Toks azartinių lošimų prieinamumas ženkliai didina patologinio lošimo galimybę.

4. „Noras išlaikyti stabilias pajamas, gaunamas iš veikiančių lošimo įstaigų ar į valstybės monopolį patenkančių lošimo subjektų.“ Lošimas neišeinant iš namų gerokai pigesnis, nei lankymasis lošimo namuose, juo labiau lošimo kompleksuose, kur leidžiami pinigai ne tik pačiam lošimui, bet ir maitinimui, alkoholiui, nakvynei ar kitoms pramogoms, papildomos paslaugos papildo valstybės biudžetą.

Atrodytų internetinių azartinių lošimų draudimas atneštų tik naudą visuomenei. Tačiau internetinės paslaugos sunkiai sukontroliuojamos, nes joms neveikia valstybės sienų apribojimai. Jei nors vienoje šalyje azartiniai lošimai internetu yra leidžiami, o įstatymai kaip šiuo metu Lietuvoje, nedraudžia juos žaisti, vadinasi, reguliavimas vykdomas neefektyviai. Lietuvai tenka visa žala – patologiniai ar/ir galimai apgaudinėjami lošėjai, lošiantys nepilnamečiai. Tuo tarpu valstybė legalizavusiai internetinius azartinius lošimus nusimeta visus kaštus ir susirenka naudą – mokesčius už lošimų organizavimą.

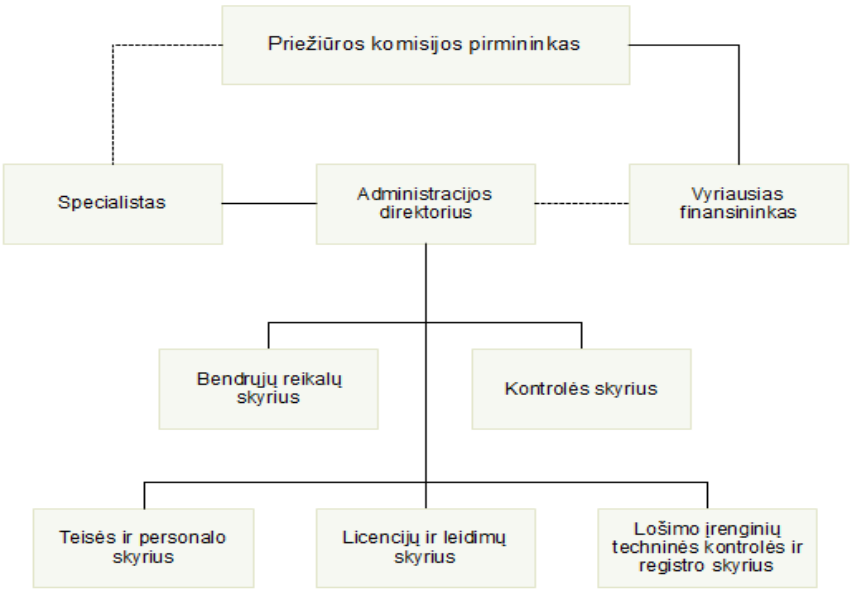
Azartinių lošimų draudimas gali būti efektyvus, jei jį įgyvendintų visos pasaulio šalys be išimčių, tačiau tai beveik nerealu, nes šuo metu yra net kelios šalys skatinančios tokią veiklą. Žinoma, visuomenės gerovę ir socialinį saugumą galima užtikrinti blokuojant internetinius puslapius, kurie siūlo lošimų paslaugas, naudojant šiuolaikines informacinių technologijų galimybes tai nėra sudėtinga įgyvendinti. Tačiau taip bus pažeistos asmens teisės į pasirinkimo laisvę, nes kiekvienas individas gali nuspręsti kokia informacija jam yra reikalinga ir kokia ne. Internetinių azartinių lošimų draudimas neduoda laukiamos naudos, netgi priešingai – neproporcingai padalina naudą ir žalą skirtingoms valstybėms, kas iškreipia reguliavimo paskirtį ir visuomenės interesų derinimas tampa neįmanomas.

2.3.6. Valstybinės lošimų priežiūros komisijos veikla

Lane J. E.[69] teigia, jog valstybė vykdo viešąjį reguliavimą subjektams, kurių veiklą nori kontroliuoti per įstaigas. O pačią įstaigos sąvoka apibūdina kaip viešojo sektoriaus šerdį. Ne išimtis ir Lietuvos azartinių lošimų rinka, kurios kontrolę ir reguliavimą vykdo – Valstybinė

[69] Lane J. E. *Viešasis sektorius. Sąvokos, modeliai ir požiūriai*, Vilnius, 2001, p. 78;

Lošimų priežiūros komisija. 1992 m. birželio 23 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 481 buvo suformuoti ir patvirtinti Lošimų komisijos nuostatai:[70] steigiama prie Finansų ministerijos, kuri ir skiria 5 narius (2 asmenys iš Finansų ministerijos, po vieną iš Teisingumo, Vidaus reikalų bei Kultūros ir švietimo ministerijų) trims metams. Pagal šiuo metu galiojantį Azartinių lošimų įstatymą (2001), Priežiūros komisiją sudaro 6 asmenys, iš kurių po 2 asmenis skiria Respublikos Prezidentas, Seimo Primininkas ir Ministras Pirmininkas.[71] Taigi, komisijos narių skaičius nėra pastovus, pagal poreikius skiriami penki arba šeši nariai, jų darbą organizuoja komisijos pirmininkas (išrenkamas iš komisijos narių 5 metams, tačiau ne ilgiau kaip dviems kadencijoms), visi nariai turi lygias balsavimo teises. „Priežiūros komisijos funkcijoms vykdyti nustatyta tvarka sudaroma valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, administracija. Ji nėra juridinis asmuo. Administracijos struktūrą ir pareigybių sąrašą, neviršydamas lėšų, patvirtintų darbo užmokesčiui, tvirtina Priežiūros komisijos pirmininkas, suderinęs su Priežiūros komisija. Administraciją sudaro skyriai ir kiti struktūriniai padaliniai ir atskiras funkcijas vykdantys valstybės tarnautojai ir darbuotojai“(5 pav.).[72]

5*pav. Priežiūros komisijos pavaldumo schema.*

[70] LR Vyriausybė, Nutarimas, *„Dėl Lošimų komisijos nuostatų patvirtinimo“* 1992 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 481 *http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=6793&p_query=&p_tr2*=
[71] LR Azartinių lošimų ĮSTATYMAS 2001 m. gegužės 17 d. Nr. IX-325, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=141102&p_query=&p_tr2=
[72] Valstybinės lošimų priežiūros komisijos internetinė svetainė, valdymo struktūros schema http://www.vlpk.lt/lt/struktura-kontaktai/struktura/

Priežiūros komisijos uždaviniai kontroliuoti azartinių lošimų vietą, laiką ir rūšis bei rengti pasiūlymus dėl lošimų ribojimo ir reglamentavimo Vyriausybei.

2001 ir 2003 metais šis nutarimas buvo pakoreguotas ir papildytas. Nurodoma, kad Lošimų komisijos steigėjas yra LR Vyriausybė, detaliai reglamentuojami tikslai, funkcijos ir teisės. Lošimų komisijos tikslas kontroliuoti ir prižiūrėti loterijų bei azartinių lošimų veiklos organizavimą pagal galiojančius teisės aktus, kad būtų užtikrinta lošėjų ir lošimų organizatorių teisių apsauga.[73] VLPK darbo reglamente išskiriamos tokios įstaigos funkcijos:

- „nagrinėja dokumentus, kurių reikia licencijoms organizuoti lošimus ir didžiąsias loterijas išduoti, taip pat išduoda, patikslina, sustabdo ar panaikina licencijas.
- nagrinėja dokumentus, kurių reikia leidimams atidaryti lošimo namus (kazino), lošimo automatų ar bingo salonus, lažybų punktus, išduoti, taip pat išduoda, patikslina, pakeičia ar panaikina leidimus.
- kontroliuoja, kaip lošimų ir didžiųjų loterijų organizatoriai laikosi įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių lošimų ir didžiųjų loterijų organizavimą, reikalavimų;
- analizuoja lošimų ir loterijų vystymosi tendencijas ir kuria tolimesnę šio verslo vystymo strategiją;
- rengia lošimų ir loterijų organizavimą reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų projektus;
- nustato lažybų tarpininkų darbo tvarką, lažybų bei totalizatoriaus punktų steigimo tvarką; tvirtina lošimų reglamentus, jų pakeitimus ir papildymus;
- priima sprendimus dėl užsienio valstybėse akredituotų įstaigų išduotų lošimų įrenginių sertifikatų pripažinimo;
- tvirtina Priežiūros komisijos administracijos (toliau – administracija) nuostatus, administracijos veiklos planus;
- derina didžiųjų loterijų taisykles, jų papildymus ir pakeitimus;
- tvarko Lietuvos lošimo įrenginių registrą;
- nustato asmenų, laimėjusių didžiosiose ir mažosiose loterijose, tapatybės nustatymo, informacijos apie šiuos asmenis ir su jais susijusių dokumentų saugojimo, teikimo ir sunaikinimo tvarką;

[73] LR Vyriausybės, Nutarimas, „Valstybinės lošimų priežiūros komisijos nuostatai“ 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 739, Vilnius http://www.vlpk.lt/lt/veikla/vlpk-nuostatai/

- nustato loterijos bilietų, loterijos kompiuterinės sistemos duomenų bazių išrašų, pagal kuriuos išmokėti (išduoti) laimėjimai, saugojimo ir sunaikinimo tvarką;
- nustato neišplatintų didžiųjų ir mažųjų loterijos bilietų sunaikinimo tvarką;
- nustato komisijos, dalyvaujančios skaitmeninės ir klasikinės loterijos tiražo metu, narių skaičių ir sudarymo tvarką.
- nustato Priežiūros komisijos veiklos sritis ir paskiria Priežiūros komisijos nariams jas prižiūrėti;“[74]

2008 metų Valstybinio audito ataskaitoje išanalizavus Priežiūros komisijos veiklą pakeikiama nemažai kritikos. Pirmiausia nurodoma, kad priėmus Azartinių lošimų ir Loterijų įstatymus buvo nustatytos organizavimo sąlygos ir tvarka, tačiau neįtvirtinti valstybinio reguliavimo tikslai ir kryptys. Kas suteikė pagrindą sparčiai plėstis lošimų rinkai, skatinant neriboto laimėjimo lošimų rūšies populiarinimą, visiškai užmirštant nuosaikesnį modelį (kur skatinama riboto laimėjimo lošimų rūšis), kuris teiktų mažiau žalos visuomenei. Toliau audito ataskaitoje nurodoma jog: „daugiapakopė vidaus administravimo struktūra apsunkina valdymo ryšius ir jos veiklos vykdymo kontrolę, reikalauja daugiau valstybės biudžeto lėšų. Valstybinei lošimų priežiūros komisija priskirtos priežiūros ir kontrolės funkcijos apima beveik visų kitų azartinių lošimų ir didžiųjų loterijų organizatorių veiklą kontroliuojančių institucijų funkcijas, todėl sudaromos prielaidos funkcijų dubliavimuisi ir nepakankamai efektyviam kontrolės funkcijų atlikimui.“[75]

Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir Sesickas L., nurodo, kad Priežiūros komisija turėdama teisę siūlyti įstatymų pakeitimus, galėtų spręsti atsiradusias problemas ir formuoti viešąją politiką lošimų srityje, tačiau dažnai stebimas atvirkščias procesas, kai Priežiūros komisija ne prižiūri rinką, o ją formuoja.[76]

Šią nuomonę patvirtina ir 2008 metų Valstybinio audito ataskaita „Valstybinė lošimų priežiūros komisija neturi, nekaupia ir neapibendrina informacijos apie visų kontroliuojančių institucijų nustatytus azartinių lošimų ir didžiųjų loterijų organizatorių padarytus pažeidimus ir taikytas poveikio priemones, neanalizuoja pažeidimų priežasčių ir nepateikia Vyriausybei

---

[74] Valstybinės lošimų priežiūros komisijos, Darbo reglamentas, 2004 m. birželio 17 d. nutarimu Nr. N-198, Vilnius http://www.vlpk.lt/lt/veikla/darbo-reglamentas/

[75] Valstybinė lošimų priežiūros komisija. *2008 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2009; http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/

[76] A. Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir L. Sesickas. *Lošimų reguliavimas: tarpdisciplininė azartinių lošimų studija,* Vilnius, 2008, p. 149;

išsamios apibendrintos informacijos, kuri būtina tobulinant teisės aktus ir formuojant azartinių lošimų ir loterijų valstybės politiką.“[77] Ir nurodo jog netinkamas funkcijų pasiskirstymas yra viena iš priežasčių, kuri trukdo Priežiūros komisijai veikti lanksčiai ir efektyviai. Finansų ministerija yra atsakinga už azartinių lošimų ir loterijų politikos formavimą ir įgyvendinimą, tuo tarpu šios srities priežiūra ir kontrolę vykdo Priežiūros komisija, kuri ataskaitinga Vyriausybei.

Nors Valstybinio audito metu buvo aptikta nemažai Priežiūros komisijos veiklos trūkumų licencijų išdavimo srityje, nenoro ar nesugebėjimo teikti pasiūlymų teisės aktų tobulinimui, neatsižvelgta į užsienio gerąją praktiką. Tačiau analizuojant kasmetines Priežiūros komisijos ataskaitas galima pastebėti nuolat gerėjančius darbo rezultatus. 2010 metų ataskaitoje nurodoma, jog sėkmingai įgyvendinti visi nustatyti tikslai, kai kurie net tris kartus viršijo programoje numatytus.

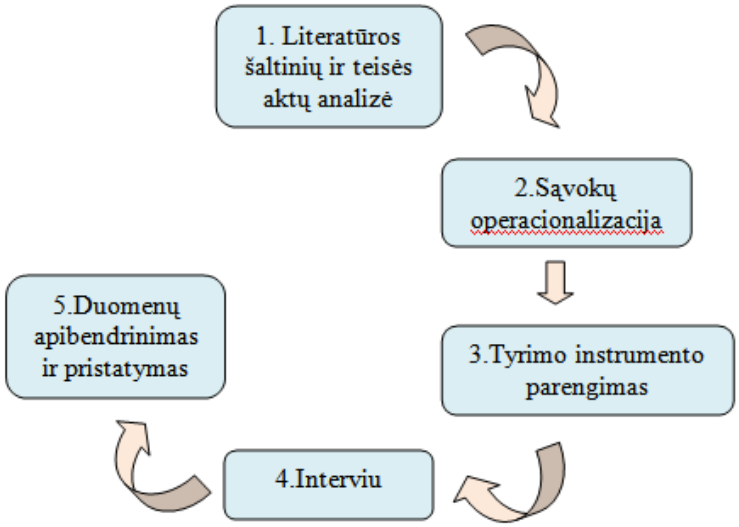
[77] Valstybinė lošimų priežiūros komisija. *2008 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2009, p. 3; http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/

III. Ekspertų nuomonės tyrimo, apie azartinių lošimų reguliavimo politiką, duomenų rezultatai

Šiame skyriuje pateikiama ekspertų nuomonės tyrimo apie azartinių lošimų reguliavimo politiką Lietuvoje rezultatai. Aprašomi tyrimo metodai, eiga, respondentai. Gauti duomenys apibendrinti bei pateikti respondentų autentiški pasisakymai.

3.1. Ekspertų nuomonės tyrimo, apie azartinių lošimų reguliavimo politiką Lietuvoje, eigos aprašymas

Siekiant išanalizuoti azartinių lošimų reguliavimo politiką Lietuvoje buvo atliktas ekspertų nuomonės tyrimas, kurio eiga pateikiama penkiais etapais:

6 pav. Tyrimo dizainas

Pirmiausia buvo atliekama mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė. Studijuojant mokslinę literatūrą buvo siekta aptarti pagrindines reguliavimo politikos teorijas. Teisės aktų analizė padėjo nustatyti Lietuvai būdingą azartinių lošimų reguliavimo specifiką. Analizuojant literatūros šaltinius buvo aptiktos pagrindinės tyrimo sąvokos, kurios panaudotos interviu su ekspertais metu. Taigi, literatūros analizė padėjo parengti tyrimo instrumentą – struktūruotą interviu. Interviu klausimai buvo parengti remiantis šia literatūra:

Grebliauskas A., Kacas S., Petrošius A. ir Sesickas L., (2008) „Lošimų reguliavimas: tarpdisciplininė azartinių lošimų studija“, Grebliauskas A., (2008) „Ekonominės azartinių lošimų politikos sąlygos“ bei Europos Komisija (2011) Žalioji knyga ”Internetiniai lošimai vidaus rinkoje“. Taip pat buvo analizuota 2002 – 2010 metų Valstybinės Lošimų Priežiūros Komisijos veiklos ataskaitos ir Azartinių lošimų bei Loterijų įstatymai. Remiantis analizuota literatūra aptiktos probleminės sritys: galiojančio įstatymo netobulumas – internetinių lošimų nereglamentavimas, per didelė mokesčių našta, socialiai jautrių visuomenės grupių įsitraukimas į azartinius lošimus, pernelyg griežti apribojimai lošimų organizavimui. Pagal nurodytas sritis sutarytas klausimynas, kuris pateiktas azartinių lošimų organizatoriams, siekiant išsiaiškinti jų nuomonę apie azartinių lošimų reglamentavimą Lietuvoje bei gauti pasiūlymų reglamentavimo tobulinimui.

Trečiasis tyrimo etapas – instrumento parengimas. Šiam tyrimui buvo pasirinktas kokybinio tyrimo metodas – struktūruotas interviu. Tokia tyrimo logika geriau reprezentuoja temos aktualumą bei padeda išsiaiškinti temos problematikos subtilybes. Respondentai atsakant į pateiktus klausimus dalinosi savo patirtimi, gauta tiesiogiai dirbant azartinių lošimų srityje, tiek organizuojant, tiek kontroliuojant šį verslą.

Struktūruoto interviu metu buvo apklausti 3 azartinių lošimų organizatoriai: vykdantys totalizatoriaus, lažybų ir B kategorijos lošimų automatų verslus. Taip pat apklaustas Priežiūros komisijos atstovas. Pirmiausia apklausti azartinių lošimų organizatoriai, pagal jų išsakyta nuomonę apie azartinių lošimų reglamentavimą pakoreguoti klausimai Priežiūros komisijos atstovui.

Surinkti duomenys apibendrinti ir pateikti darbe padės geriau suprasti esamą azartinių lošimų situaciją. Atsižvelgiant į gautus duomenis ir srities specifiką galima priimti sprendimus padėsiančius tobulinti teisinį reglamentavimą.

Tyrimo tikslas: išsiaiškinti, ekspertų nuomonę apie azartinių lošimų reguliavimo politiką.

Tyrimo objektas: nuomonė apie azartinių lošimų reguliavimo politiką.

Tyrimo uždaviniai:

1. Parengti kokybinio tyrimo instrumentą.
2. Ištirti respondentų nuomonę bei pateikti apibendrintus tyrimo rezultatus.

Tyrimo metodai – struktūruotas internetu.

Pasirinktas tyrimo atrankos tipas: tyrimo tikslinė grupė suformuota netikimybinės „tikslinės“ imties būdu. Tyrimo imtis sudaroma, kai tyrėjas savo nuožiūra parenka asmenis turinčius tipiškus požymius atliekamo tyrimo atžvilgiu. Tikslinė grupė pasiteisina tuo atveju, jeigu išlaiko požymį, dėl kurio buvo atrinkta.[78] Šiuo atveju, tai yra asmenys dirbantys azartinių lošimų srityje – verslo organizatoriai, tiesiogiai susiduriantys su teisiniu reglamentavimu ir azartinių lošimų kontrolės vykdytojai.. Tyrimo metu, buvo siekiama išsiaiškinti respondentų požiūrį į azartinių lošimų reguliavimo politiką.

Duomenų surinkimo metodas: struktūruotas interviu. Interviu yra tyrėjo ir respondento pokalbis, primenantis kasdieninį bendravimą. Tačiau interviu naudojamas kaip mokslinė sociologinio tyrimo priemonė skiriasi išankstiniu tyrėjo pasirengimu, pokalbio struktūra ir pačia procedūra. Pokalbio eiga kontroliuoja tyrėjas, siedamas jį su tam tikru tyrimo tikslu ir pateikdamas konkrečius klausimus. Interviu metu tyrėjas ir respondentas kuria įvykių versiją pagal tiriamą tema, svarsto sąsajas tarp gautų vertinimų ir jų kuriamos teorijos.[79] Šis metodas buvo taikomas siekiant išsamesnių atsakymų, paremtų informantų darbo patirtimi

Tyrimo organizavimas: tyrimas buvo vykdomas 2011 m. balandžio - gegužės mėnesiais.

Tyrimo duomenų analizė: kokybinė duomenų analizė ir interpretacija. Duomenys buvo susisteminti ir pateikti pagal tam tikras grupes ir kategorijas. Šiuo duomenų analizės metodu buvo siekiama suprasti azartinių lošimų reguliavimo politikos problemas bei gal būt pateikti galimus sprendimų variantus.

3. 2. Ekspertų nuomonės, apie azartinių lošimų reguliavimo politiką Lietuvoje, tyrimo duomenų rezultatai

Šiame skyrelyje pateikiami ekspertų nuomonės apie „Azartinių lošimų reguliavimo politiką Lietuvoje“ tyrimo duomenų rezultatai. Analizuojama azartinių lošimų teisinio reglamentavimo problematika. Remiantis spaudos ir interviu duomenimis galima išskirti opiausią šių dienų aktualiją azartinių lošimų rinkoje – galiojančio įstatymo netobulumas. Pasikalbėjus su asmenimis šioje srityje dirbančiais ne vienerius metus ir puikiai išmanančius verslo specifiką, paaiškėjo aktualiausios problemos: internetinių azartinių lošimų

[78] Valackienė A., Mikėnė S. Sociologinis tyrimas: metodologija ir atlikimo metodika: vadovėlis. Kaunas, 2008;
[79] Leonavičius, V., Norkus, Z., Tereškinas, A. Sociologijos teorijos. Kaunas, 2005, p. 32

reglamentavimo nebuvimas, didelė mokesčių našta, sunkiai įgyvendinami veiklos draudimai ir apribojimai.

Respondentams buvo užduoti klausimai pagal tam tikras kategorijas:

- Teisės aktų problematika;
- Azartinių lošimų organizatorių ir Priežiūros komisijos bendradarbiavimas;
- Lošėjų teisių apsauga;
- Azartinių lošimų modelis tinkantis Lietuvos rinkai.

Analizuojant gautus atsakymus dėl teisės aktų problematikos, pastebimas visų respondentų sutarimas jog Azartinių lošimų įstatymas yra visiškai pasenęs ir reikalingos jo pataisos (žr. 2 lent.). Taip pat visi pasisakiusieji sutarė dėl labai griežtos reguliavimo politikos azartinių lošimų atžvilgiu Lietuvoje. Respondentai valstybės politiką azartinių lošimų atžvilgiu vertina per galiojančius tesės aktus, šiuo atvejų – Azartinių lošimų įstatymą. Tik vienas respondentas pateikė valstybės politikos vertinimą, jog ji konservatyvi ir griežta, bet toliau komentuodamas pritarė likusiems dėl pasenusio įstatymo, kurio keitimas yra neišvengiama būtinybė. Priežiūros komisijos administracijos direktorius, teigė jog valstybės politiką įvertinti yra labai sunku, nes politikai šia tema savo nuomonės neišreiškia. Arba savo nuomone pateikia tik per rinkimines agitacijas.

2. lentelė. Respondentų nuomonė apie valstybės politiką azartinių lošimų atžvilgiu

Kategorija	Autentiški pasisakymai
Valstybės politikos vertinimas azartinių lošimų atžvilgiu	• „Vertinimai tai tokie, turbūt, jau visiems seniai aišku, kad tas įstatymas kuris buvo išleistas, berods, 2001 metais tai yra visokaip pasenęs ir morališkai ir nežinau, net fiziškai.“ • „Šiuo metu tai turim tik pasenusį įstatymą, kuris pasikeitus, sakykim, Europoj ir pasaulyje situacijai, yra atgyvenęs.“ • „Labai jau stipriai mus kontroliuoja, tai sakyčiau, griežta ar net konservatyvi politika. O žinant, kad lošimų įstatymas pasenęs, tai iš vis keista.“ • „Iš tiesų, tiek 2001 m. priimtas Azartinių lošimų įstatymas, tiek 2003 m. Loterijų įstatymas yra pasenę.“ • Kadangi politikai niekaip nepasisako savo nuomonės azartinių lošimų politikos klausimais.

Respondentai pateikė nemažai kritikos šiuo metu galiojančiam įstatymui. Pagrindinis trukumas, kurį nurodė trys pašnekovai – informacinių technologijų naudojimo reglamentavimo trūkumas. (žr. 3 lent.) Dėl sparčiai plintančių lošimų internete susidarė neaiški situacija, nes įstatymas šių technologijų naudojimo nenumato. Taigi, internetinių lošimų sričiai trūksta teisinio reglamentavimo, kas įneša neaiškumų kaip vykdyti verslą ar tęsti investicijas į technologijų plėtrą. Tuo tarpu vienas respondentas nurodo, jog draudimų ir apribojimų sritis yra labai detaliai reglamentuota ir tai apsunkina verslo vykdymą. Kaip sprendimą vienas respondentas nurodė liberalesnį valstybės požiūrį į azartinius lošimus ir jų organizavimą. Remdamasis asmenine patirtim tvirtino, jog šalys netaikančios daugybės veiklos apribojimų susiduria su mažiau komplikuotų situacijų, nes natūrali rinkos atranka dalį problemų išsprendžia savaime. Be to buvo pasiūlyta remtis Čekijos įstatymų leidėjų patirtimi, dėl jų nuoseklumo. Nors iš esmės kažkurios šalies modelį pritaikyti būtų tiesiog neįmanoma, nes pernelyg skirtingos visuomenės sampratos, įstatyminė bazė ar net istorinė raida, kas taip pat įtakoja efektyvų visuomenės interesų derinimą. Tuo tarpu Priežiūros komisijos pirmininko nuomone teisinio reglamentavimo labiausia trūksta socialinės aplinkos apsaugos ir technologinių inovacijų srityse. Dėl technologinių inovacijų sutaria abi pusės, tačiau verslo atstovai nepaminėjo jog reikėtų stiprinti socialinės apsaugos reglamentavimą. Priežiūros komisijos administracijos direktorius teigia, jog esama situacija prilygta padėčiai „tarp žemės ir dangaus“. Įstatyme nėra užsiminta apie azartinių lošimų organizavimą ryšio priemonėmis, tai jo vykdymas prieštarautų įstatymui. Tačiau draudimo organizuoti lošimus internetu ar telefonu taip pat nėra. Įvertinus šiuolaikinių technologijų paplitimą ir proceso saugumą (lošimai ryšio priemonėmis atitinka visus reikalavimus: tapatybės nustatymas, nepilnamečių eliminavimas, saugios pinigų transakcijos) toks azartinių lošimų organizavimas yra priimtinas visoms suinteresuotoms pusėms.

Nors lošimų organizatoriai negalėjo išskirti įstatymo stipriųjų pusių, Priežiūros komisijos administracijos direktorius teigė, kad trumpas įstatymas yra privalumas, taip pat detaliai reglamentuojamas įrenginių sertifikavimas, kurį sau pritaikė Latvija.

3. lentelė. Respondentų nuomonė dėl azartinių lošimų teisinio reglamentavimo detalumo

Kategorija	Autentiški pasisakymai
Teisės aktų trūkumai	• „Teisės aktuose arba visiškai nereglamentuotas technologijų ir ryšio priemonių naudojimas teikiant paslaugą, arba reglamentavimas yra neišsamus, turintis kritinių spragų, kuriomis gali pasinaudoti nesąžiningi verslininkai“ • „Aš asmeniškai labai nenagrinėjau to įstatymo, bet daug ten visko prirašyta, reikalavimų ir draudimų šimtai...“ • „Nes nemažai nu yra tų tokių dalykų kur tos administracinės, biurokratinės ir t.t. dubliuojasi. Reziumuojant – tie kurie turi licencijas ir dirba tai jie labai po padidinamuoju stiklu..“ • „Atvirkščiai, sakyčiau, yra daug dalykų apie kuriuos net nėra kalbama, o jie dabar yra ir nežino daug kas ar dabar galima ar negalima.“ • „Ypač didelis atsilikimas socialinės aplinkos apsaugos ir technologinių inovacijų įteisinimo srityse.“[80]

Aiškinantis azartinių lošimų reglamentavimo detalumą respondentai išsakė ir tam tikrus apribojimus bei draudimus, kurie daro įtaką verslo vystymui. Vardindami sritis tokias kaip: griežti reikalavimai verslo steigimui, patalpų įrengimui bei įrenginių eksploatavimui, reklamos ar azartinių lošimų teigimu, informavimo draudimas komplikuoja veiką (žr. 4 lent.). Azartinių lošimų organizatoriai savo veiklą prilygina pramogų paslaugoms, tačiau reikalavimai jų veiklai gerokai skiriasi nuo kelionių ar švenčių organizatorių. Be to nurodoma, jog pats Azartinių lošimų įstatymo netobulumas įneša daugiausia neaiškumo vykdant veiklą, trukdo planuoti investicijas, neaišku kuria kryptimi vystyti veiklą. Klausiant apie sritis, kuriose būtų galima taikyti griežtesnius reikalavimus respondentai teigė jog Lietuvos teisės aktuose reikalavimų gerokai per daug.

[80] Gudauskaitė, G. (2011 balandžio mėn. 8 d.) Azartiniuose lošimuose – ramybės periodo pabaiga? Peržiūrėta 2011, balandžio 20, adresu http://verslas.delfi.lt/archive/print.php?id=44156835

4 lentelė. Respondentų nuomonė apie draudimus ir apribojimus sudarančius keblumus vykdant azartinių lošimų verslą

Kategorija	Autentiški pasisakymai
Draudimai ir apribojimai sudarantys didžiausius keblumus azartini lošimų organizavimui	• „Apribojimai dėl patalpų, dėl įrenginių, dėl internetinių lažybų, nežinau, gal būt dar dėl dėl tokio, kaip čia pasakyt, įstatymo netobulumo.“ • „Reklamos atžvilgiu, steigimo atžvilgiu, mokesčių atžvilgiu ir tt.“ • „Kiek teko susidurti, tarkim, atidarant nauja automatų saloną tai tikrai daug visokių reikalavimų. Gal net sakyčiau per daug jų ten, tarkim, patalpų įrengimui.“

Respondentų nuomone liberalesnės įstatymo pataisos, sumažinančios veiklos apribojimus, bei aiškesnis reglamentavimas inovacijų srityje, kurio priimant įstatymą nebuvo paminėta leistų efektyviau vystyti veiklą. Siekiant sumažinti žalą visuomenei reikėtų daugiau dėmesio atkreipti į socialinę paslaugos vartotojų apsaugą. Informuoti lošėjus apie galimą priklausomybės išsivystymą, prasilošimą, tačiau azartinių lošimų antireklamos finansavimui lėšų neskiriama.

Teisės aktais numatyti azartinių lošimų organizatorių pareigą dalyvauti programose ar net jas organizuoti asmenims negalintiems atsispirti lošimui, griežtinti nepilnamečių kontrole. Šiuos uždavinius galima įgyvendinti verslo ir valdžios atstovams kartu. Šiuo atveju Priežiūros komisija bendradarbiaudama su azartinių lošimų organizatoriais gali sukurti taisykles tinkamas tiek verslininkams, tiek visuomenei. Tačiau Priežiūros komisijos pirmininkas nurodo[81] jog „atskirų verslo segmentų ambicijos ir nenoras konsoliduotis bendram interesui yra esminė kliūtis tobulinti azartinių lošimų reglamentavimą.“ Tokiam pasisakymui gali paprieštarauti bendrovės priklausančios „Lažybų organizatorių aljansui“, kurios teikia pasiūlymus ar net įstatymo projektus. Tačiau trūksta visų azartinių lošimų segmentų bendradarbiavimo. Atskiri azartinių lošimų segmentai, tokie kaip lažybos, kazino ar lošimų automatų salonai konkuruoja tarpusavyje, todėl vieno segmento suvaržymas teikia pranašumą

[81] Gudauskaitė, G. (2011 balandžio mėn. 8 d.) Azartiniuose lošimuose – ramybės periodo pabaiga? Peržiūrėta 2011, balandžio 20, adresu http://verslas.delfi.lt/archive/print.php?id=44156835

kitam. Taigi sutarimas turi būti ne tik tarp privataus ir viešo sektoriaus, tačiau svarbu, kad verslininkai sutiktų bendradarbiauti tarpusavyje, siekiant sukurti palankias sąlygas veiklos vystymui ir paslaugos vartotojų apsaugai.

Apie bendradarbiavimą su Priežiūros komisija azartinių lošimų organizatoriai atsiliepia teigimai. Visi teigia, jog bendradarbiauja nuolat ir nurodo, kad laikui bėgant Priežiūros komisijos veikla tobulėja, jie tampa savo srities profesionalai. Palyginus su pirmaisiais darbo metais geriau supranta azartinių lošimų rinką. Nuolatinė veiklos kontrolė verčia atsakingai laikytis įstatymo numatytų reikalavimų. Tačiau veiklos efektyvumui ar tobulinimui įtakos nedaro. Tai galima įvardinti kaip grįžtamojo ryšio nebuvimą. Apklaustųjų teigimu, Priežiūros komisija nuolat tikrina bendrovių veiklą, baudžia už pažeidimus, tačiau pasiūlymų kaip geriau spręsti problemas (pvz.: nepilnamečių kontrolė) neteikia. (žr. 5 lent.)

Tuo tarpu Priežiūros komisijos atstovas nurodo, jog nuolat gauna klausimu iš verslininkų, kurie išdėstomi raštu su tam tikrais veikimo modeliais ar marketinginiais sprendimais. Priežiūros komisija išnagrinėjus klausimus pateikia aiškinimus kaip galima vykdyti planus ar juos iš vis galima įgyvendinti pagal galiojančius teisės aktus. Tačiau bendradarbiavimas vyksta tol kol abi pusės suinteresuotos. Sprendžiant neteisėtos reklamos naudojimo ar nepilnamečių kontrolės klausimus bet koks bendradarbiavimas nutrūksta. Kaip pavyzdį pateikė nuolatinę kovą dėl reklamos. Išsiaiškinti kas užsakė vienos ar kitos bendrovės reklamą yra beveik neįmanoma, nes pateikiama įvairiausių versijų, o tikrasis užsakovas lieka nežinomas.

5 lentelė. Respondentų nuomonė apie azartinių lošimų organizatorių ir Priežiūros komisijos bendradarbiavimo efektyvumą

Kategorija	Autentiški pasisakymai
Azartinių lošimų organizatorių ir Priežiūros komisijos bendradarbiavimas	• „Mes mes tą, priklausom visų pirma, lažybų organizatorių aljansui. Ir tas aljansas bendradarbiaudamas su ta pačia Priežiūros komisija, pateikęs įstatymo projektą, kur atitiktų visas šios dienos realijas.“ • „Pasakyčiau, kad pakankamai sėkmingai. Per daug nekonfliktuojam mes. Stengiamės, suprantam ir juos, kad jie vadovaujasi įstatymu, kuris yra pasenęs, kada jie nesistengia pernelyg, pernelyg perdėtai juo remtis, tai tada iš vis nėra jokių problemų.“ • „Bendradarbiaujam tiek kiek reikia, mus kontroliuoja nuolat...“ „...nu tiesiog prižiūri ar laikomės įstatymų. Viskas natūralu, o kad tai padėtų efektyviau dirbti, nežinau.“ • „...atskirų verslo segmentų ambicijos ir nenoras konsoliduotis bendram interesui yra esminė kliūtis tobulinti azartinių lošimų reglamentavimą.“ • „Bendradarbiavimas vyksta gerai, kai verslininkai suinteresuoti tuo bendradarbiavimu. Tais atvejais kai nesuinteresuoti, kai nustatomi pažeidimai tai prasideda katės ir pelės žaidimai.“

Valstybinės lošimų priežiūros komisijos pirmininkas nurodė socialinės aplinkos apsaugos reglamentavimo trūkumą šiuo metu galiojančiame įstatyme. Azartinių lošimų įstatyme[82] nurodomas amžiaus cenzas, kuris saugo nepilnamečius nuo žalingos įtakos. Sukurta duomenų bazė skirta asmenims savanoriškai atsisakiusiems lošti, šiuo metu yra priimta apie 1800 tokių prašymų. Praeitais metai atsirado internetinis puslapis skirtas asmenims jaučiantiems priklausomybę azartiniams lošimams – www.nenoriu-losti.lt. Tačiau ar realiai šios programos ir įstatymo numatyti apribojimai yra efektyvūs, pasak Priežiūros komisijos pirmininko azartinių lošimų sritis Lietuvoje nekelia daug problemų[83]. Verslo atstovų klausiant apie probleminius lošėjus atsakymai daugiau ar mažiau panašūs, nuo

[82] LR Azartinių lošimų įstatymas 2001 m. gegužės 17 d. Nr. IX-325, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=141102&p_query=&p_tr2=

[83] Gudauskaitė, G. (2011 balandžio mėn. 8 d.) Azartiniuose lošimuose – ramybės periodo pabaiga? Peržiūrėta 2011, balandžio 20, adresu http://verslas.delfi.lt/archive/print.php?id=44156835

manančių, kad tokia problema Lietuvoje tiesiog neegzistuoja, iki teigiančių jog esama bendroji tvarka pakankamai efektyviai užtikrina lošėjų apsauga. Visi respondentai pažymėjo jog reikalavimai neleisti lošti nepilnamečiams yra pagrįsti ir jų griežtai laikomasi: darbuotojai nuolat informuojami atsakingai tikrinti įtarimus keliančių jaunuolių dokumentus. Tačiau asmenų parašiusių prašymus dėl savanoriško atsisakymo lošti kontrolė kur kas sudėtingesnė dėl skirtingos lošimų segmentų specifikos. Nors duomenų bazė su šių asmenų nuotraukomis ir duomenimis nuolat atnaujinama ir yra įdiegta kiekviename kompiuteryje, kuris naudojamas darbuotojų, yra galimybė aptarnauti prašymą parašiusį asmenį. (žr. 6 lent.) Siekdamas apgauti azartinių lošimų bendrovės darbuotojus asmuo gali pakeisti išvaizdą, aptarnaujantis personalas fiziškai negali patikrinti kiekvieno asmens duomenų bazėje, ypač esant dideliems srautams be to patologiniai lošėjai gali lošti per trečius asmenis.

Lošimo namai šią problemą eliminavo įdiegus „slenksčio kontrolę“, kai visi įeinantys į lošimo namus yra registruojami ir patikrinami duomenų bazėje. Tokiu principu identifikuojamas kiekvieno lošėjo amžius ir galimas priklausymas patologinių lošėjų grupei, kurie parašę savanoriško atsisakymo lošti prašymą. Visiškai kita situacija likusiuose lošimų segmentuose: lažybų punktuose ir automatų salonuose „slenksčio kontrolė“ nėra taikoma. Šių lošimų organizatoriai motyvuoja jog „slenksčio kontrolė“ gerokai padidintų kaštus, nes reikėtų papildomo darbuotojo, kuris vykdytų registraciją, nes lažybų punktuose ir automatų salonuose dažniausiai dirba vienas asmuo, kuris niekaip nespėtų suteikti paslaugas ir registruoti klientus. Lošimo namų personalas kur kas gausesnis: apsaugos darbuotojai, administratorius, kasininkė, krupje ir kiti, todėl tokią priemonę įgyvendinti kur kas paprasčiau.

Atrodytų vienintelė išeitis yra lošėjų informavimas apie neigiamas pasekmes, tam reikia daugiau diskusijų viešojoje erdvėje apie azartinius lošimus. Tačiau ši tema lieka visuomenės dėmesio užribyje, dažniausia politikų prisimenama prieš rinkimus, siekiant išgauti populiarumo vienokiais ar kitokiais sprendimais. Kaip galima sprendimo būdą Priežiūros komisijos atstovas nurodo atsiskaitymą už paslaugas vykdyti per „lošimo korteles“. Tokių kortelių principas kaip prekybos centruose naudojamos „lojalumo“ kortelės, jose yra visa informacija apie asmenį, be to galima kontroliuoti asmens pralošiamas sumas. Tai būtų efektyvi priemonė eliminuojant nepilnamečius ir lažybų rinkos. Dažnai nepilnamečiai dalyvauja lažybose per trečius asmenis, kaip ir su kitom prekėm, kurių įsigijimui nustatytas amžiaus cenzas. Paprašius vyresnio asmens esančio lažybų punkte atlikti statymą ir laimėjus, reikėtų susirasti tą patį asmenį, nes tik į jo kortelę būtų galima pervesti laimėjimą. Tai sudarytų nepatogumų, nes nuo statymo iki rezultato paaiškėjimo gali praeiti kelios valandos

ar net savaitės. Tokia priemonė gan lengvai įgyvendinama, nes ir šiuo metu daromos internetinės sutartys, dalis klientų turi savo identifikacijos korteles, o kaip patys lažybų organizatoriai teigia, jog dauguma jų klientų tie patys asmenys tai nepatogumų neturėtų kilti.

Nereikėtų pamiršti jog atsakomybę už savo veiksmus turėtų prisiimti ir lošėjai, negalima visos naštos užkrauti ant valstybės ar verslininkų pečių. Azartiniai lošimai priskiriami prie žalingų įpročių ir patologinis potraukis lošti yra įtraukas į tarptautinį ligų klasifikatorių kaip alkoholizmas ar narkomanija. Tokiu atveju, asmeniui diagnozavus patologinį potraukį alkoholiui ar tabakui ir parašius savanorišką atsisakymą pirkti šias prekes visi prekybininkai turėtų tokią priemonę įgyvendinti, kas vargu ar įmanoma. Taigi dar karta pabrėžiama šios paslaugos specifika ir taikomi reikalavimai sunkiai įsivaizduojami bet kuriame kitame versle.

6 lentelė. Respondentų nuomonė dėl socialiai jautrių grupių apsaugos.

Kategorija	Autentiški pasisakymai
Kokių priemonių imatės sprendžiant probleminių lošėjų klausimus	• Internete – automatiškai lažybos kontroliuojasi, nes negali sudaryti sutarties, būdamas jaunesnis. Čia lengviau kontroliuoti, o tuos, kurie yra patologiniai lošėjai, tai tai jie sudaro lažybose sakykim 0,0..kažkokį tai % Lietuvoj. Tai mes skaitom, kad tos problemos praktiškai kaip ir nėra. • „Nepilnamečių tikrinami dokumentai, na jei sukėlė įtarimą. O kadangi mūsų aparatai B kategorijos tai labai čia neprasiloši. Aišku, gali bet kuris parašyt prašymą, kad nebenori lošti ir nebus aptarnaujamas.“ • „Niekada firmos pozicija nebuvo, kad jei atėjo tai gal vieną kartą paimkit, jei matot, kad niekas nemato, ar dar kažką. Suprantam, kad tai yra pagrįstas reikalavimas įstatymo.“ „Dėl probleminių tai, kurie patys prašymus pateikia, tai neleidžiam lažybų internetu sudaryti, yra jų prašymai punkte, tai kasininkės atkreipia dėmesį, kad jie negalėtų lažintis ir totalizatoriuje nedalyvautų.“ • „Taigi atsakomybę turi pasidalinti visi ir valstybė, ir organizatoriai, ir tie lošėjai. Labiausiai piktina tokie pavyzdžiai, kai pateikia prašymą ir kitą diena ateina jo atsiimti, prigalvoję visokiausių pasiteisinimų.“ • „...pas mus sureglamentuota taip, kad lošti galima nuo 18 metų, o lošimo namuose nuo 21, tai atsirado toks reglamentavimas, kad lošimo namuose, lažybų punktuose gali būti nepilnamečiai ir tikrinimo metu tokius dalykus nustatę. Esam nustatę ir tokių atvejų kai nepilnamečiai ir lošia.“

Siekiant efektyviai reguliuoti azartinius lošimus turi būti pasirinktas modelis, kuriuo remiantis kryptingai kuriama įstatyminė bazė. Lietuvoje kaip ir daugelyje kitų šalių įstatymų leidėjai mėtosi nuo vieno kraštutinumo prie kito. Literatūroje galima aptikti įvairių azartinių lošimų modelių, žinoma, reguliavimas vyksta teisiniu ir ekonominiu požiūriu. Tačiau teisės aktai rengiami pagal tam tikras nuostatas, kurios padeda derinti suinteresuotų grupių poreikius. Šiuo atveju verslininkams neturi būti trukdoma vykdyti veiklą, visuomenei turi tekti kuo mažiau žalos. Vienas iš pasiūlytų modelių „Las Vegas‘o“ tipo modelis, kai visi neriboto laimėjimo lošimai „iškeliami“ toliau nuo miesto centro. Taip sumažinamas šios kategorijos lošimų vietų prieinamumas, nes būtent neriboto laimėjimo lošimai sąlygoja didžiausius prasilošimus, be to jų paplitimas Lietuvoje yra labai didelis palyginti su Skandinavijos šalimis. Tačiau azartinių lošimų atstovai tokį modelį kritikuoja ir teigia, kad Lietuvoje jo įgyvendinti neįmanoma. Kaip argumentą nurodo per mažus atstumus nuo miesto centro iki užmiesčio, be to Lietuvoje nepopuliaru laisvalaikį leisti užmiesčio klubuose. Tokio modelio taikymą prilygina verslo žlugdymui. Priežiūros komisijos atstovo teigimu toks modelis suaktyvintų nelegalius lošimo namus, kurie veiktų miesto cente.

Taip pat buvo domimasi ar reikalinga azartinių lošimų paslaugų diferenciacija pagal vartotojų pajamas. Visi verslo atstovai vieningai sutarė, jog tokia diferenciacija neturi jokios prasmės. Azartinio lošimo rūšis savaime diferencijuoja vartotojus. Kazino nurodomas kaip dideles pajamas gaunančių asmenų laisvalaikio praleidimo vieta, tuo tarpu lošimo automatų salonai ar lažybų punktai skirti mažesnes pajamas turintiems vartotojams. Tokiai nuomonei pritarė ir Administracijos direktorius sakydamas, kad nesvarbu kokiam segmente lošėjai dalyvauja, jie gali pralošti tiek pinigų kiek tuo metu gali gauti. Jei diferencijavimas būtų atliekamas įvedus įėjimo mokestį tai simbolinis keliolikos litų mokestis neatbaidytų mažas pajamas turinčių lošėjų, o kelis šimtus litų siekiantis mokesti paskatintų kurtis nelegalius lošimų namus, kur nebūtų mokesčio. (žr. 7 lent.)

7 lentelė. Respondentų nuomonė apie azartinių lošimų modelius tinkančius Lietuvai

Kategorija	Autentiški pasisakymai
Azartinių lošimų modeliai tinkantys Lietuvai	• „Nemanau, kad tai ką nors išspręstų ar padėtų. Nes ištiktųjų tai yra kaip ir laisvalaikio praleidimo forma, tai žmogus turi pats nuspręsti kiek jis gali skirti dešimt litų ar dar kažkokia sumą, kur jis nori ar lažybose ar ant aparatų, nori ten šimtą tų litų nueis į kazino, ta prasme praleis vakarą, ten dar kažką.“ • „Nemanau, kad tai turėtų būti kažkoks ryšys tarp to. Šiaip pati specifika atsijoja pati už save, tai sakykim nuėjus į kazino su 5lt. tai ten užtruksi nu sakykim 5sek. Tai tai automatiškai išsisprendžia tas klausimas tuo būdu. Kad žmogus eitų į kazino neturėdamas pajamų, tai aš net neįsivaizduoju, kaip tai turėtų atrodyti. Bet dėl jo pajamų ten draust jam eiti, tai kažkaip tai nebūtų logiška, nežinau, kur čia ta sąsaja.“ • „Bet mūsų Lietuvos mastu, nėra net tokių atstumų, kad kažkur tai padarysim, kad niekas čia..bet kur kur padarysi valanda kelio ir atvažiuosi. Kitąkart Vilniui iš vieno galo į kitą pravažiuoti į tą kazino užtruks dar daugiau laiko.“ • „Nėra pas mus užmiesčio klubų tradicijos, kur žmonės važiuoja praleist savaitgaliu, į kolektyvinius sodus pas mus važiuoja, o ne į užmiesčio klubus. Tai jei sugalvotu iškelt visus lošimus į užmiesti tai galim iš karto baigt visus verslus, nes bus bankrotas.“ • „Turim ne vieną pavyzdį kai žmonės ateina ir pralošia po 4000 – 5000 tūkstančius automatų salone, atrodo kaip taip galima metant po litą pralošti tokias sumas. Tai labai paprastai įmanoma, žaidi per tris automatus sumeti iškarto, spaudai mygtukus ir viskas per pora valandų.“

Pagal galiojančius Lietuvos Respublikos įstatymus negalima reklamuoti žalingus įpročius sukeliančių prekių ar paslaugų, kaip pavyzdžiui – tabako, alkoholio (su tam tikromis išimtimis) taip pat ir azartinių lošimų. Apklausti asmenys visiškai sutiko su tokia nusistovėjusia tvarka.(žr. 8 lent.) Reklamuoti, skatinti ar kaip kitaip kviesti žmones lošti nėra gerai. Tačiau visi azartinių lošimų organizatoriai teigia, kad reklama ir visuomenės informavimas yra du skirtingi dalykai. Ypač tokiu įstatymo draudimu piktinasi lažybų organizatoriai, teigdami jog niekur pasaulyje nedraudžia informuoti kas su kuo žaidžia ir kas yra susitikimo favoritas. Tuo tarpu azartinių lošimų įstatyme visos lošimų rūšys sumaišytos į vieną ir yra griežtai draudžiama reklamuotis, galima tik nurodyti lošimų tipą ir vietos adresą.

Toks visuomenės informavimo draudimas davė neigiamų pasekmių verslo vykdymui. Verslininkai investavo pinigus, kūrė paslaugą, tačiau apie ją negalėjo pranešti visuomenei.

Žinoma, laikui bėgant vieni per kitus sužinojo apie kazino, lažybas, automatų salonus, bei išdrįso juos išbandyti. Tačiau azartinių lošimų išstumimas į šešėlį suteikė jam kriminalinį atspalvį ir nenorą diskutuoti apie esančias problemas viešojoje erdvėje. Juo labiau, kad veikla su kriminaliniu atspalviu ypač vilioja nepilnamečius norinčius pasirodyti suaugusiais ar prieštarauti visuomenės nuostatoms. Kuriant azartinių lošimų įstatymo pataisas, derėtų susimastyti apie socialinę apsaugą skatinančią reklamą, diegiančią supratimą jog azartiniai lošimai gali būti laisvalaikio praleidimo forma, tačiau informuoti apie galimybes tapti priklausomam ar prasilošti. Bet kartu atsižvelgti į azartinių lošimų organizatorių norą informuoti visuomenę apie savo paslaugas, per neskatinančią lošti reklamą. Nes suformavus „sveiką“ visuomenės požiūrį į lošimus, ypač jaunimo, galima išvengti skaudžių pasekmių ateityje.

8 lentelė. Respondentų nuomonė apie reklamos draudimą

Kategorija	Autentiški pasisakymai
Reklamos draudimo įtaka azartinių lošimų verslo vykdymui	• “...negalima iki tokių absurdiškų, kad kažkoks logotipas, kažkur tai pamatė tai nėra kaip pavadinimas, o prekės ženklas ir dėl to būdavo bendrovės baudžiamos. Jau nekalbu apie kažkokį skatinimą. Tie kurie veikia ne Lietuvoj, nors iš tikro orientuota pasiūla ir tt. Tai teikia visokias dovanas, visokius prizus. Visko prigalvoja ir jiems tas naudinga. O čia visus vietinius riboja.“ • „Jei kalbant tik apie lažybas, tai totaliai neigiamą. Todėl kad, maišymas reklamos ir informavimo sugadino visą reikalą. Kadangi vienas įstatymas kontroliuoja visas veiklas kur kazino negalima kviesti žmonių žaisti, tai visiškai ne tas pats, kas informuoti, už ką šiandiena galima lažintis.“ • „Nematau problemų kad Lietuvoj neleidžiama, nes nelabai pritariu kvietimui žmonių eiti į azartinius lošimus. Kas nori tas eina, bet kad kviesti juos, traukti. Tai draudimas yra teisingas, bet sakau, turi būti atskirti tam tikri dalykai.“ • „Ar remiant kokį renginį, sportininkus leistų savo logotipus uždėti. Niekas nesako, kad nuo ryto iki vakaro per televizija pasakot kaip gera lošti, tiesiog šiaip, proto ribose.“

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, jog šiuo metu aktualiausias klausimas yra informacinių technologijų naudojimas, kurio 2001 m. gegužės 17 d. išleistas įstatymas nereglamentavo. Toks įstatymo trukumas kelia daug keblumų azartinių lošimų organizatoriams, nes jų veikla po truputi keliasi į virtualų pasaulį. Ši sritis aktuali visiems

azartinių lošimų segmentams nes lažybos, kazino ar lošimų automatų salonai naudojant šiuolaikines informacines technologijas gali veiklą vykdyti internetu, taip padidinat savo paslaugos prieinamumą vartotojui. Žvelgiant iš visuomenės interesų pusės nėra aišku ar internetinių azartinių lošimų legalizavimas yra naudingas. Darant šia paslaugą prieinamesnę bus skatinama lošti daugiau, sunkiau sukontroliuoti nepilnamečius, atsiranda didesnė galimybė sukčiauti. Tačiau internetinių lošimų paslaugas teikia bendrovės registruotos užsienyje, todėl lošimai yra prieinami, o valstybės biudžetas netenka pajamų. Taip išryškėja socialinės vartotojų apsaugos trūkumas. Kita vertus, analizuojant tyrimo dalyvių pasisakymus, matomas noras bendradarbiauti ir kurti efektyvius mechanizmus padėsiančius suderinti visų interesus.

IŠVADOS

Atlikus mokslinės literatūros analizę ir išanalizavus statistinius duomenis, galima pastebėti, kad azartinių lošimų reguliavimo politika yra nepakankamai ištyrinėta sritis. Parašyta kelios dešimtys mokslinių straipsnių, išleistos kelios straipsnių rinktinės, tačiau nėra vientiso mokslinėmis teorijos pagrįsto darbo, kuris būtų skirtas vien azartinių lošimų reguliavimo politikai. Tai sąlygoja esančio įstatymo netobulumą, nes nėra numatyto azartinio lošimų organizavimo medelio, pagal kurį būtų kuriamos gairės efektyviam šios srities reguliavimui.

Azartinių lošimų reguliavimas gali vykti dviem būdais: ekonominis – per mokesčius ir licencijas bei teisinis – galiojančiais įstatymas. Šiuo metu aktualesnis teisinis reglamentavimas. Nuoseklios valstybės politikos nebuvimas, blaškymasis nuo vieno kraštutinumo prie kito apsunkina galiojančių įstatymų tobulinimą. Azartinių lošimų ir Loterijų įstatymai išleisti prieš dešimtmetį ir yra pasenę bei neatitinkantys šiandieninių realijų. Įstatymų kūrimo stadijoje nebuvo suformuoti ilgalaikiai tikslai, neparinkta azartinių lošimų koncepcija, todėl galiojantys įstatymai prasilenkia su verslininkų ir visuomenės poreikiais.

Sparčiai tobulėjančios informacinės technologijos apima ir azartinių lošimų verslą. Azartinių lošimų organizatoriai teigia, kad didžiąja dauguma jų veikla keliasi į internetinę erdvę, taip didėja paslaugos prieinamumas ir plečiasi verslas. Tačiau taikomi mokesčiai ir veiklos apribojimai trukdo konkuruoti su užsienio bendrovėmis. Nepalanki mokesčių sistema skatina nesąžiningus verslininkus registruoti savo bendroves užsienio šalyse, nors jų veikla orientuota į Lietuvos rinką. Taip užsienio šalyse registruotos bendrovės išvengia mokesčių naštos bei veiklos apribojimų. Visa azartinių lošimų veiklos žalą perkeliama Lietuvos visuomenei, tuo tarpu mokesčiai, kurie turėtų atsverti žalą perskirstant juos visuomenės naudai iškeliauja į užsienio šalių biudžetus. Taigi netobulas įstatymas ir delsimas jį keisti skatina veikti nesąžiningus verslininkus, leidžia jiems naudoti Lietuvos įstatymais draudžiamas veiklos priemones bei užkerta galimybę surinkti daugiau pajamų į nacionalinį biudžetą.

Dar viena sritis kuriai trūksta teisinio reglamentavimo – socialinė lošėjų apsauga. Įstatymais numatytas amžiaus cenzas ir programa skirta savanoriškam atsisakymui lošti nėra pakankamos priemonės. Viešų diskusijų trūkumas sąlygoja nepakankamą visuomenės informavimą, aiškinant azartinių lošimų keliamoms grėsmėms bei formuojant nuosaikų požiūrį į lošimus.

Prie tokio požiūrio formavimo turėtų prisidėti visos suinteresuotos grupės tiek verslininkai, tiek valstybinės politikos įgyvendintojai – Priežiūros komisija. Šiuo atveju Priežiūros komisija veikia kaip kontroliuojanti institucija. Azartinių lošimų organizatoriai pastebi, jog Priežiūros komisija nuo pirmųjų savo veiklos dienų gerokai patobulėjo ir tampa savo srities ekspertais. Tai turėtų teigiamai paveikti azartinių lošimų įstatymo pakeitimų ruošimą, kuris būtinas norint sureguliuoti azartinių lošimų rinką.

LITERATŪRA

Knygos

1. Denise Von Herrmann, *The Big Gamble: the Politics of Lottery ant Casino Expansion* 2002.
2. Dunn W. N, *Viešosios politikos analizė*, Vilnius, 2006.
3. Europos Komisija *Žalioji knyga: Internetiniai lošimai vidaus rinkoje*, Briuselis, 2011
4. Grebliauskas, A. Kacas ir L. Sesickas ir kt. *Lošimų reguliavimas: tarpdisciplininė azartinių lošimų studija,* Vilnius, 2008.
5. Lane J. E. *Viešasis sektorius. Sąvokos, modeliai ir požiūriai*, Vilnius, 2001.
6. Leonavičius, V., Norkus, Z., Tereškinas, A., *Sociologijos teorijos*, Kaunas, 2005
7. Litter A. ir Fijnaut C, *The Regulation of Gambling: European and National Perspectives*, 2007.
8. Parsons W, *Viešoji politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*, Vilnius, 2001.
9. Vaitkevieiute, V. (2001). *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius, 2001.
10. Valackienė A., Mikėnė S., *Sociologinis tyrimas: metodologija ir atlikimo metodika: vadovėlis*, Kaunas, 2008

Moksliniai straipsniai

11. Arasimavičius M., Socialinių mokslų studijos. *Internetinių azartinių lošimų teisinio reguliavimo problemos.* Vilnius, 2009, 2(2).
12. Arasimavičius M., Jurisprudencija. *Neigiamos azartinių lošimų įtakos visuomenei šalinimo teisinės problemos*, Vilnius, 2008 3(105).
13. Barker, T., Britz, M. *Jokers Wild: Legalized Gambling in the Twenty-First Century*, Wesport, CT: Praeger, 2000,
14. Dūda M., Viešoji politika ir administravimas. *Teoriniai viešojo ir privataus sektorių partnerystės įgyvendinimo aspektai,* Kaunas, 2010, Nr. 33.
15. Furman E., ir Šerikova A., Viešoji politika ir administravimas. *Viešosios politikos darbotvarkė: samprata, elementai ir formavimo modeliai*, Kaunas 2007. Nr. 21.
16. Grebliauskas A., Taikomoji ekonomika. *Ekonominės azartinių lošimų politikos sąlygos*, Vilnius, 2008.

17. Korsakaitė D., Ekonomika. *Viešasis interesas valstybinio reguliavimo požiūriu: sampratos analizė ir formulavimas,* Vilnius, 2006.
18. Raipa A., Viešoji politika ir administravimas. *Viešoji politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir sąveika,* Kaunas, 2002, Nr. 1
19. Sadauskaitė, R. Azartinių lošimų manija. *Lietuvos bendrosios praktikos gydytojas.* Nr. 11 (XI tomas), 2007.
20. Westphal, J. R., Johnson, L.J., *Gender Differences in Gambling Behavior and Social Costs of Gambling* Disorders, *2000.*

Teisės aktai

21. LR Azartinių lošimų įstatymo projektas 2000, Vilnius
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=115104&p_query=&p_tr2=
22. LR Azartinių lošimų įstaytmas 2001 m. gegužės17 d. Nr. IX-325, Vilnius http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=141102&p_query=&p_tr2=
23. LR Azartinių lošimų įstatymo 6, 10, 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas 2001 m. birželio 28 d. Nr. IX-412, Vilnius
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=140229&p_query=&p_tr2=
24. LR Loterijų, piniginių- daiktinių žaidimų ir azartinių lošimų įstatymo projektas 1996, Vilnius
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=30415&p_query=&p_tr2=
25. LR Loterijų įstatymas 2003 m. liepos 1 d. Nr. IX-1661, Vilnius
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=215627&p_query=&p_tr2=
26. LR Vyriausybė, Nutarimas, *„Dėl Lošimų komisijos nuostatų patvirtinimo“* 1992 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 481
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=6793&p_query=&p_tr2=
27. LR Vyriausybė, Nutarimas, „Dėl Lošimo namų steigimo ir laikymo, kitų lošimų organizavimo ir leidimų (licencijų) organizuoti šią veiklą išdavimo laikinųjų nuostatų patvirtinimo“ 1993 m. liepos 27 d nutarimu NR. 572
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=11309&p_query=&p_tr2=
28. LR Vyriausybė, Nutarimas, „Dėl didžiųjų ir mažųjų loterijų licencijavimo taisyklių patvirtinimo 2003 m. gruodžio 9 d. Nr. 1550, Vilnius.
29. Valstybinė lošimų priežiūros komisija. 2002 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2003 http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/vlpk-ataskaita-2002/

30. Valstybinė lošimų priežiūros komisija. 2003 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2004, http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/
31. Valstybinė lošimų priežiūros komisija. 2004 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2005, http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/
32. Valstybinė lošimų priežiūros komisija. 2005 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2006 http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/
33. Valstybinė lošimų priežiūros komisija. 2006 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2007 http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/
34. Valstybinė lošimų priežiūros komisija. 2007 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2008 http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/
35. Valstybinė lošimų priežiūros komisija. 2008 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2009 http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/
36. Valstybinė lošimų priežiūros komisija. 2009 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2010 http://www.vlpk.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos/
37. Valstybinė lošimų priežiūros komisija. 2010 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2011 http://www.vlpk.lt/Dokumentai/LT/Veiklos%20ataskaitos/2010%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf

Internetiniai šaltiniai

38. Anoniminiai lošėjai. Peržiūrėta 2011, gegužės 14, adresu http://anoniminiailosejai.lt/
39. Azartinių lošimų darbuotojų profesinė sąjunga. Peržiūrėta 2011, gegužės 14, adresu http://www.alprofsajunga.com/?lang=lt&mID=4
40. Azartinių lošimų organizatoriai Peržiūrėta 2011, balandžio 15, adresu http://www.vlpk.lt/lt/losimu-organizatoriai/organizatoriu-adresai/
41. Olympic casino. Peržiūrėta 2011, gegužės 04, adresu: http://www.olympic-casino.com/?lang=lt_lt
42. Pagalbos lošėjams ir jų šeimos nariams internetinis puslapis http://www.nebenoriu-losti.lt/
43. Top Sport. Peržiūrėta 2011, gegužės 04, adresu: https://www.topsport.lt/
44. Valstybinės lošimų priežiūros komisijos svetainė, valdymo struktūros schema http://www.vlpk.lt/lt/struktura-kontaktai/struktura/
45. Valstybinės lošimų priežiūros komisijos nuostatai. Peržiūrėta 2011, balandžio 8, adresu http://www.vlpk.lt/lt/veikla/vlpk-nuostatai/

46. Valstybinės lošimų priežiūros komisijos darbo reglamentas. Peržiūrėta 2011, balandžio 9, adresu http://www.vlpk.lt/lt/veikla/darbo-reglamentas/

Publicistiniai straipsniai

47. Gambling Addiction's Effect on Family. Peržiūrėta 2011, sausio 8, adresu http://www.livestrong.com/article/67017-gambling-addictions-effect-fa

48. Gudauskaitė, G. (2011 balandžio mėn. 8 d.) Azartiniuose lošimuose – ramybės periodo pabaiga? Peržiūrėta 2011, balandžio 20, adresu http://verslas.delfi.lt/archive/print.php?id=44156835

49. Katinas, M. (2003). Azartinių lošimų salonai dygsta lyg grybai. *Veidas*. Nr. 21. Peržiūrėta 2011, gegužės 14, adresu http://www.veidas.lt/lt/leidinys.full/3ecdbf2c9d74e.2

50. Kuzmickaitė, J. (2006, vasario 4). Juodieji lošėjų sąrašai slepia suluošintus likimus. *Kauno diena.* Peržiūrėta 2011, kovo 25, adresu http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/juodieji-loseju-sarasai-slepia-suluosintus-likimus-34871

51. Lukošiūtė, S. (2006, vasario 21). Azartinių žaidimų pasekmės baisesnės nei alkoholio. *Vakarų ekspresas.* Peržiūrėta 2011, gegužės 11, adresu http://www.ve.lt/?rub=1065924821 &data=2006-02-21&id=1140458623

52. Mačiulis, R. (2008, liepos 5 d.). Lošimų sėkmės paslaptis. *Sekundė.* Peržiūrėta 2011, sausio 10, adresu http://www.sekunde.lt/content.php?p=read&tid=50281

53. Morkūnaitė, R. (2010 vasario 12d.) Būtina sukurti bendrą ES internetinių azartinių lošimų reguliavimo sistemą. Peržiūrėta 2011, balandžio 20, adresu http://www.vtv.lt/naujienos/ekonomika/r.morkunaite-butina-sukurti-bendra-es-internetiniu-azartiniu-losimu-reguliavimo-si-2.html

54. Potapovienė, S. (2006, rugpjūčio 8). Priklausomybės – tikrovė ir iliuzijos. *Lietuvos sveikata.* Nr. 32 (716). Peržiūrėta 2011, gegužės 8, adresu http://www.lsveikata.lt/index.php?pageid=284 &s=2417

55. Vaiseta, T. (2007, birželio 30). Lošėjo maldavimai neįleisti į kazino – bergždi. *Lietuvos rytas*. Peržiūrėta 2011, gegužės 8, adresu http://www.lrytas.lt/?id=11831335721182430384&view=4

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

Struktūruoto interviu klausimai.

1. Kaip vertinate valstybės politiką azartinių lošimų atžvilgiu?
2. Ar labai detaliai reglamentuojama veika?
    a. Įstatymų silpnosios vietos, trūkumai?
    b. Gal galite pateikti pavyzdžių kaip kitos šalys išsprendė šias problemas?
    c. Įstatymų stipriosios vietos?
3. Kokie įstatymų numatomi draudimai ar apribojimai Jums sudaro didžiausius keblumus vykdant veiklą?
    a. Sritys, kur taikoma per daug draudimų.
    b. Sritys, kurias galima griežčiau reglamentuoti.
4. Kokias problemas sukelia internetinių azartinių lošimų teisinio reglamentavimo nebuvimas?
5. Kokią įtaką Jūsų verslui turėjo azartinių lošimų reklamos draudimas?
6. Kaip turėtų keistis valstybės politika (kartu ir teisės aktai), kad galėtumėt efektyviai vystyti verslą, nekeliant žalos visuomenei?
7. Kaip vyksta Jūsų firmos ir VLPK bendradarbiavimas?
    a. Ar teikiate pasiūlymus teisės aktų keitimui?
8. Kaip vykdoma Jūsų veikos kontrolė?
    a. Kaip dažnai?
    b. Ar vykdoma kontrolė efektyvi (padeda Jums tobulinti savo veiklą)? Ką siūlytumėt keisti?
9. Kokių priemonių imatės sprendžiant probleminių lošėjų klausimą?
    a. Asmenys negalintys nustoti lošti
    b. Nepilnamečiai
10. Ar reiktų azartinių lošimų paslaugas diferencijuoti pagal pajamas?
    a. Neriboto išlošimo paslaugos – dideles pajamas gaunantiems asmenims, riboto išlošimo paslaugos – mažas pajamas gaunantiems asmenims.
    b. Kokias priemones naudojant galima įgyvendinti tokį modelį?
    c. Ar jis būtų efektyvus saugant mažas pajamas gaunančius asmenis nuo prasilošimo.

Priedas Nr. 2

Pirmas interviu

1. *Kaip vertinate valstybės politiką azartinių lošimų atžvilgiu?* Vertinimai tai tokie, turbūt, jau visiems seniai aišku, kad tas įstatymas kuris buvo išleistas berods 2001 metais tai yra visokaip pasenęs ir morališkai ir ir ir ir nežinau, ten fiziškai. Ir ten žodžiu pasikeitė iš esmės situacija, tiek azartinių lošimų rinkoje, tiek galima kalbėt apie lažybas ir ir tokie veiksniai kaip interneto tiktai praktiškai užuomazgos ir kai dabar internetas pažengęs gerokai į priekį ir kada įstatyme tai nėra absoliučiai reglamentuota. Tai priveda prie to kad labai daug situacijų kurios net nėra dviprasmiškos, o nežinau, tarytum ir patys tie rinkos ir lažybų organizatoriai nežino kaip vienoj ar kitoj situacijoj elgtis. Ir kai įstatymas to nenumato, tai tikrai reikia jį keisti. Nežinau, kiek dabar gal jau kokie penki metai ten stringa visur ir darbo grupėse, jau nežinau kiek jų buvo suformuota ir niekaip, niekaip prie to įstatymo..lygtai jau projektai yra sukurti. Ir seime jau jie yra, bet kada jie bus priimti tai labai neaišku.
2. *Ar labai detaliai reglamentuojama veika?* Tas įstatymas, kas liečia lažybas tai jeigu kalbant bendraujam su kolegom ten iš Čekijos iš kitų šalių tai aišku yra yra, turbūt, kai kur jeigu draudžiama tai draudžiama. Bet jeigu leidžiama tai tai su mūsų apribojimais ir reikalavimais kur Priežiūros komisija pateikia, tai daug kas stebisi kaip čia mes sugebam dar kažkaip išgyventi. Nes nemažai nu yra tų tokių dalykų kur tos administracinės, biurokratinės ir tt dubliuojasi. Nemažai reikalavimų patalpoms kuriuos ta prasme tikrai, net kai kurie nesupranta kaip taip galėtų būti. Sakykim tie kas nuomoja patalpas ar savininkai ir čia didelė problema. Didelė problema yra dėl irgi mokesčiai, nu moki didelius mokesčius, o ta prasme vertinimas ir ir ir neadekvačiai lengvų situacijų, paprastų ten teismuose sprendžiasi. Tuo tarpu nelegalai nebaudžiamai reklamuojasi ir dirba. Yra taip reziumuojant – tie kurie turi licencijas ir dirba tai jie labai po padidinamuoju stiklu, niekas nesako, kad nesilaikyt įstatymo, bet už mažiausias kažkokias tai smulkmenas, labai yra baudos ir licencijų atėmimai. Kai tuo tarpu nelegalai dirba visiškai nekontroliuojami.
3. *Gal galite iš asmeninės patirties pasakyti kaip kitos šalys sprendė problemas ir kuo galima būtų galima pritaikyti lietuvai?* Šios situacijos yra labai skirtingos, dėl ko aš taip įsivaizduoju, mūsų sąsajos iš ko lažybos kilo tai Čekija, ten viskas prasidėjo 1990 – 1991 metais, tai tai dešimt metų mus yra aplenkę. Bet ką aš dabar matau, tai tos IT vystosi truputi lėčiau. Ir kas įdomu, kad mes jau pradėjom internetu, duoti tokią galimybę, o jie tenai tiktai vėliau ir su tuo susidūrė. Net to ir būtų nedarę turbūt jei ne būtų vėlgi tie patys kur veikia turėdami ofšorinėse

šalyse licencijas ir nu nu turi ten tų bendrovių, pati žinai kokios jos yra. Ir tada vėlgi buvo kuriamas iš naujo, redaguojamas tas įstatymas. Ir dabar aišku kada pas mus neapibrėžta situacija, nežinai ką ten investuoti ir kaip daryti. Jie kada turi taisykles ir vėl pajudėjo, pajudėjo. Lažybos, matosi, dėl savo pobūdžio ir specifikos yra jos..taip kai kurie eis į punktus, bet daug kam yra patogu namuose sėdėti, persižiūrėti. *Į Čekus butų galima orientuotis?* Čekai, čekai, jie tai iš viso, skirtingai nei daugelis šalių nesiblaško. Kaip kitose šalyse vienais metais į vienus kraštutinumus, kitai į kitus. Tai ten, ta prasme, nuosekliai dirba tam tikroj srity ir yra tie rezultatai gaunami būtent dėl to tikslingai ir tokio kaip čia pasakyti. Pas mus būna taip, jei firmos užsiima tai kokiu dešimt verslų iš karto, o ten jei lažybos tai lažybos, jei kita kažkokia specifika, tai pagal rezultatus, pagal tai kiek klientų turi..gal ir smagu būtų pasiekti jų lygį.

4. *Apribojimai ir draudimai tai komi jūsų veiklai, keliantys didžiausius keblumus?* Apribojimai dėl patalpų, dėl įrenginių, dėl internetinių lažybų, nežinau, gal būt dar dėl dėl tokio, kaip čia pasakyt, įstatymo netobulumo.
5. *Kaip vyksta jūsų firmos ir Priežiūros komisijos bendradarbiavimas?* Bendradarbiavimas vyksta vos ne kiekvieną dieną. Ir ir ir priklausomai ir Priežiūros komisija, per tuos metus kur dirbau nemažai keitėsi pirmininkas, tai pasikeitus pirmininkui Priežiūros komisijos pozicija pasikeičia. Buvo metai kada dirbo dirbo metodais tokiais kada viskas teismuose sprendėsi. Buvo požiūris, kad visi organizatoriai tiek lažybų, tiek kiti yra potencialūs įstatymų pažeidėjai. Tai vat, taip turbūt, niekur nevyksta. O paskui pasikeitė pirmininkas ir pasikeitė kažkiek, liberalesnis tas požiūris tapo komisijos. O dabar kaip galima pasakyt, su laiku jie ir tapo savo srities specialistais, žinovai, profesionalai ir dabar toksai bendradarbiavimas..ką reikia. Norėtųsi, kad nebūtų taip smulkmeniškai būtų žiūrimą į tą įstatymą, kuris yra pasenęs.
6. *Ar teikiate patys pasiūlymus teisės aktų koregavimui?* Mes mes tą, priklausom visų pirma, lažybų organizatorių aljansui. Ir tas aljansas bendradarbiaudamas su ta pačia Priežiūros komisija, pateikęs įstatymo projektą, kur atitiktų visas šios dienos realijas.
7. *Kokių priemonių imatės sprendžiant probleminių lošėjų klausimus?* Niekada firmos pozicija nebuvo, kad jei atėjo tai gal vieną kartą paimkit, jei matot, kad niekas nemato, ar dar kažką. Suprantam, kad tai yra pagrįstas reikalavimas įstatymo. Ta prasme nurodyta, ir daug seminarų buvo daroma ir nurodyta, kad kasininkėm kurios tiesiogiai bendrauja, neesat užtikrintos dėl amžiaus, visą laiką prašytumėt kažkokių asmens pažymėjimų. Nepriimt jokių statymų, nesvarbu didelis, mažas turi būti 18 metų. Dėl probleminių tai, kurie patys prašymus pateikia, tai neleidžiam lažybų internetu sudaryti, yra jų prašymai punkte, tai kasininkės atkreipia dėmesį, kad jie negalėtų lažintis ir totalizatoriuje nedalyvautų .

8. *Ar būtų tikslinga paslaugas diferencijuoti pagal pajamas?* Nemanau, kad tai ką nors išspręstų ar padėtų. Nes ištiktųjų tai yra kaip ir laisvalaikio praleidimo forma, tai žmogus turi pats nuspręsti kiek jis gali skirti dešimt litų ar dar kažkokia sumą, kur jis nori ar lažybose ar ant aparatų, nori ten šimtą tų litų nueis į kazino, ta prasme praleis vakarą, ten dar kažką. Bet kad būtų kažkoks skaidymas ar dar kažkas nemanau kad jis tikslingas.
9. *Internetinio lažinimosi įstatymo nebuvimas, teigiami požymiai?* Teigiamai veikia tik tuos kurie neturėdami licencijų čia dirba. Nes mes negalim reklamuotis, va dar kas stabdo – būtent tai reklama. Pamiršau, negalima iki tokių absurdiškų, kad kažkoks logotipas, kažkur tai pamatė tai nėra kaip pavadinimas, o prekės ženklas ir dėl to būdavo bendrovėms draudžiamas. Tai kad suprast kokie mum yra apribojimai, jau nekalbu apie kažkokį skatinimą. Tie kurie veikia ne Lietuvoj, nors iš tikro orientuota pasiūla ir tt. Tai teikia visokias dovanas, visokius prizus. Visko prigalvoja ir jiems tas naudinga. O čia visus vietinius riboja. Tuo metu nelegalai turi proga pritraukit žaidėjus ir tuo naudojais. *Tai daro didelę įtaką verslui?* Čia buvo daug kalbų apie šešėlinį verslą ir čia yra viena iš sferų kur valstybė tikrai turėtų atkreipt dėmesį, nes tikrai nemažai pinigų surenkama per mokesčius. Ir biudžetas pasipildo, o prioritetai pastatyti ne ten, ir netenka tų pajamų ir ir tikrai čia ne šimtas litų.

Antras interviu

1. *Kaip vertinant valstybės politiką azartinių lošimų atžvilgiu?* Ką aš žinau, kaip čia vertinti, čia labai platus klausimas, žinai. Kokiu atžvilgiu? *Valstybės politiką azartinių lošimų atžvilgiu.* Ai, valstybės politiką. Šiuo metu tai turim tik pasenusį įstatymą, kuris pasikeitus, sakykim, Europoj ir pasaulyje situacijai, yra atgyvenęs. Tai valstybė turėtų taip jei trumpai šnekant sukurti, naują įstatymą. Ne tik valstybė, bet ir ta prasme, valstybės subjektai turėtų tame aktyviai dalyvauti kuriant šitą įstatymą. Nes pagal šitą įstatymą tai toks nuuu..neatitinka daug dalykų, kurie dabar vyksta gyvenime.
2. *Ar labai detaliai reglamentuojama veika?* Atvirkščiai, sakyčiau, yra daug dalykų apie kuriuos net nėra kalbama, o jie dabar yra ir nežino daug kas ar dabar galima ar negalima. *Pavyzdžiui?* Pavyzdžiui, pats didžiausias pavyzdys – internetas. Ta prasme, kad visas verslas didele dalimi keliasi į internetą, azartinių lošimų. O įstatyme apie tai nieko neparašyta. Dabar ir nesupranta niekas, ar galima taip daryti ar negalima, jei galima tai kaip, o ko negalima daryti. Paprasčiausiai įstatymas iš pagrindų numato daug dalykų, bet kada jis buvo sukurtas tai to verslo nebuvo. Natūralu, kad verslas per dešimt metų turi daug visokių dalykų kurie, įstatyme

turėtų būti paminėti ar patobulinti. Vienas iš pavyzdžiu internetas, o kitas, kaip mūsų lažybų atstovų, kazinistų aš nežinau kokiu jie ten turi savų problemų, steigimo tvarka yra visiškai neaiški. Vienaip steigėsi lažybų punktai, paskui buvo nuspręsta kad taip negalima, bet dabar gal ir galima, tai reikėtų detalesnio aiškumo. *Kaip kitos šalys sprendė problemas?* Žinau labai daug pavyzdžių, bet nėra niekur analogiškos situacijos. Visos šalys savaip gali traktuot pagal ES direktyvas gali traktuoti tam tikrus dalykus, todėl tos šalys kurios liberaliau sprendžia tą klausimą tai ir turi mažiau problemų, mažiau visokių draudimų, kurie kaip pas mus yra perdėti, ir dėl to išsisprendžia automatiškai daug klausimų. O čia toks griežtesnis įstatymas, tai tai ir atsiranda tokių keblumų. Tai daugumoj šalys kurios neleidžia, tai arba nieko neleidžia, arba leidžia truputėli liberaliau viską daryti. Reklamos atžvilgiu, steigimo atžvilgiu, mokesčių atžvilgiu ir tt.

3. *Kaip vyksta Jūsų bendrovės ir Priežiūros komisijos bendradarbiavimas?* Pasakyčiau, kad pakankamai sėkmingai. Per daug nekonfliktuojam mes. Stengiamės, suprantam ir juos, kad jie vadovaujasi įstatymu, kuris yra pasenęs, kada jie nesistengia pernelyg, pernelyg perdėtai juo remtis, tai tada iš vis nėra jokių problemų. Bet kada ten bandoma, tai būna, kad atsiranda negatyvų. Daugumoj ypatingų problemų mes su jais neturim.
4. *Ar dažnai vykdoma Jūsų veiklos kontrolė?* Pakankamai dažnai. *Efektyvi?* Ne, nu jie daugiau kontroliuoja kad mes nepažeistume kažko tai, mūsų veiklos tobulinimui tai gal neturi jokios įtakos. Kontrolė skirta grynai profilaktiškai žiūrėti ar neatsipalaiduoja bendrovės ir ar nepažeidinėja įstatymo. Kad mes nuo to kažko geriau dirbtumėm tai...aišku, kada yra kontrolė, tai šiek tiek ir griežčiau ir pats žiūri. Ir sakykim vis dėlto verslas yra toksai ne iš paprastųjų.
5. *Kaip sprendžiate probleminių lošėjų klausimus?* Imamės visų tiesiogiai, tiesiogiai mums įmanomų priemonių, tai, nepilnamečių kontrolė, kad nebūtų aptarnaujami, tai tokia tiesioginė priemonė yra, kad kas mėnesį yra pravedami seminarai, kuriuose yra akcentuojamas klausimas, kad kontrolė nepilnamečių, nes vykdoma ji yra taip, kad jei yra įtarimas, visą laiką prašyti dokumento. Žmogaus prašyti tik tam tikro dokumento, nes šiaip tik paviršutiniškai prašyti dokumento tai gali pateikti padirbtą studento pažymėjimus ir tai yra pirmas iš būdų. Internete – automatiškai lažybos kontroliuojasi, nes negali sudaryti sutarties, būdamas jaunesnis. Čia lengviau kontroliuoti, o tuos kurie yra patologiniai lošėjai, tai tai jie sudaro lažybose sakykim 0,0..kažkokį tai % Lietuvoj. Tai mes skaitom, kad tos problemos praktiškai kaip ir nėra. Yra pavieniai atvejai, tam tikrais momentais, tai vykdom tik tokią veiklą kuri yra bendra Lietuvoje. Reiškia, gauni sąrašą žmonių, kurie paprašė neleisti žaisti, Priežiūros komisija vykdo tokią programą, kur gali pranešti apie tai, kad norėtum, kad tau neleistų žaisti

ir ir tas sąrašas yra visuose lažybų punktuose, visose mūsų instaliuotose programose, kiekvienam kompiutery. Ir merginos, karts nuo karto, kasininkės turi pasitikrinti, ar neaptarnauja to žmogaus. Gali teoriškai jis prasprūsti, tokio „face-controlo“ nėra, bet dažniausia yra tas pats kontingentas, per tam tikrą laiką susidaro, dėl to kai pamato naują žmogų pasitikrina ar jis nėra iš sąrašo.

6. *Ar tikslingas būtų paslaugos diferencijavimas pagal pajamas?* Nemanau, kad tai turėtų būti kažkoks ryšys tarp to. Žmogus tokios informacijos viešai niekur neteikia bendroj erdvėj. Be to nustatyti pagal pajamas ar jis gali pagal pajamas lošti ten ar ten, yra praktiškai neįmanoma. *Mokamas įėjimas, kitos priemonės?* Šiaip pati specifika atsijoja pati už save, tai sakykim nuėjus į kazino su 5lt. tai ten užtruksi nu sakykim 5sek. Nes ten vienas žetonas tiek kainuoja. Tai tai automatiškai išsisprendžia tas klausimas tuo būdu. Kad žmogus eitų į kazino neturėdamas pajamų, tai aš net neįsivaizduoju, kaip tai turėtų atrodyti. Bet dėl jo pajamų ten draust jam eiti, tai kažkaip tai nebūtų logiška, nežinau, kur čia ta sąsaja. O kitos veiklos tai, šiaip tai jos ir yra, dažniausia, kad labai daug pinigų turintys žmonės nelabai tose lažybose dalyvauja. Tokių kažkokių tai pralobimo tikslų nėra, nebent azarto vedami nori pasitikrinti savo žinias. Tai čia nemanau, kad turėtų būti susiję.
7. *Ar užmiesčio lošimo kompleksai padėtų sumažinti lošimo paslaugas teikiančių bendrovių skaičių?* Supratau, aš manau, kad tai tinka tik kazino. Čia kitom lošimo veiklom nelabai aktualu, nes tie ribotos atsakomybės automatai ir taip prie kazino nebūna. Tam ala Las Vegaso modelyje jie neegzistuoja. O lažybos iš principo yra visai kitokia veikla, kad ta prasme nei vienas žmogus nevažiuos į tam tikrą vietą lažintis. Tai čia yra, jei nebus prieinamumo tai nebus ir lažybų. Antras dalykas, kad kazino ne taip bet lažybos labai sėkmingai keliauja į internetą, tai padarius ta vietą (*kompleksą)* žmogus žais internete ir nebus iš vis jokių vietų, bus viskas bendrai. Čia manu, galėtų būti daugiau kaip tikslas, aaaa tų stambių, A kategorija ar kazino, ir šitiems dalykams, gal būt kad sumažinti kiekį tų mieste, prieinamumą. Bet mūsų Lietuvos mastu, nėra net tokių atstumų, kad kažkur tai padarysim, kad niekas čia..bet kur kur padarysi valanda kelio ir atvažiuosi. Kitąkart Vilniui iš vieno galo į kitą pravažiuoti į tą kazino užtruks dar daugiau laiko. Tai čia Lietuvoj manau neaktualus dalykas.
8. *Internetinio lažinimosi įstatymo nebuvimas, teigiami požymiai?* Nu kaip, jei būtų draudžiamas, tai nebūtų pas mus dabar internetinių lažybų. Ta prasme, kad įstatymas nenumato tokios galimybės. Bet kadangi jis buvo kurtas tada, kada nebuvo interneto, tai jis ir nedraudžia juo naudotis. Tas privalumas yra toks, kad tas neapibrėžtumas, leidžia kažkiek tą kažkiek daryti. Nors mes jau esam labai stambiai pavėlavę, jau reikėjo anksčiau tą daryti.

Privalumo tai tik tiek, kad gerai, kad jame nėra parašyta, kad jis iš vis nėra negalimas. Nes kol pakeistume įstatymą tai traukinys iš vis dar toliau nuvažiuotų.

9. *Kaip Jūsų verslą įtakoja reklamos draudimas?* Jeigu kalbant, mes dabar kalbam tik apie lažybas? Jei kalbant tik apie lažybas, tai totaliai neigiamą. Todėl kad, maišymas reklamos ir informavimo sugadino visą reikalą. Kadangi vienas įstatymas kontroliuoja visas veiklas kur kazino negalima kviesti žmonių žaisti, tai visiškai ne tas pats, kas informuoti, už ką šiandiena galima lažintis. Tai sakykim laikraštis parašo kad šiandien žaidžia Žalgiris su L. Rytu ir bukmeikeriai tai vertina tokiu tai santykiu, tai kaip ir nelabai suprasi kas čia reklama ar kas. Bet jeigu mūsų bendrovė parašys kad „TopSpotre“ šiandien Žalgiris ir L. Rytas tai tai skaitoma, kad pritraukiama ir skatinama lošti. Tai vat būtent didelis esminis skirtumas tarp viso pasaulio ir Lietuvos, kad niekur pasaulyje nedraudžiama lažybų informacijos pateikimas, ne reklama ar skatinimas, bet informacijos suteikimas. Pas mus viską suplakė į krūvą, ir absoliučiai nieko neleido, net vienu momentu nebuvo galima skelbti pavadinimo. Tai vat aš sakau tokį dalyką, kad lažybom tai buvo paprasčiausiai, verslo nu balansavimas ant bankroto ribos. Kadangi šiaip taip išgyvenom ir vis gi žmonės sužinojo apie tas lažybas. Nors viską buvo galima padaryti per vienus metus, ne apie lažybas, bet kaip jos vyksta. O dabar po penkių metų ateina žmogus ir sako su kuo čia reikės sukirsti rankom. Nu tai kokiam lygy esam, akmens amžiui. Neinformuojam žmonių apie elementarius dalykus. Mes nesakom ateikit į „TopSportą“ ir jūs galit laimėt milijoną. Tada taip, aš sutinku, čia yra skatinimas ar ten dar kažkokių dalykų. Mum tai davė totaliai neigiamą poveikį, nes išmėtėm labai daug pinigų. Mokėjom nuomas, mokėjom algas, o neturėjom rezultato, nes žmonės, nu kol sužinojo, tai tik vieni per kitus. Tas yra labai blogai. O šiaip, nematau nei jokios problemos, kad vienos šalys leidžia skatinti visą veiklą, o kitos ne. Nematau problemų kad Lietuvoj neleidžiama, nes nelabai pritariu kvietimui žmonių eiti į azartinius lošimus. Kas nori tas eina, bet kad kviesti juos, traukti. Tai draudimas yra teisingas, bet sakau, turi būti atskirti tam tikri dalykai.
10. *Jūsų nuomonė apie mokesčius taikomus azartinių lošimų sričiai.* Mokesčiai yra patys didžiausi turbūt pasaulyje, kokie tiktai būna azartiniams lošimams. Aš manau, kad jie turėtų šiek tiek būti mažesni. Ne kažką ten ypatingai, bet kažkiek tai turėtų būti mažesni. Tuo labiau, kad aaa dirbant valstybėje kuri turi seną įstatymą, ir neturi jokiu loginių paaiškinimų, tam kas ten yra prirašyta, duoda griežtesnes sąlygas ir tu prarandi su konkurentais internete. Jei tu duodi didelius mokesčius, tai paprasčiausiai tu turi pasidaryti didesnį sau pelną. Kai pasidarai sau didesnį pelną, prarandi klientus. Jie išeina ten kur nereikia tiek mokėti. Turi būti balansas tarp, gal būt neturėtų būti patys mažiausi Europoj, bet negali būti labai toli pabėgę,

nes tada tu negali konkuruoti. Kaip gali konkuruoti, jei kitoj valstybėj registruot firma moka kelis procentus, o mes virs 30%. Tai pirmas dalykas, dėl mokesčių. Antras dalykas – kad jie yra suplakti į biudžetą bendrai. Tai yra absoliučiai neteisinga, nes jie turėtų grįžt į sportą. Mūsų yra tokia pozicija, nes mes iš sporto ir darom biznį. Sporto dėka mes jį darom ir sportui atiduodam. O valstybė paima iš mūsų ir po to nusprendžia ar atiduoti tam sportui. Pas mus bijo kad neprasidėtų, atiduodi sportui, sportas atgal ir tt. Bet čia yra, būtų kaip galima tą užsigarantuoti ir valstybei neduoti į bendrą katilą tų pinigų. Be to valstybė netenka krūvos pinigų neturėdama internetinių lošimų įstatymo. Organizuoja visokios Maltoj registruotos ar ofšorinės firmos ir visi mokesčiai išlaukia. O Lietuva turėdama tokį skylėtą biudžetą nesugeba susirinkti savo pinigų.

Trečias interviu

1. *Kaip vertinant valstybės politiką azartinių lošimų atžvilgiu?* Politiką kaip vertinu? Labai jau stipriai mus kontroliuoja, tai sakyčiau, griežta ar net konservatyvi politika. O žinant, kad turim tik pasenusį įstatymą, tai iš vis keista. Vaizdžiai pasakyt galima taip: tarkim, žaidimo taisyklės sukurtos prieš dešimt metų, žaidimas pasikeitė iš esmės, o taisyklės liko tos pačios. Turėtų valstybė lanksčiau reaguoti į aplinkos pokyčius. Žinoma, daugiausia problemų tai ten lažybų bendrovės turi, jom internetas aktualus, mum dirbant su lošimo automatais biškuti paprasčiau...bet ir visko pasitaiko.
2. *Ar labai detaliai reglamentuojama veikla?* Aš asmeniškai labai nenagrinėjau to įstatymo, bet daug ten visko prirašyta, reikalavimų ir draudimų šimtai, tik spėk vykdyt.
3. *Apribojimai ir draudimai tai komi jūsų veiklai, keliantys didžiausius keblumus?* Kiek teko susidurti, tarkim, atidarant nauja automatų saloną tai tikrai daug visokių reikalavimų. Gal net sakyčiau per daug jų ten, tarkim, patalpų įrengimui. Kiek buvo tokių situacijų, kad norim išsinuomoti patalpas, pasakom ko reikės, o savininkai pakraipo galvas ir sako „nieko nebus“. Arba dėl reklamos, tai keista, kad informacija apie automatus ir automatų reklamą jie skaito tuo pačiu dalyku.
4. *Kaip vyksta Jūsų bendrovės ir Priežiūros komisijos bendradarbiavimas?* Bendradarbiaujam tiek kiek reikia, mus kontroliuoja nuolat, daro reidus dėl nepilnamečių, nu tiesiog prižiūri ar laikomės įstatymų. Viskas natūralu, o kad tai padėtų efektyviau dirbti, nežinau. Tiesiog atkreipiam dėmesį, taip sakant neužmiegam ant laurų.
5. *Kaip sprendžiate probleminių lošėjų klausimus?* Su probleminiais tai taip kaip ir visur. Nepilnamečių tikrinami dokumentai, na jei sukėlė įtarimą. O kadangi mūsų aparatai B

kategorijos tai labai čia neprasiloši. Aišku, gali bet kuris parašyt prašymą, kad nebenori lošti ir nebus aptarnaujamas. Turim tokią duomenų bazę.

6. *Ar tikslingas būtų paslaugos diferencijavimas pagal pajamas?* Nematau prasmės diferencijuoti, kiek kas nori tiek tas ir išleidžia. Čia jau kiekvienam nuspręsti, negi klausinėsi kiekvieno kliento kiek jis uždirba ir kiek gali skirti lošimui. Nesąmonė kažkokia būtų.
7. *Ar užmiesčio lošimo kompleksai padėtų sumažinti lošimo paslaugas teikiančių bendrovių skaičių?* Gal ir gera idėja, tik Lietuvoje turbūt nepasiteisintų. Kas tau važinės į užmiestį palošt automatais. Nėra pas mus užmiesčio klubų tradicijos, kur žmonės važiuoja praleist savaitgaliu, į kolektyvinius sodus pas mus važiuoja, o ne į užmiesčio klubus (juokiasi). Tai jei sugalvotu iškelt visus lošimus į užmiesti tai galim iš karto baigt visus verslus, nes bus bankrotas. Čia turbūt dėl kazino tokia idėja kilus, kad sumažint lošimo vietų skaičių mieste? Aha, bet sakau nemanau, kad Lietuvoj pasiteisintų.
8. *Internetinio lažinimosi įstatymo nebuvimas, teigiami požymiai?* Man ši tema nėra aktuali, bet žinau, kad lažybininkai turi daug problemų su tuo internetu. Nu kokia nauda gali būti, kad įstatymas nenumato pusės verslo organizavimo tvarkos. Jokios.
9. *Kaip Jūsų verslą įtakoja reklamos draudimas?* Va reklama tai opus klausimas. Aišku nereikia žmonių kviesti lošti, bet kažkokia informaciją suteikti tai tikrai galėtų leisti, turiu galvoj kokius stendus, kur logotipas, adresas ir panašūs dalykai. Ar remiant kokį renginį, sportininkus leistų savo logotipus uždėti. Niekas nesako, kad nuo ryto iki vakaro per televizija pasakot kaip gera lošti, tiesiog šiaip, proto ribose.
10. *Jūsų nuomonė apie mokesčius taikomus azartinių lošimų sričiai.* Mokesčių našta tikrai didelė, kiek ten gaunasi apie 30% suplaukia į valstybės biudžetą. Žinoma, norėtųsi mažesniu, bet pažiūrėjus į ekonominę situaciją tikėtis, kad sumažins mokesčius, būtų nerealu, kad tik nepadidintų.

Ketvirtas interviu

1. *Kaip vertinate valstybės politiką azartinių lošimų atžvilgiu?* Žiūrint kaip jūs įprasminat ta žodį valstybės politika, tokia plati bendra sąvoka. *Liberali ar konservatyvi politika, jei galima palyginkite su kitų šalių patirtimi.* Na kaip valstybės politika pagal teisės aktus visus formuot turėtų finansų ministerija. Institucija, kurios pagrindinis tikslas yra biudžeto tvarkymas, mokesčiai ir panašiai. Politika, manau, pirmiausia reikėtų pažiūrėti kaip pats įstatymas kokią vietą nustatė. Pats įstatymas buvo priimtas 2001 metais, jis iš esmės neimant to nedidelio pakeitimo kai buvo suskirstyta į A ir B kategorijas jis iš esmės nesikeitė. Nežinau ar jums žinoma, 2005 metais buvo sudaryta pirmoji darbo grupė, dar amžina atilsi premjeras A.

Brazauskas buvo sudaręs, kuriai buvo pavesta padaryti nauja azartinių lošimų įstatymo redakciją. Ta darbo grupė pradirbusi metus, parengusi įstatymo projektą, kuris padarė tą vadinamąjį didįjį ratą, su visom vykdomosioms valdžios institucijom suinteresuotom buvo suderintas, tai nepateko į seimą. Buvo sudaryta antroji darbo grupė, kurią sudarė tuometinis premjeras Kubilius, pataisyti pirmojo teisės akto projekto trūkumus. Ta darbo grupė irgi nepabaigė savo darbo, kadangi jos darbą nutraukė prie seimo biudžeto ir finansų darbo grupė, kuri irgi yra parengusi projektus. Tai seime dabar jau nebesuskaičiuoju kiek yra pateikta pakeitimų ir papildymų azartinių lošimų įstatymo, o taip pat jau kokios 5 atskiros lošimų įstatymų redakcijos: lažybų įstatymas, pokerio įstatymas, riboto lošimo automatų įstatymas. Tai yra daug visokių projektų, visi supranta, kad turi būti pakeitimai, bet reikalas nejuda iš to mirties taško nuo 2005 metų. Tai aš nežinau kaip dabar atsakyti į jūsų klausimą. Kadangi politikai niekaip nepasisako savo nuomonės azartinių lošimų politikos klausimais. Priežiūros komisija politikos neformuoja, jai tokia funkcija nepavesta. Tiesiogiai, aišku savo veiksmais, savo sprendimais, be jokios abejonės, greičiausiai ir daro, užpildo tą spragą, ko nepadaro politikai. Vienareikšmiškai sakyti ar tai liberalėta požiūris ar ne aš nesiimčiau sakyti. Yra keli klausimai, pavyzdžiai azartinių lošimų reklama, kuri pagal įstatymą yra uždrausta, tai šitoj vietoj komisija laikosi griežtos pozicijos, dėl to draudimo. Per teismus yra suformuota pakankamai griežta praktika, kaip ji taikoma čia jau yra kitas klausimas, čia yra administracinės teisės pažeidimas, todėl nelabai galim taikyti į užsienį ir jų paveikti kas labai reklamuojasi. Bet tam tikrais klausimais yra ir liberalesnių tokių postūmių. Pvz.: informacinių technologijų progresas, tai 2001 metais kai buvo kuriama to įstatymo redakcija niekas, didelio dėmesio neskyrė internetui. Po kelių metų buvo tas toks proveržis. Palaipsniui nuo 2004m buvo suteikta lažybų organizatoriams priiminėti informaciją iš lošėjų sudariusius sutartį dėl lažybų ryšio priemonėmis ir internetu. 2009M buvo sudaryta galimybė atidaryti sąskaitas ir ne tik gynus pinigus priiminėti, lažybų punktuose, bet ir daryti bankines transakcijas. Tai kas be ko buvo sąlygota ir saugumo klausimais, ekonominė krizė, padaugėjo plėšimo atvejų. Kaip žinia viena lažybų tarpininkė buvo net nužudyta. Tai lažybų organizatoriams didelių pinigų saugojimas. Kas liečia lošimo namus, tai Priežiūros komisijos nuomone ši sritis daro didžiausią socialinę žalą, dėl to jų atžvilgiu liberalios priemonės nėra taikomos, per praktikos formavimą. Tačiau įstatymo projekte aišku per tą 10metį sukaupta patirtį atsirado, tam tikrų liberalesnių siūlymų kaip pvz atsisakyti savivaldybių tarybų dalyvavimo išduodant leidimus. Tai vėlgi yra įvairiausių tų projektų tuo klausimu. Savivaldybių asociacija ir grupė seimo narių užfiksavo net priešingą siūlymą, kad automatų salonus reiktų steigti su savivaldybių tarybų sutikimu. Galima atsiverst seimo puslapį ir

pažiūrėjus visas tas pataisas galima pamatyt, kad nėra kryptinga ta visa politika. Įvairiausių interesų grupių, verslo segmentų, matosi akivaizdžiai pagal jų parengtus projektus kad norima sau gauti kažkokių lengvatų kitų segmentų sąskaita. Tai čia tiek vidinė konkurencija, tiek ir pačių seimo narių kažkaip susiję ar domisi sveikata, ar turi kažkokios patirties bendravimo su lošėjais labai siūlo griežtint, liberalai siūlo liberalizuot, sudėtinga.

2. *Azartinių lošimų įstatymo silpnosios vietos?* Labai paprastai tuos trukumus pasižiūrėt, apimam dabar galiojantį įstatymą ir palyginam su įstatymo projektu. Pagrindinėj dalyje dabar yra ypač aktualūs t.y. Lošimai ryšio priemonėmis, jie nėra reglamentuoti aiškiai. Ir vyrauja dvi pozicijos: 1. jei įstatyme nėra aiškaus leidimo organizuoti lošimus ryšio priemonėmis, tai jų negali būti. Tačiau ir aiškaus draudimo nėra. Tai ir atsiduriam mes tarp žemės ir dangaus. Įstatymas tokios galimybės nenumato, procesas visas jisai kaip ir galėtų vykti, pakankamai saugus ir suderinamas su visais siekiais. Su asmenybės nustatymu, nepilnamečių neprileidimo prie lošimų, pinigų plovimo prevencijos priemonių įgyvendinimo. Lošimų srity šita vieta yra problema. Antras dalykas – reklama. Nemažai dabar galiojančio įstatymo atskirų pataisų buvo registruojama šiam klausimui spręst. Nes dabar galiojanti formuluote “azartinių lošimų reklama draudžiama, išskyrus“ ji šiek tiek klaidinanti. Per teismų praktika suformuota taip kad 1 dalykas reklamuotis išimtis nustatyta tai adresas, lošimų rūšis, pavadinimas ir įrenginių kiekis galioja tik licenciją turintiems subjektams. Visokie nelegalūs, neturintys Lietuvos licencijos iš viso jų minėti negalima. Ta formuluotė, kad negalima reklamuoti išskyrus bendrovės pavadinimą, teismas administracinis vyriausiasis pavadino t.y. kai negalima suprasti to parašymo tiesiogiai, kad galima reklamuoti bendrovės pavadinimą ir pavadino tokį aiškinimą absurdišku. Azartinius lošimus reklamuot draudžiama, o tokį pavadinimą Olimpic casino yra geriausias kazino jau galima. Problema su šių metų Europos krepšinio čempionatu: Bwin bendrovė turi licenciją Gibraltare tuo tarpu neturi licencijos Lietuvoje. O ant bilietų yra jų pavadinimas, ko pagal įstatymą negali būti. Taip iškraipomos rinkos sąlygos nes Lietuvos bendrovės negali reklamuotis. Tai įstatyme kas liečia reklamą turėtų būti aiškiau parašyta kas galima ir negalima daryti. Net ir tokių žalingesnių ir tabako, ir alkoholio klausimai išspręsti nu aišku tabakas iš vis uždraustas, o alkoholis leidžiamas tam tikru laiku su tam tikrais užrašais tai ir turėtų būti einama kažkuria linkme. Ar visiškas griežtas draudimas, ar kažkokių aiškesnių nuostatų suformavimas, kad nereikėtų komisijai eiti į teismus ir kiekvieną kartą, po pora metų kiekvienu klausimu formuluoti teisminę praktiką. Kas dar. Įrenginių gal naudojimo klausimas, na čia labiau susiję su ryšio priemonėmis. Jei būtų išspręstas klausimas dėl lažybų organizavimo ryšio priemonėmis tai greta to klausimo eitų specialūs klausimai sertifikavimo klausimai, skaidrumo užtikrinimas kad lošimai vyktų sąžiningai be jokiu organizatorių

intervencijų į rezultatą.

3. *Užsienio šalių praktika, kuria galima pasinaudoti?* Ne. Nes didžiojoj dalyje užsienio šalių lošimų rinka yra valstybės monopolis. Loterijos daug kur priskiriamos prie lošimų yra absoliučioj daugumoj, Lietuva, turbūt, vienintelė ES valstybė ir viena iš nedaugelio pasaulio valstybių, kur didžiosios loterijos nepriklauso valstybei. Lošimo namai didžiojoj daugumoj taip pat priklauso valstybei. Lažybos kai kur priklauso, o skandinavai visus lošimus bendrai monopolizavo. Jų praktika, kai bandoma parodyti, kad Lietuvoj per daug lošimo namų vienam gyventojui ir ir ir kiti dalykai kad kaip Portugalijoj po mokesčių inspektorių pasodinti kiekvienuose lošimo namuose, aš visa laiką sakau: reikia žiūrėti bendra kontekstą. Tai jei Lietuvoj turėtume valstybinę įstaiga „Lietuvos kazino“ tai turėtume 3 lošimo namus visoje Lietuvoje. Vilniuje, Kaune ir pajūryje kur nors. Daugiau nereikėtų, jei būtų tik tiek kazino nebereikėtų reklamos klausimo, nu kam valstybei reklamuotis kaip dabar yra. Jei norim perimti kažkokios šalies teisinį reglamentavimą tai reikia perimti visą sistemą. Jei monopolis tai monopolizuojam taip ir gyvenam. O ne pasodinti mokesčių inspektorių, tai gal kiekvienam prekybos centre ar kavinėj pasodinkim. Nemanau, kad yra kažkur yra toks modelis, kurį perimtų Lietuva, dėl to, kad yra taip kaip yra. Mes žiūrėjomės priimdami tą įstatymą į Estijos, Latvijos variantus, seime per diskusijas atsirado savi pataisymai ir turim dabar savo sistemą. Ir galvoti kaip ją vystyti.
4. *Stipriosios įstatymo pusės?* Gerai reglamentuotas klausimas dėl naudojamos įrangos sertifikavimo. Nedaugelis šalių turi taip gerai sutvarkytą įrenginių sistemą. Žinoma tobulintina, bet mūsų patirtį perėmė jau ne viena šalis – Latvija. Tos kur monopolijos jom nėra aktualu, nes preziumuotina, kad valstybei nėra suinteresuota apgaudinėti gyventojų. Jai ir taip gerai konkurentų nėra. Šitas klausimas gerai išspręstas. Trumpas įstatymas tai stipri pusė. Bet kažkuo pasigirt nėra kuo, normalus teisės aktas. Šiaip geras, nereikia jo keisti, tik kažkiek pataisyt. Kaip pavyzdys 10str. 2 dalis. Klausimas kaip išspręsta su tom vietom kur negalima organizuoti lošimų. Nueita į tai kad „patalpose“ išeina, kad mokyklose, ligoninėse yra teorinė galimybė mokykloj nusipirkti jos paskirtį, ir vykdyti lošimus. Tai keisti, kad „pastate kuriame yra...kažkas tai “ ar „teritorijoje kurioje yra..“.
5. *Kaip vyksta Priežiūros komisijos ir organizatorių bendradarbiavimas?* Kaip jis vyksta. Pastaruoju metu, na reikia pradėt nuo to, kad yra tam tikri tokie dalykai kurie įtakoja tą bendradarbiavimą. Tai yra pas mus yra laisva konkurencinė rinka, konkuruoja bendrovės pačios segmentas su segmentu, tiek pačiam segmento viduje, jie visi vieni kitiems yra konkurentai. Kalbėti, kad verslas bus etiškas tai yra beprasmiška, nes jie suinteresuoti uždirbt pinigus. Todėl etika yra antrinis dalykas. Žinant mūsų bendravimo sąlygas, reiškia taip, mes

turim užtikrinti valstybės interesą, lošėjų ir aišku pačių verslininkų interesą, kiek jie neprieštarauja aukštesniems – valstybės ir lošėjų interesams. Taip mes ir stengiamės laviruoti ir bendradarbiauti. Pastaruoju metu, įgyvendinam teisingumo ministro įvestą nauja principą – „išankstinio įsipareigojimo susaistymas“. Verslininkai kreipiasi į mus raštu su klausimu ar veikimo modeliu ir mes jiems atsakom ar taip gali būti ir kaip tai gali būti ar iš vis negali. Didžiąją dalį informacijos skelbiam savo tinklalapyje, kad būtų matoma visiems ir tie klausimai kur dažnai kartojasi būtų prieinami visiem. Aišku jei kažkoks verslininkas sugalvojo įdomu marketinginį dalyką, nu, palaukiam kol tas dalykas būtų įgyvendinamas ir tada skelbiam viešai, nes nereikia pamiršt, kad jie visi yra konkurentai. Bendradarbiavimas vyksta gerai, kai verslininkai suinteresuoti tuo bendradarbiavimu. Tais atvejais kai nesuinteresuoti, kai nustatomi pažeidimai tai prasideda katės ir pelės žaidimai. Kai reikia nustatyti kas užsakė reklamą tai išgirstam visokių versijų. Kai žmogus suinteresuotas tai natūralu, kad bendradarbiauja, o kai jam naudos nėra tai ir bendradarbiavimo nėra.

6. *Kaip sprendžia probleminių lošėjų klausimą?* Nuo 2004 liepos pas mus yra pradėtas projektas „savanoriškos galimybės lošti apribojimas“ žmogus atėjęs pas mus parašo prašymą. Tada pradėjom žygius, kad šita priemonė būtų įteisinta ir pradėtas imperatyvas. Kad jei žmogus nenori lošti, ši prašymas galiotų visiems organizatoriams ir už jo pažeidimus būtų nustatyta atsakomybė. Pataisų pilna bet įstatymas nesikeitė, tuomet pagrasinę viešumu, su organizatoriais sudarėm susitarimą, kad jie vykdytų tą susitarimą, nes kokia prasmė, jei mes priimam prašymus, o jų niekas nevykdo. Vėlgi organizatoriai yra šiek tiek nelygiose pozicijose, tarkim lošimo namuose nuo 2008m vidurio yra įvesta „slenksčio kontrolė“ visi įeinantys turi būti registruojami. Ir neidentifikuotas lankytojas neįleidžiamas į namus. Dėl to tokią priemonę labai lengva įgyvendinti, tiesiog sugretini sąrašą ar patikrini duomenų bazėje, visai nesudėtinga programėlė. Lažybų punktuose, automatų salonuose „slenksčio“ kontrolės nėra. Tose vietose darbuotojų yra po viena, ne taip kaip kazino. Lošimo namuose ta priemonė vykdoma nes yra tam tinkamos sąlygos, tačiau lažybų punktuose ir lošimo automatų salonuose – deja. Nors patys organizatoriai sako, kad jų klientai nusistovėję, iš aplinkinių gyventojų, todėl jie patys mato kai ateina nauji asmenys. Bet prisiminti vieną iš 1800 asmenų, kurie yra šiai dienai parašę prašymus yra neįmanoma. Dėl to vienam iš projektų pateikėm siūlymą, kad slenksčio kontrolė turėtų būti vykdoma atitinkamai visuose lošimo segmentuose. Verslininkai, žinoma, prieštarauja, nes jiem padidės kaštai, jie pasiūlė, kad jei nebus įvykdytas susitarimas tai jie bus nubausti. Tai visi supranta kaip čia bus, pirma reikės įrodyti, kad taip buvo, o tai kaip taisyklė tai latentiniai pažeidimai. Nes žmonės, kurie ateina rašyt prašymus, tai dažniausia juos priverstinai atveda šeimos nariai. Patys parašę prašymą,

jau kitą dieną bando prasmukt palošt. Tai jie nesuinteresuoti bendradarbiaut su mumis atskleidžiant tuos pažeidimus. Ir prasidėtų: kaltė, kas kaltas, viena darbuotoją nubaudi jį pakeičia kitu. Vadovybė kaip visada išliktų nekalta, nes imtųsi visų priemonių, instruktuotų darbuotojus ir tt. Čia kaip su reklama ta pati problema. Tai va, mano nuomonė tokia, aišku yra nemaža dalis tų žmonių kaip ir ligoniai. Lošimo namuose turėtų būti įgyvendinama. Kitose vietose yra klausimas. Pralošti, kaip sako lažybų ir B automatų salonų savininkai, jų našumas mažas tai jiem tokių priemonių kaip ir nereikėtų taikyti, bet kaip, aš sakau, pralošti gali tiek pinigų kiek tuo metu gali gauti. Turim ne vieną pavyzdį kai žmonės ateina ir pralošia po 4000 – 5000 tūkstančius automatų salone, atrodo kaip taip galima metant po litą pralošti tokias sumas. Tai labai paprastai įmanoma, žaidi per tris automatus sumeti iškarto, spaudai mygtukus ir viskas per pora valandų. Bet vėlgi nereikia visos atsakomybės užkrauti verslininkams. Nes pas mus azartinių lošimų potraukis, patologinis gretinamas kaip liga įtrauktas į tarptautinių ligų klasifikatorių. Jis eina greta potraukio alkoholiui, tabakui ir narkotinėm priemonėm. Kai taisyklė patologinių potraukių eina kaip kompleksas, pats potraukis lošimams eina kartu su kitais, moksliškai neįrodyta, bet praktikoj taip būna. Lošiantys žmonės kaip taisyklė jau turi kažkokią patologiją, alkoholiniam gėrimam, psichotropinėm medžiagom, tabakui. Kur lenkiu, reikia tam tikrą atsakomybės dalį perduoti tiem žmonėm. Nes yra du dalykai: vienas dalykas tai yra ligonis, bet tai reikia mediciniškai diagnozuoti, žmogus iš tikrųjų serga ir negali valdytis. Tie žmonės, kurie ateina pas mus pateikti prašymus, mes jų ligoniais nevadinam. Dėl kelių priežasčių, vieni vieną kartą pabandę lošti supranta, kad gali turėti ateityje problemų ir parašo prašymus. Taigi atsakomybę turi pasidalinti visi ir valstybė, ir organizatoriai, ir tie lošėjai. Labiausiai piktina tokie pavyzdžiai, kai pateikia prašymą ir kitą diena ateina jo atsiimti, prigalvoję visokiausių pasiteisinimų. Ar vos parašę prašymą lekia palošt, pralošia ir ateina pas mus su pretenzijom vos ne materialinėm. Tai klausiam žmogau, kas tave ten vedė, taigi pats ėjai. Tai čia politikai turėtų apsispręst kaip turėtų būti daroma, kažkodėl su tabaku ir alkoholiu klausimų nekyla. Jei parašytų prašymą, kad nebenori, kad jam parduotų alkoholį, įdomu kaip tai įgyvendintų prekybos centruose. Tokia priemonė kuriama kaip psichologinis lūžio taškas, kad jis atėjo pats supranta jog turi problemų.

7. *Kaip vykdoma nepilnamečių kontrolė?* Lošimo namuose kai įvesta slenksčio kontrolė tai savaime išsisprendė. Va čia gal prie silpnesnių įstatymo vietų, pas mus sureglamentuota taip, kad lošti galima nuo 18 metų, o lošimo namuose nuo 21, tai atsirado toks reglamentavimas, kad lošimo namuose, lažybų punktuose gali būti nepilnamečiai ir tikrinimo metu tokius dalykus nustatę. Esam nustatę ir tokių atvejų kai nepilnamečiai ir lošia. Tai įvairiausių minčių

buvo, nustatėm kad netinkama mokėjimų sistema lažybų tarpininkų. Kai atlyginimą sudarė bazinė alga ir procentas nuo pardavimų. Tai tokia sistema užprogramuoja lažybų tarpininką rizikuoti ir didinti apyvartą, kad gaut didesnę algą. Esam nustatę kai tėvai ar giminaičiai leidžia statyti vaikam. Jautriausia sritis nepilnamečių atžvilgiu yra lažybos, nes čia paslaugą gali išnešti. Jei lošti prie automatų per tarpininką neprotinga, nes nėra jokio malonumo, tai lažybos visai kitaip, pasiimi kortelę, nešies namo, žiūri varžybas ir jauti malonumą. Patys verslininkai supranta, kad jei tokia situacija taps sistema tai jiems patiems nenaudinga. Nes eskaluojant viešai ar net nutiks koks suicidinis atvejis, jiem tai bus ne į naudą. Politikai iškarto atsisuks į juos, nes rinkimai visą laiką būna ar seimo ar savivaldybių. Ši sritis yra ta į kurią labai jautriai reaguoja. Tai verslininkai patys suinteresuoti, kad nepilnamečiai neloštų pas juos. Kaip tai pasiekti, čia klausimas – kaštų. Atsakymas paprastas, eliminuoti nepilnamečius galima įvedus slenksčio kontrolę. Tada prasideda diskusijos ar reikės papildomo darbuotojo ar tai tikrai yra toksai būdas ar pagristas jisai kiek yra tu atveju, aišku mes nedaug tu atveju esam nustatę, pagrindinis dalykas dabar lažybose kur aš matau perspektyva tų problemų sprendimo, tai yra būtent perėjimas prie atsiskaitymo ne grynais pinigais. Čia jau kas be ko matosi kiekvienas lošimas identifikuojamas ir kas be ko matos kas tą dalyką daro, oponentai visą laiką sako kad visokios situacijos, tie gyventojų surašymai, tą problemą vėl gi iškėlė, daug darbingu žmonių yra išvažiavę į užsienį, uždarbiauja, vaikam palieka korteles perveda pinigus, atitinkamai žinodamas visus tuos slaptažodžius nepilnametis gali sudaryti sutarti su lažybom, tiesiog pervedęs pinigus taip. Bet ką aš galiu padaryti tai tėvų atsakomybė, jeigu jie taip va daro, jeigu jie palieka savo vardu sudaryta sutarti su banku, nepilnamečiui. Juk tikrai yra galimybės atidaryti banko sąskaitą nepilnamečiui, su tam tikrais apribojimais, ir jų vardu. Čia negalima visko užkrauti ant verslininku, negalima visko užkrauti ant valstybės, nepriimant jokios atsakomybes kaip tėvai turėtu visų pirma domėtis kur jų vaikai leidžia laisvalaiki, buvo čia tokių pas mus atveju, mamytės ateina sūnelis geras, bet va ne iš to ne iš ko jis pradėjo lošti, ne iš to ne iš ko niekada nebūna, jeigu vaikams pavyzdys, jam kažko pritrūko pinigų, jam septyniolika metų koks ten vaikas, paėmė iš tėvo pinigus nuėjo į kazino ir galvojo pasididins, pralošė kažkiek tai tada pasiėmė dar pinigų galvojo atsiloš nu ir pralošė šešis-septynis tūkstančius litu, tai va bet pas mus yra toks dalykas, kaip civilinis kodeksas, kuris dar buvo priimtas iki lošimų įsigaliojimo įstatymo, ten yra 6 knygos 245 straipsnis kuriame pasakyta lošimo ir lažybų jokių prievolių neatsiranda išskyrus įstatymus, vėl gi išskyrus kai lošiantysis yra nepilnametis, lošiant apgaule arba smurtas, tai mano žiniomis, yra mažiausiai viena byla, tiesa, pabaigta taikos sutartimi kuomet nepilnamečio lošusio lošimo namuose tėvai kaip šalis, kazino jiem išmokėjo

neskelbtina suma, taikos sutartis konfidenciali buvo tai yra ką noriu pasakyti tai, kad vis vien tam tikri apsaugos mechanizmai yra jeigu ir nepilnametis lošia ir tai ištiktųjų yra įrodoma dalykas visa laika praloštus pinigus tėvai, globėjai turi galimybę atgauti. Operatoriui nenaudinga visais atžvilgiais vilioti nepilnamečius. Tai kad nepilnamečiam patrauklu yra lošti čia kitas dalykas prie to prisideda viskas, visa viešoji informacija, pokerio populiarinimai, tai yra kad pokeri lošiantis sportininkas būsi, būsi kaip A. Guoga arba milijonus laimėsi, pas mus yra tas trūkumas, tos viešos, kad dėl lėšų stokos mes negalim kažkaip skleisti informacija apie lošimus parodydami kažkokį tai skatindami socialinę atsakomybę tėvų tiek pačio to jaunimo, anti reklamą, kitaip sakant. Mes prašom finansų ministerijos duoti kažkiek lėšų, neprioritetinė sritis, tai va.

8. *Tai problematiškiausia sritis gaunasi lažybos?* Nepilnamečių taip. Lažybos dėl to kad azarto skatinamųjų tokių priemonių tokį tyrimuką darėm, tokį savą, tai yra įstatymas apriboja tris parametrus: laikas, maksimalus statymas ir maksimalus laimėjimas. Tai yra trys dalykai vat kurie lemia labiau azartiškas ar ne, toliau prasideda kiti dalykai ir vienas iš labiausiai įtakojančiu lošėjo suvokimas gali įtakoti rezultatą ir visi žaidimai dabar eina prie to netgi lošimo automatuose vat šių metu Londone, buvo mūsų kolega iš teisinių lošimo reikmių kontrolės skyriaus tai sakė, kad lošimo automatai, kurie duoda aštuoniasdešimt aštuonis procentus laimėjo fondo, kurį dar gali penkiais procentais pasididint, ten su joystiku šaudydamas į kažką, ta prasme jei tu kažką savo įgūdžiais gali, visi taip yra, pokeris lažybos kas be ko jei tu domies sportu, viską žinai, yra tokie profesionalus lažybininkai, kurie tikrai ta informacija sugeba taip analizuot, taip panaudoti, kad žmonės gyvena, sugeba iš to uždirbti gerus pinigus, tai va ir susidaro toks nepilnamečiam kaip darbas, jei tu pasidomėsi, o kas jiem jie vieni iš aktyviausiu tokių sporto fanatiku, turi laiko daug, ir iš to pasidaryti pinigus atrodo labai lengva, plius tam nėra kliūčių, sakau ateini į lažybų punktą tu gali pasižiūrėti visa pasiūla tu gali išeiti, paduoti draugui pilnamečiui pinigus ir už tave pastatys, dėl to viename iš savo projektu mes siūlėme tokį dalyką kaip vardines korteles, ta prasme, kai internetu tai savaime suprantama, kad tu identifikuosi ir matai kas, bet kai tą paslaugą perki grynais pinigais tai būtu įrašyti vardas pavardė. Nuolatiniam klientam nebūtų problemos tas pats kas lojalumo kažkokia tai kortelė identifikavimui užtektu brūkštelt, net gi dabar dauguma lošimu organizatorių, daro taip, lojalumo programas, tai yra kaupia informacija apie lošėju statymus, viską, kažkokius procentus gražina tų pinigų. Tai yra oponentų tas toks pasakymas, kad tai stabdytu veikla irgi, manau, toksai niekinis, kadangi matome, kad degalinėse pas mus kur tikrai didesnės apyvartos, žmonių srautai tikrai didesni, operatorius irgi vienas visą laiką paklausia ar jums kyla kažkokia įmonė, koks įmonės kodas, ir viskas ir įrašo įmonės kodą

pavadinimą, adresą. Tokiu atveju būtų įpareigojamas ir išmokėt laimėjimus ir tam būtent kieno vardu yra kortelė, reiškias tokių vat „dėde gal sutiktumėt pastatyti už mane tenai“ atpuola, kadangi tą patį reikėtų gaudyti kad jisai atiduotų tau pinigus. Vėl gi kaip sako oponentai, bet jeigu ir draugas pilnametis vienas tai to neišvengsi, tą patį pastatys ir atsiims laimėjimą. O kazino, sakau, yra įėjimo plius sakau yra įrodymai leidžiantis įrodyti tą pažeidimą lošimų namuose yra geriau surenkami. Jeigu taip atsitiktu, kad įleidimo metu jo neužregistruotu, bet po kiek laiko mus pasiektu informacija ar tėvų skundas, lošimų namuose saugomi vaizdo įrašai tai galima bus pasižiūrėti va žmogus esantis vaizdo įraše ir čia yra tas pats, jisai nepilnametis, tuo momentu buvo ir dabar tebėra ir reiškias blogai. Automatų salonuose nėra reikalavimų įrašinėt lošimų namuose irgi nėra, vienas iš mūsų siūlymu buvo įpareigojimų, kadangi, aišku tūkstančiai kiekvienais metais realiai tas procesas brangiai kainavo, nu dabar pakabinti nedidele kamerytę, tai yra ir saugoti tuos vaizdo įrašus, kur laikmenos atpigo, nežinau, kelias dešimtis kartų, tai yra tikrai nedideli kaštai.

9. *Siekiant sumažinti lošimo namų skaičių mieste, tai ar būtų protinga iškelti į užmiestį, kompleksus daryti, kiek Lietuvoje tai realu?* Tai pradėkim nuo to, kad kaip tai įstatymiškai sutvarkyti. Naujai steigtis, taip? Galima būtų pagalvoti apie tai nustatyti tokį draudimą nustatyti laikotarpį kažkokį dabar veikiantiems per kurį jie padengtu savo išlaidas, nes taip nacionalizuoti arba uždaryti tai pas mus sudėtinga būtų, iškelti į užmiesti tai būtų atvertas kelias nelegaliem pogrindiniams lošimo namam. Kadangi pats buvau vienam iš paskutiniųjų Vilniui nelegalių lošimo namų likvidavime su organizuoto nusikalstamumo tyrimo tarnyba buvo čia antrais metais, viskas po to pasidarė legalūs, kažkiek tai atgijo tos diskusijos apie nelegalius lošimo namus tuo metu kai buvo įvestas prevencijos įstatymas o ta nauja redakcija su reikalavimu registruoti einančius tada daug kas išsigando, kodėl čia toks sekimas, kam bus panaudoti, ir lyg tai tokių buvo, kad ruošiamasi daryti nelegalius lošimus, tuo labiau, kad visos sąlygos buvo tam, krizės laikotarpis, užsidarė nemažai lošimo namų, atsirado bedarbių krupje, atsirado daug laisvos įrangos, tokių žinių mes negavom kad kažkas būtų daryta nelegalius lošimo namus, patys klientai vis tiek suprato, kad tas fiksavimas jų nu jiem kažkokių labai žalingu padarinių neduoda, jei esi viešas asmuo tai reik išvis pagalvot ar verta lošt. Nuėjus visada galima surast tarybos narius miesto, ir seimo narių būdavo galima surasti, nepaslaptis ir su Čekuolio atveju. Nelegalai atsirastų, manau, neabejotinai, kitas dalykas, į kokias vietas tą iškelt. Tai jeigu kaip buvo planų pas verslininkus „La Meridion Vilon“ atidaryt lošimus, neatidarė. Gal būt mokestinę sistemą peržiūrėjus ir atsisakius pagalvės mokesčio nuo lošimų įrenginio ir kodėl iš esmės neatsidaroma kažkur kitur. Bijoma klientų stygiaus. Jei Palangoj neišsilaikė kazino, užsidarė. Reikalavimas turėti 30 automatų su

dabartiniais mokesčiais 800lt už automatą į mėnesį ir 3 lošimų stalus 6000lt nuo stalo, viskas. Ir tai kad licencija duodama, ne tai, kad 3 mėnesiams pasiimi, o po to vėl stabdai, vėl pasiimi tai susidaro tokia problema. O verslui turi būti pastovus, užtikrintas klientų srautas. Jei svarstyt tą klausimą tai tada kompleksiškai reikėtų. Nacionalizuokim bendrai lošimų namus, uždarykim visus, pasiruoškim teisminiam ginčam ir nuostolių atlyginimui ir įsteikim vienus lošimo namus, kažkur už miesto. Motyvuokim policiją, kad gaudytų visus nelegalus. Nemanau, kad mažinimas tiesioginėmis priemonėmis kai dabartiniai planai iškelt už miesto bus veiksmingi. Yra kitų priemonių. Šiuo metu yra lošimų namų skaičius yra sumažėjęs beveik dvigubai. Mokesčių padidėjimas, lankytojų srautų pasikeitimas dėl krizės, kitų pramogų atsiradimas visa tai įtakoja. Reikia dar kažkokių priemonių: sustambinkim lošimo namus, tai dar pusė atkris. Priemonių yra daug ir be tų tautų kraustymosi planų.

10. *Ar verta diferencijuoti paslaugas pagal pajamas?* Tai nebūtų susiję su žmonių pajamomis. Iliuzija, kad kažkokioj lošimo srity gali prasilošt daugiau nei kitoj. Lažybose juk iš vis nėra ribojami statymai. Tu praloši lygiai tiek pinigų kiek turi. Mokesčio įvedimas, nemanau, kad padėtų. Jie ir dabar gali jį įsivest, tik turi aprašyti reglamente. Užsienyje yra tokia praktika, bet sumoki 20 eurų ir 25 eurus gauni žetonų, čia gal daugiau skirta patikrinti ar tu turi pinigų ir ruošiesi lošti, o ne tik pažioplinėt ir nemokamų gėrimų ateini. Kazino visa strategija šiuo metu kaip tik nukreipta į kitą pusę, kad tai ne lošimų vieta, o laisvalaikio praleidimo būdas. Ateik paskaityk žurnalą, ar internetu pasinaudok, kavos išgerk. Žinoma galima svarstyt tokį variantą, bet koks tas mokestis turėtų būti keli litai nesustabdytų, didesnis mokestis priverstu sujudėti nelegalus.
11. *Internetinio reglamentavimo nebuvimas – nauda, problemos?* Konkurencinių sąlygų iškraipymas. Jei imti konkrečiai lažybas visi kas nors kiek domisi sportu tai žino tokius prekinius ženklus kaip „Bwin“, „Triobet“, „PokerStars“ ir begalės kitų. Kadangi nėra jokios galimybės uždrausti mūsų gyventojams dalyvauti užsienio operatorių lažybose, nėra tokios atsakomybės kad jei dalyvauji užsienio lažybose esi baudžiamas. Nors yra tokių svarstymų kaip ir su prostitucija, kad būtų ir kliento atsakomybė. Bet tai ir gaunasi kaip represinė valstybė. Tiesiog reikėtų sudaryti tokias pačias galimybes mūsų licenzijuotiems operatoriams kartu šiek tiek užsiimant švietėjiška veikla tarp žmonių, tuo aspektu kad civilinis kodeksas nenumato jiem galimybės išsiieškoti praloštų sumų. Buvo tokių skambučių „gelbėkit, padėkit va kažkokios problemos su Triobetu neatiduoda pinigų“ sakau tu mielasis skaitei bendrai – ne. Kai taisyklė žmonės neskaito. Klausia ką daryti, sakau nieko. Licenziją turi ten ir ten, rašyk laišką į Meano salas, į Mergelių salas, Gibraltaro gubernatoriui, kad tau padėtų išsikovot. Reikėjo galvoti prieš prieš pinigus kažkur tai pervedant. Problema yra tokia, kad

šiuo metu, na dabar yra sušvelninta komisijos veiksmais laukiant ir nesulaukiant kol bus pataisyti įstatymai keičiant įstatymų nuostatų traktavimą, tokia atskirtis sumažėjus yra. Bet vis vien, kuo mūsų verslininkai skundžiasi tai yra tuo reklamos draudimu. Ir anų nebaudžiamumu. Į paštą laikas nuo laiko ateina tokios reklamos „užsiregistruok ir atidarysim tavo sąskaitą dvigubai didesne suma“ tai jei mūsų verslininkai taip padarytų tai būtų bauda ir sustabdyta licenzija. Prasidėjo nuo ko, kad įstatymas suponavo antžeminio tinklo planavimą. Investicijos į patalpas, darbuotojus. Aniem gi jau viskas paruošta, visko ko reikia išsiversti informacinį puslapį, o pasiūla bendra, viskas anglų kalba. Papildomų sąnaudų nėra, investicijų nereikia. Tai leidžia jiem duodi geresnius kursus, kas labai svarbu lažybose. Nes žmonės lažinsis ten kur didesni koeficientai. Tie iš užsienio, kai iš po skverno, nereikia nieko investuoti į struktūra ir gali sau leisti didesnius koeficientus. Lošimo namų lankytojai, labai specifinė liaudis, mažai kas lošia ir prie stalo, ir prie automatų. Skirtingi tipažai šių lankytojai, jie internete, nelabai įsivaizduoju kaip. Pokeris vėl kitaip, nauja generacija, jaunimui nereikia to tiesioginio bendravimo, jiem facebookai ir internetas, virtualus bendravimas, jie pokeri lošia. Bet jei nebūtų internetinio tai dar nereiškia, kad jie eitų į tuos lošimo namus. Verslas kuriamas ieškant naujų nišų, siekiant naujų vartotojų pritraukti. Va lažybom tai suprantama, kad punkte tau būt nereikia, kad gautum tą paslaugą, užtenka duot pinigus ir pasakyt už ką statai, tai internetas reikšmės kaip ir nepakeičia. Su lošimo namais labai diskutuojama ar leisti visas lošimų rūšis į internetinę erdvę. Bet mes jau einame pramintu kitų šalių keliu, tokios šalys kaip Italija, kovoja nuo pat pradžios su internetu, Prancūzija – jos pasidavė. Ištiktųjų mes galime dabar pažiūrėti yra tos bendrovės su adresais Paryžiuje, Romoje, gavo licencija vienintelis reikalavimas buvo, matyt, įsisteigti ir kad mokesčiai eitu iš italų arba iš prancūzų, eitu per valstybę. Mes dabar esame tokiam bylinėjimosi procese kaip trečioji suinteresuota šalis, mūsų lažybų organizatorių asociacija yra padavusi į teismą, bendrai tuos organizatorius, jie gavo laikinas apsaugos priemones, blokuoti interneto prieigas prie tų tinklų iš Lietuvos. Aišku apsunkia mūsų tinklo operatoriai, ir dabar birželio mėnesį turi būti galutinis sprendimas, nes pirmoj instancijoj, kaip ir apeliacinis teismas pasakė: „taip, apsaugos priemonės yra reikalingos ir turi būti vykdomos“. Mes ta proga surašėm protokolą, vienam iš TEO vadovų, irgi bylinėjomės, mes šitoj vietoj pralaimėjom, kadangi administraciniame teisme yra truputi kitaip, ten reikia kaltę įrodyti, ten su kalte tai aišku klausimas, kiek telefonas atsakingas už pažeidimą, tuo tarpu ir reklamos, kad telefonas suteikia galimybę pamatyti reklamą. Su laikraščiais pas mus taip ir buvo, televizija tiek TV3 ir Lietuvos televizija tiek su MTV buvo surašyti protokolai teisme praėjo būtent visos grandys tiek reklamos užsakovas, gamintojas, transliuotojas, tai va šiuo klausimu

interneto ryšio tiekėjas priskirtas kaip transliuotojas ar ne. Bet visi supranta kad tai yra kova su malūnais, arba tai turi būti visų valstybių kažkokia totali pozicija įvedimas tenai kažkokios tai cenzūros, kas gal būt vikileak šitas atvejis, ten negali būti taip laisvai kas ką nori tas tą daro, vis vien turi būti kažkokios tai taisyklės, bet kol kas kitos šalys eina liberalizavimo keliu, tuo principu yra kad iš to kažkokį tai malonumą reikia patirti, jei lošėjai kažkur lošia tai sudaryti galimybes sau operatoriui persiviliot, ir kad eitu piniginiai srautai per mūsų operatorių, ir tiesiog kad būtų darbo vietos kuriamos ir mokesčiai mokami čia Lietuvoje o neiškeliautu kažkur kitur.

12. *Kas stabdo šito proceso įgyvendinimą?* Viskas kas stabdo nuo 2006m.bendras politikų abejingumas arba nenoras pradėti, nu kaip negalėčiau vertint dabar kodėl, bet jau antra kadencija nesiima svarstyti to įstatymo. Begalės priežasčių, galimas dalykas viešos nuomonės baimė, jei liberalizuot tai tie politiniai oponentai sugretins su tautos girdytojais ir panašiai, dar bažnyčia į ta procesą įjunks. Griežtinti irgi klausimas visiem, tai yra verslas tai yra lobistinė veikla, tai yra partijų rėmimai ir panašiai. Ir kas turi atsitikt kad pajudėtu tai nežinau kas turi atsitikt. Mano minėta konkurencija tarp segmentų jeigu lengvatas įgauna lažybininkai, tai aišku kad gal jie nepervilios tų klientų iš lošimo namų, bet nauji žmonės užaugantys, sulaukiantys to amžiaus jiem bus pasirinkimas toks: ar eiti į lošimo namus su visa ta registracija ar tu tam tikrą paslaugą gali gauti neišėjęs iš namų, ir vėl gi su ta galimybe kad tu gali tą procesą kontroliuoti, nes lažybos yra antrinis dalykas, nes pirmoj eilei yra sportas ir su juo toks kaip ir azartas, tau malonu ir žiūrėti sportą gali savo žinias pritaikyti gali gauti laimėjimų. Visi gi tai supranta kad jei palengvint sąlygas, tai žmogui nereikės eiti iki tavęs, tau nereikės teiktis, galės sąlygas duoti kažkokias tai, lojalumą, reiškias tu prarasi būsimus klientus, reikia bandyt stabdyti šita procesą.
13. *Priemonės kurios padėtu mažinti konkurenciją tarp segmentų.* Mano supratimu čia užprogramuota buvo kai pačios pradžioj pas mus išsiskyrė sąlygos, kai pas mus įstatymais buvo sudarytos skirtingos sąlygos, pavyzdžiui vietom, pavyzdžiui kodėl lažybų punktai gali steigtis prekybos centruose, jeigu bendras principas yra lošimų atitraukimas iš susibūrimo vietų, gali būti visiem taikomas vienodai, o dabar vat kažkokios tai išimtys, stotyse ar kažkur tai ten irgi galima, amžius vėl gi tas užprogramuotas ten nuo 18m. ten nuo 21m., galbūt sakau, vienintelis toks variantas kai yra lošimo namai priklauso valstybei, valstybė tiesiog nesuinteresuota su kažkuo konkuruoti, pas save pritraukti žmonių, tau nereikia privilioti, yra turistai, yra žmonės kurie žino, kad yra toks dalykas ir jeigu nori gali pas tave ateiti. Tau nereikia vykdyti kažkokio tai akcininkų susirinkimo, planų apyvartos ar pelno, nereikia reklamuotis niekur, tai va toks variantas. Norvegai kitaip išsprendė, atliko mokslini tyrimą,

nustatė, kad Norvegijos gyventojai prasilošinėja tai išvis uždraudė. Po metų vėl tą tyrimą atliko, prasidėjo taip, kad pradėjo fiksuoti nelegalius lošimo atvejus, tada įsteigė valstybinę įmonę, centrus, nustatė reikalavimus įrenginiams, pas juos kazino nėra tik lošimo automatai, tai ir loterijos, nustatė įrenginiams, kad gali lošti tik turėdamas lošėjo kortelę, kuria tu gali gauti kreipdamasis į valstybinės įmonės padalinį, ir parodydamas kas tu toks, jie nustatė valstybinį limitą, įstatyminį limitą, paros ir mėnesio limitą, ir taip pat galimybe pačiam lošėjui nustatyti limitą. Tai sudarė sąlygas tokias, kad jeigu tu nori lošti tu gali, bet esi labai apribotas. Ir kaip ir viskuo jie buvo patenkinti, bet gi vis vien verslas tai galvoja kaip užsidirbti pinigus, ir vat Latvijoje vyko antrasis Norvegijos pokerio čempionatas, ir keltai fiksuoja kurią dieną kiek išveža, nu ir apie tūkstantį dalyvių ir trys šimtai lydinčių asmenų, tai yra negali žaist Norvegijoj tai prašau su visom sąlygom su visu servisu į dvigubai pigesnę šalį, tave atveža, tu čia pramogauk, prašau, tau visas servisas. Tu sugalvoji draudimą, bet vis vien sugalvoja kaip legaliai ar nelegaliai tavo tą draudimą apeiti. Verslininkai labai išradingi, konkurencija tarp jų visą laiką bus, azartas nežinau čia nuo neatmenamų laikų, dalis žmonių taip jiem yra lemta: gerti, lošti, taip jie nori. Ir dabar valstybė, man atrodo, turi imtis visų priemonių kad tai būtų jam saugu kad jis būtų informuotas apie žalą, bet jei jis vis vien labai nori tai jis ir gauna ko jis nori.